J. P. Jacobsen

Niels Lyhne

Bibliotek 1800

J. P. Jacobsen

Niels Lyhne

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Generelt forbehold *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en over 100 år gammel tekst. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal derfor, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

I

Hun havde Blidernes sorte, strålende øje med det fine, snorlige bryn, hun havde deres stærkt udformede næse, deres kraftige hage og svulmende læber. – Den sære, smertelig-sanselige trækning ved mundvigene og de urolige hovedbevægelser, det havde hun også arvet, men hendes kind var bleg, hendes hår var blødt som silke og sluttede lindt og glat til hovedets former.

Sådan var Bliderne ikke; deres farver var roser og bronze. Håret var stridt og kruset – svært som en manke, og så havde de fulde, dybe, bøjelige røster, der mærkeligt støttede familietraditionerne om fædrenes støjende jagtfarter, højtidelige morgenandagter og tusinde elskovseventyr.

Men hendes røst var mat og klangløs.

Jeg fortæller om hende, som hun var i syttenårsalderen; Et par år senere, da hun var blevet gift, havde hendes stemme mere fylde, kindens farve var mere frisk og øjet var blevet mattere, men desuden ligesom større og mere sort.

Sytten år gammel var hun meget forskellig fra sine søskende og der var egentlig heller intet nært forhold mellem hende og hendes forældre. Bliderne var nemlig en praktisk slægt, der tog livet som det var; de gjorde deres arbejde, sov deres søvn og flere eller andre fornøjelser end høstgildet og en tre, fire julegilder faldt det dem aldrig ind at fordre. Religiøst bevægede var de ikke, men de kunne ligeså let have fundet på at lade være med at betale deres skatter som ikke at give Gud, hvad Guds var, og derfor bad de deres aftenbøn, tog til kirke til højtiderne,

sang deres salmer juleaften og gik til alters to gange om året. De var heller ikke videbegærlige, og hvad deres skønhedssands angik, så var de ingenlunde ufølsomme for små sentimentale sange, og når sommeren kom og græsset blev tæt og frodigt i engene og sæden stod i skred på de brede agre, så sagde de tit til hinanden, at det var en smuk tid at komme ud over landet på; men de var ikke særlig poetiske naturer; skønhed berusede dem ikke, de havde ingen ubestemte længsler så lidt som vågne drømme.

Men med Bartholine var det anderledes; hun havde slet ingen interesse for begivenhederne i stalden og på markerne, ingen interesse for mejeri og husholdning – slet ingen.

Hun elskede vers.

I vers levede hun, i dem drømte hun og på dem troede hun som på næsten alting andet.

Forældre og søskende, naboer og bekendte, de sagde aldrig et ord, der var værdt at lytte til, for deres tanker løftede sig ingensinde fra den jord eller den bedrift, de havde under hænder, lige så lidt som deres blik nogensinde søgte bort fra de forhold og begivenheder, de havde lige for deres øjne.

Men versene derimod! De var for hende fulde af nye tanker og dybsindige lærdomme om livet derude i verden, hvor sorgen er sort og glæden er rød, og de funklede med billeder, skummede og perlede med rytmer og rim; – det var om unge piger altsammen og de unge piger var ædle og skønne, de vidste ikke selv hvor meget; deres hjerter og kærlighed var mere end alverdens rigdomme, og mændene bar dem på deres hænder, holdt dem højt op, oppe i lykkens solglans, ærede og tilbad dem, var lykkelige ved at dele deres tanker og planer, deres sejre og

berømmelse med dem, og sagde så oven i købet, at det var disse lykkelige piger, der havde fostret alle planerne og vundet alle sejrene.

Og hvorfor skulle en selv så ikke være sådan en pige? De er så – og de er så – og de ved ikke af det; hvad ved jeg hvordan jeg er? Og digterne sagde udtrykkeligt, at det var livet og at livet ikke var at sy og sømme, gå i huset og gøre dumme visitter.

Når alt kommer til alt, gemtes der i dette jo egentlig ikke andet end den lidt sygelige trang til at føle sig selv, den higen efter at finde sig selv, som så ofte vågner hos en noget mere end almindelig begavet ung pige; men det værste var, at der ikke i hendes omgangskreds fandtes en eneste overlegen natur, der havde kunnet give hende et slags mål på hendes begavelse; der fandtes jo ikke engang en beslægtet natur og derfor kom hun så til at betragte sig selv som noget mærkeligt, enestående, som en art tropisk urt, der var skudt frem under umilde himmelstrøg og som nu kun mægtede kummerligt at udfolde sine blade, mens den i en varmere luft, under en mægtigere sol ville kunnet skyde ranke stængler med et underfuldt rigt og strålende blomsterflor. Det, mente hun, var hendes egentlige væsen, det, som de rette omgivelser ville gøre hende til, og hun drømte tusinde drømme om hine sollyse egne og fortæredes af længsel efter sit rette, rige jeg, og glemte, hvad der ligger så nær at glemme, at selv de fagreste drømme, selv de dybeste længsler ikke lægger en eneste tomme til menneskeåndens vækst.

Så kommer der da en skønne dag en bejler til hende.

Den unge Lyhne til Lønborggård, ham var det, var det sidste mandlige led af en slægt, der i hele tre generationer havde hørt

til provinsens intelligenteste. Som borgmestere, amtsforvaltere eller kongelige kommissærer, hyppigt benådede med justitsrådtitelen, tjente de i deres ældre alder konge og land virksomt og hæderligt. I deres unge dage havde de på fornuftigt ordnede og grundigt udførte studierejser i Frankrig og Tyskland beriget deres let modtagelige ånd med de kundskaber, skønhedsnydelser og livsindtryk, som de fremmede lande i så rigt mål frembød, og når de så vendte hjem, så blev ikke hine udlændighedsår skudt til side blandt gamle minder, som mindet skydes til side om en fest, hvis sidste kærte og sidste tone er slukket ud den ene og døet hen den anden, nej, livet i hjemmet byggedes op på disse år, og de interesser, som da var blevet vakte, fik ingenlunde lov til at gå i forfald, men næredes og udvikledes ved alle de midler, der stod til deres rådighed; og udsøgte kobberstik, kostbare bronzer, tyske digterværker, franske retsforhandlinger og fransk filosofi var hverdagsting og hverdagsemner i Lyhnernes huse.

Hvad deres væsen angik, så bevægede de sig med en gammeldags lethed og stilfuld elskværdighed, der tit stak besynderligt af mod deres standsfællers plumpe majestæt og ubehjælpsomme statelighed. Deres tale var bredeligt afrundet, sirligt pointeret, men noget affektert retorisk, det var unægteligt, men den passede godt til disse store, brede skikkelser med høje, hvælvede pander, langt tilbagevigende hårkrige, stort, lokket hår, lyse, roligt smilende øjne og fintformede, noget krumme næser; men underansigtet var for tungt, munden var for bred og læberne var også alt for fulde.

Ligesom nu disse udvortes træk trådte svagere frem hos den unge Lyhne, således var også intelligensen ret som blevet træt i

ham, og det var langt fra at de åndelige opgaver eller alvorlige kunstnydelser, han havde truffet på sin vej, havde vakt nogen som helst slags iver eller attrå hos ham; men han havde givet sig i lag dermed med en pligttro anstrengthed, der ikke var blevet mildnet ved nogen glæde over at føle, at kræfterne kom i sving, eller lønnet med nogen stolt selvfølelse, når det viste sig de slog til. Tilfredsheden over at taget var taget, det var al den løn han fik.

Hans gård, Lønborggård, var tilfaldet ham i arv efter en nylig afdød farbroder og han var derfor vendt tilbage fra den traditionelle udenlandsrejse og ville selv til at stå for gårdens drift, og da nu bliderne var hans nærmeste herregårdsnaboer og farbroderen havde stået i et fortroligt forhold til familien, aflagde han besøg der, så Bartholine og blev forelsket i hende.

At hun blev forelsket i ham var næsten en selvfølge.

Det var dog endelig engang en derude fra verden, en, som havde levet i de store, fjerne byer, hvor skove af spir og tårne tegnede sig mod den solklare himmel, hvor luften sitrede af klokkers klang, af orglers brus og mandoliners rappe toner, mens strålende optog i guld og farver festligt bugtede sig frem i de brede gader; hvor marmorhusene skinnede og stolte slægters brogede skjolde sad parvis over de vide porte, mens vifterne blinkede og slørene flagrede oppe på de bugede, stenløvede balkoner. En, var det, som havde vandret i hine egne, hvor sejerrige hære var draget frem ad vejene, hvor mægtige slag havde omgivet landsbyernes og markernes navne med udødelig glans, hvor røgen fra sigøjnernes bål steg langelig op over skovenes kroner, mens røde ruiner oppe fra de

vinomkransede høje så ned i den smilende dal, hvor møllehjulet bruste og ringende hjorder vendte hjem over bredbuede broer.

Om alle disse ting fortalte han, men ikke som digterne, langt mere virkeligt og så så fortroligt, ganske som de derhjemme talte om stiftets byer og nabosognene. Han talte også om malerne og digterne, og der var navne, han hævede til skyerne, som hun aldrig havde hørt nævne. Han viste hende deres billeder og læste deres digte med hende nede i haven oppe på højen, hvor de kunne se ud over fjordens blanke vande og hedens brune bølger; – kærligheden gjorde ham poetisk og der blev skønhed i egnen, skyerne blev til de skyer, der drev i digtene, og havens træer fik det løvhang, der susede så vemodigt i balladerne.

Bartholine var lykkelig, thi hendes kærlighed voldte, at det hele døgn opløste sig i en række af poetiske situationer. Det var således poesi, når hun gik henad vejen for at møde ham, mødet var poesi. Afskeden var det; det var poesi, når hun stod oppe på højen i aftensolens skær og til vinkede ham et allersidste farvel og så, vemodigt glad til mode, gik op på sit ensomme kammer for uforstyrret at tænke på ham; og når hun bad for ham i sin aftenbøn, så var også det poesi.

Hun havde nu ikke mere disse ubestemte ønsker og længsler; det nye liv med dets skiftende stemninger var blevet hende nok, og hendes tanker og anskuelser var blevet klarere ved det, at hun nu havde en, til hvem hun uforbeholdent kunne henvende sig, uden frygt for at blive misforstået.

Også i en anden henseende var hun blevet forandret: Lykken havde gjort hende elskværdigere overfor forældre og søskende,

og hun fandt at de egentlig både var forstandigere og havde mere følelse end hun havde antaget.

Så var det de blev gift.

Det første år lignede meget forlovelsestiden, men da samlivet var blevet noget ældre kunne Lyhne ikke længere skjule for sig selv, at han blev træt af stadigt at give sin kærlighed nye udtryk, stadigt, hyllet i poesiens fjerham, at have vingerne spredte til flugt gennem alle stemningens himle og alle tankens dybder; han længtes efter i hyggelig ro at sidde stille på sin gren og blundende gemme sit trætte hoved under vingens lune fjerlag. Han tænkte sig ikke kærligheden som en evindelig vågent blussende flamme, der med sit stærke, flakkende skær lyste ind i alle tilværelsens rolige folder og fantastisk lod alting synes større og mere fremmed end det var, snarere var for ham kærligheden som den stille ulmende glød, der fra sit bløde askeleje sender den jævne varme og i dæmpet tusmørke blideligt glemmer det fjerne og gør det nære dobbelt nær og dobbelt hjemligt.

Han var træt, udmattet, han kunne ikke holde al den poesi ud, han smægtede efter at støtte på hverdagslivets faste jord, som en fisk, der kvæles i den hede luft, må smægte efter bølgens klare, friske kulde. Det måtte holde op, det måtte holde op af sig selv; Bartholine var ikke længere uerfaren overfor liv og bøger, hun var lige så kendt dermed som han, han havde givet hende alt, hvad han havde fået, og nu skulle han blive ved med at give; det var umuligt, han havde ikke mere; – hans eneste trøst var at Bartholine var frugtsommelig.

Allerede længe havde Bartholine med sorg mærket, at hendes syn på Lyhne lidt efter lidt havde forandret sig, og at han ikke

længere stod på den svimlende højde, hvorhen hun i forlovelsestiden havde stillet ham. Hun tvivlede endnu ikke om, at han var, hvad hun kaldte for en poetisk natur, men hun var blevet skræmmet, thi prosaen havde begyndt en gang imellem at stikke hestefoden frem. Desto ivrigere jog hun efter poesien og efter at bringe den gamle tilstand tilbage ved at overvælde ham med endnu større stemningsrigdom, endnu større begejstring; men hun fandt så ringe genklang, at hun næsten syntes sig selv sentimental og affektert. Endnu en tidlang søgte hun at drage den modstræbende Lyhne med; hun ville ikke tro på det, hun anede; men da omsider det frugtesløse i hendes anstrengelser begyndte at vække tvivl hos hende, om at *hendes* ånd og hjerte virkelig havde så stor rigdom inde som hun havde troet, slap hun ham pludseligt, blev kølig, tavs og indesluttet, og søgte ensomheden for i ro at sørge over sine tabte illusioner. Thi det så hun nu, at hun var blevet bittert skuffet og at Lyhne egentlig inderst inde ikke var forskellig fra hendes gamle omgivelser og at det, der havde bedraget hende, var det ganske almindelige, at hans kærlighed for en stakket stund havde omgivet ham med en flygtig glorie af ånd og højhed, hvad der så ofte hændte med lavere naturer.

Lyhne blev både bedrøvet og ængstelig ved denne forandring i deres forhold og han stræbte at gøre det godt ved ulykkelige forsøg på igen at flyve den gamle, sværmeriske flugt; men dette tjente kun til endnu klarere at vise Bartholine hvor stort hendes fejlsyn havde været.

Således var det mellem ægteparret, da Bartholine bragte sit første barn til verden. Det var en dreng og de kaldte ham Niels.

2

På en vis måde førte barnet forældrene sammen igen, for ved dets lille vugge mødtes de altid i fælles håb, i fælles glæde og fælles frygt; på det tænkte de og om det talte de, lige gerne og lige ofte, og så var den ene den anden så taknemmelig for barnet og for dens glæde over det og dens kærlighed til det.

Men der var dog vidt imellem dem.

Lyhne gik ganske op i sit landbrug og i sogneanliggender, uden dog på nogen som helst måde at optræde som ledende eller endog reformerende, men han satte sig samvittighedsfuldt ind i det bestående, så til som en interesseret tilskuer og gik med til de sindige forbedringer, hans gamle avlskarl eller sognets ældste efter nøje overvejelse, meget nøje overvejelse, foreslog.

De kundskaber han i tidligere dage havde erhvervet sig, faldt det ham aldrig ind at anvende; dertil havde han for lidt tillid til det, han kaldte teori og alt for stor respekt for de, ved gammel hævd, ærværdiggjorte erfaringssætninger, som de andre kaldte for det rigtig praktiske. I det hele taget var der intet hos ham, som tydede på, at han ikke al sin tid havde levet her og levet således. En lille ting dog undtaget. Den nemlig, at han ofte i halve timer kunne sidde stille på et led eller en skelsten og i sælsom vegetativ betagenhed stirre hen over den frodigt, grønne rug eller den gyldne, toptunge havre. Det havde han andetstedsfra, det mindede om den gamle Lyhne, den unge Lyhne.

I *sin* verden fandt Bartholine sig ikke tilrette på den måde, sådan straks, på én gang, uden ophævelse og uden famlen. Nej, først klagede hun gennem hundrede digteres vers, sådan i al hin tids brede almindelighed, over menneskelivets tusinde skranker, bånd og lænker; og snart var klagen da klædt som den høje vrede, der slynger sin ordfråde mod kejseres troner og tyrannernes fængsler, snart som den rolige, medlidende kummer, der ser skønhedens rige lys vige bort fra en blind og trællesindet slægt, kuet og byrdebrudt af døgnets idéløse travlhed, og atter så igen var klagens ham kun som det stille suk efter fuglens frie flugt eller efter skyen, der sejler så let mod det fjerne.

Men hun blev træt af at klage, og klagens irriterende magtløshed æggede hende op til tvivl og til bitterhed; og ligesom visse troende slår deres helgen og træder ham under fødder, når han ikke vil vise sin magt, således spottede hun nu den forgudede poesi og spurgte hånligt sig selv, om hun ikke nok troede, at den fugl Rok med det første ville vise sig nede i agurkebedet eller Aladdins hule åbne sig under gulvet i mælkekælderen, og i barnagtig kynisme morede hun sig med at gøre sig verden overdreven prosaisk, kaldte månen for en grøn ost og roserne for potpourri, altsammen med en følelse af at hun hævnede sig, men også med en halvt ængstelig, halvt pirrende fornemmelse af at det var blasfemi.

Det befrielsesforsøg, der heri forelå, mislykkedes. Hun sank tilbage til sine drømme, drømmene fra hendes pigetid, men der var den forskel, at der nu intet håb kunne lyse frem igennem dem, og så var der det, at hun havde lært, at det kun var drømme, fjerne, dårende luftsyn, som ingen længsel i verden

ville mægte at drage ned til *hendes* jord, og derfor, når hun hengav sig til dem nu, så var det med uro, og til trods for en bebrejdende stemme i hendes indre, der lod hende høre, at hun var som drankeren, der ved, at hans lidenskab er fordærvelig og at enhver ny beruselse er kræfter taget fra hans svaghed og øget til lidenskabens kraft; Men stemmen lød forgæves, thi ædru levet liv, uden drømmes lyse last, var ikke liv at leve – livet havde jo netop kun det værd som drømmene gav det.

Så forskellige var den lille Niels Lyhnes fader og moder, de to venlige magter, der, uden at vide det, stred en strid om hans unge sjæl, fra det øjeblik af, at der havde vist sig et glimt af intelligens at få fat i; og jo ældre barnet blev, jo stærkere blev striden, thi jo rigere valg blev der mellem våbnene.

Den evne hos sønnen, gennem hvilken moderen søgte at virke ind på ham, det var hans fantasi, og fantasi havde han fuldt op af, men allerede som meget lille viste han, at der for ham var en meget betydelig forskel mellem den fabelverden, der blev til på moderens ord, og den verden, der virkelig var; thi det hændte mere end elleve gange, når moderen fortalte ham eventyr og skildrede hvor våndefuldt helten var stedt, at Niels, der slet ingen udvej kunne finde af al denne vånde, slet ikke kunne se, hvordan den skulle fjernes, al denne elendighed, der i en uigennembrydelig ring murede sig snævrere og snævrere op omkring ham og om helten, ja, da hændte det mangen en gang, at Niels pludselig trykkede sin kind mod moderens og med tårer i øjnene og bævende læber hviskede: "Det er da ikke *virkelig* sandt?" Og når han så havde fået det trøstende svar, han håbede på, drog han et dybt befrielsens suk og hørte i velbehagelig tryghed historien til ende.

Men moderen holdt egentlig ikke af denne deserteren.

Da han var blevet for stor for eventyrene og hun også træt af at opfinde dem, fortalte hun ham, med små tilsætninger, om alle de krigens og fredens heroer, hvis levnet egnede sig til at vise, hvilken magt der bor i en menneskesjæl, når den kun vil det ene, det store og hverken lader sig skræmme modløs af døgnets kortsynede tvivl eller lokke ned i dets bløde, dådløse fred. På den tone gik fortællingerne, og da historien ikke havde helte nok, der passede, valgte hun sig en fantasihelt, for hvis gerninger og skæbne hun ganske kunne råde – ret en helt efter hendes eget hjerte, ånd af hendes ånd, ja, kød af hendes kød og blod af hendes også. Et par år efter Niels' fødsel havde hun nemlig bragt et dødfødt drengebarn til verden, og det var ham, hun valgte, det var alt det, han kunne have blevet og kunne have udrettet, der nu førtes frem for broderen i vildende skiften, Prometheuslængsler, Messiasmod og Herkulesvælde, i naiv travestering og ustyrlig forvoksenhed, en verden af godtkøbsfantasterier, der ikke havde mere krop i sig af, hvad virkelighedens var, end netop det stakkels, lille barneskelet, som gik i muld og trøske deroppe på Lønborg kirkegård.

Niels tog ikke fejl af moralen i disse fortællinger, han indså fuldkomment, at det var foragteligt, at blive sådan som menneskene var i almindelighed, var også beredt til at give sig den hårde skæbne, der var heroernes, og led i fantasien villigt under de tærende kampe, den stride modgang, miskendelsens martyrier og de fredløse sejre, men det var ham alligevel en mageløs forletning, at der var så længe til – at det altsammen først skulle komme, når han blev stor.

Som en nats drømmesyner, drømmetoner kan gå igen den vågne dag og i tågeform, tonedis kalde på tanken, så den ligesom lytter et flygtigt sekund, undrende på om det virkelig kaldte, sådan hviskede forestillinger om hin drømmebårne fremtid dæmpet hen over Niels Lyhnes barndomsdage og mindede ham sagtelig, men uden ophør om, at der var en grænse sat for denne lykkelige tid og at den en dag, en gang ikke ville være mere.

Bevidstheden herom affødte en trang til at nyde barndomslivet i hele dets fylde, suge det ind gennem alle sanser, ikke spilde en dråbe, ikke en eneste, og derfor var der i hans lege en inderlighed, der dreves op til lidenskab under trykket af den urolige fornemmelse, at tiden randt fra ham, uden at han havde fået bjærget fra dens rige bølger alt, hvad den bragte, bølge for bølge, og derfor kunne han kaste sig til jorden og hulke i fortvivlelse, når han en fridag kedede sig, fordi der manglede ham et eller andet, legekammerater, opfindsomhed eller tørvejr, og det var også derfor at han så nødig ville i seng, fordi søvnen var det begivenhedsløse, det fuldstændig fornemmelsesløse. Men det var ikke altid således.

Det hændte, han løb træt og at hans fantasi slet ingen farver mere havde. Han følte sig da rent ulykkelig, følte sig alt for lille og elendig for hine ærgerrige drømme, ja, det syntes ham, at han var en uværdig løgner, der frækt havde givet sig ud for at elske det store og for at forstå det, mens han i virkeligheden kun kunne føle for det små, mens han elskede det dagligdags og havde alle, alle lavbårne ønsker og attråer lyslevende i sig, ja, det kom ham endogså for, at han havde krybets klassehad til det ophøjede, og at han med glæde ville være med til at stene disse

heroer, som var af et bedre blod end hans, og vidste at de var det.

I slige dage skyede han sin moder, og med en fornemmelse af, at han fulgte et uædelt instinkt, søgte han hen til faderen og havde et villigt øre og et modtageligt sind for alle dennes jordbundne tanker og drømmeløse forklaringer. Og han følte sig så vel hos faderen, var så glad ved at de var hinandens lige og glemte næsten, at det var den samme fader, som han ellers fra sit drømmeslots tinder havde set ned på med medlidenhed. Det stod naturligvis ikke for hans barnlige bevidsthed, dette, med den klarhed og bestemthed som det udtalte ord giver det, men det var der altsammen, ufærdigt, ufødt, i vag og ugribelig fosterform; det var som en søbunds underlige vegetation, set gennem blakket is; slå isen i stykker, eller drag det dunkelt levende frem i ordenes lys: Det er det samme der sker, – det, der nu ses og nu gribes, er, i sin klarhed, ikke det dunkle der var.

3

Og årene svandt, jul gik til jul, ladende luften fyldt med sin strålende festglans til længe efter helligtrekonger, den ene pinseferie efter den anden løb hen over de blomstermyldrende vårenge, og sommerferie på sommerferie drog nær, fejrede sit friluftsorgie, sit solskinslag, og gød sin sommervin af fulde skåler, og så en dag, med en synkende sol, løb den bort, og efter sad mindet med solbrændt kind, med forundrede øjne og med blodet i dans.

Og årene svandt, og verden var ikke mere den vidunderlighedsverden, den før havde været; disse dunkle kroge bag de trøskede hyldetræer, disse hemmelighedsfulde loftskamre, og den skumle stenkiste under Klastrupvejen – eventyrets rædsel boede der ikke mere, og denne lange banke, der ved det første lærkeslag skjulte sit græs under tusindfrydens purpurrandede stjerner og himmerigsnøglernes gule klokker, åen med dens fantastiske skatte af dyr og planter, og sandgravens vilde bjergskrænter med deres sorte springstene og sølvglimtende granitbrokker, – det var altsammen kun fattige blomster, dyr og stene; – feens strålende guld var visnet til løv igen.

Leg på leg var blevet gammel og urimelig, dum og kedsommelig som billederne i en abc, og de havde dog været så nye en gang, så uopslidelig nye. Der havde de trillet med tøndebånd, Niels og præstens Frithiof, og båndet var et fartøj, som strandede når det væltede, men når man greb det inden

det faldt om, så var det at kaste anker. Den smalle smøge mellem udhusene, som var så vanskelig at passere, kaldtes Bab el Mandeb eller dødens port, på stalddøren stod skrevet med kridt, at her var England, og på ladeporten stod der: Frankrig; havelågen var Rio Janeiro, men smedens hus, det var Brasilien. Der var også den leg at være Holger Danske, den *kunne* leges blandt de store skræpper omme bag laden, men oppe i møllerens mark var der et par jordfaldshuller, som kaldtes Knakkerne, og der holdt selve prins Burmand og hans vilde saracener med rødgrå turbanner og gule hjelmbuske, burrer og kongelys af den vældigste vækst; *der* var først det rigtige Mauretanien; thi denne grænseløse yppighed, disse myldrende masser af det frodigste liv æggede ødelæggelsesdriften, berusede sindet i tilintetgørelsens vellyst, og træsværdene blinkede med stålets glans, den grønne plantesaft farvede klingen blodigrød, og de afhugne stængler kvasede under fødderne som tyrkekroppe under hestehove med en lyd af knogler, der knuses i kød.

Nede ved fjorden havde de leget; muslingeskaller sendtes ud som skibe, og når de standsedes af en tangbusk eller landede på en sandbanke, så var det Columbus i Sargassohavet eller Amerikas opdagelse. Havne blev der anlagt og mægtige dæmninger, Nilen groves ud i det faste strandsand, og en gang byggede de et Gurre af flinter, – en død lille fisk i en østersskal var den døde Tove og selv var de kong Valdemar, som sad sørgende hos.

Men det var forbi.

Niels var nu en stor dreng, tolv år, gik i sit trettende, og han trængte ikke mere til at hugge løs på tidsler og skræpper for at

nyde sine ridderfantasier, lige så lidt som han havde behov at sætte sine opdagerdrømme ud at sejle i muslingeskaller; en bog og et sofahjørne var nu nok, og var det ikke nok, ville bogen ikke bære til en kyst, der var kær, så opsøgte han Frithiof og fortalte ham den historie, som bogen ikke ville give. Arm i arm gik de henad vejen, den ene fortællende, begge lyttende, men når de rigtig ville nyde, rigtig give fantasien lys, så gemte de sig i høstængets duftende mørke. Snart blev imidlertid disse historier, der endte, just som man allerbedst var blevet hjemme i dem, til en eneste lang historie, der aldrig endte, men levede generation til døde efter generation, thi når helten blev for gammel eller man uforsigtigt lod ham omkomme, så gaves der ham en søn, som fik alt i arv efter faderen og endda udstyredes med sådanne nye egenskaber, som man i øjeblikket særlig satte pris på.

Alt, hvad der havde gjort indtryk på Niels, af det han så, af det han forstod og det han misforstod, af det han beundrede og det han vidste der skulle beundres, det kom alt ind i historien. Som glidende vande farves af hvert billede, der kommer nær deres spejl, og, alt som det nu kan hænde, give billedet igen i ustyrret klarhed, eller trækker det skævt og forvrænger det, eller kaster det tilbage med bølgende, usikkert dansende omrids, eller også drukner det helt i egne farver og spil af linjer, således greb drengens historie følelser og tanker, både egne og andres, greb mennesker og begivenheder, liv og bøger, så godt den gribe kunne. Den var som et liv leget ved siden af det virkelige liv, den var som et hyggeligt, hemmeligt skjul, hvor der sødt kunne drømmes de vildeste farter, den var som en fehave, der åbnede sig på det mindste vink og tog en op i al sin

herlighed, stængende alle andre ude, og foroven var der lukket med hviskende palmer, forneden, mellem blomster af sol, under stjernede blade, på ranker af koral, der åbnede der sig tusinde veje til alle egne og til alle tider; gik man ad den ene kom man der hen og ad den anden kom man der hen, til Aladdin og Robinson Crusoe, til Vaulunder og Henrik Magnard, til Niels Klim og Mungo Park, til Peter Simple og til Odysseus – og blot man ønskede det, var man hjemme igen.

En månedstid efter Niels' tolvte fødselsdag havde der vist sig tvende nye ansigter på Lønborggård.

Det ene var den nye huslærers, det andet var Edele Lyhnes.

Huslæreren, hr. Bigum, var en teologisk kandidat, på dørtrinnet ind til fyrretyverne. Han var noget lille, men kraftig, næsten trækdyrkraftig af bygning; bredbringet, højskuldret, duknakket. Armene var lange, benene stærke og korte, fødderne brede. Hans gang var dvælende, tung og eftertrykkelig, armbevægelserne vage, udtryksløse og fordrede stor plads. Rødskægget var han som en vildmand, fregneblond af hudfarve. Hans store, høje pande var flad som en væg med et par lodrette rynker i brynskellet, næsen var kort og plump, munden stor med tykke, friske læber. Det smukkeste hos ham var hans øjne, de var lyse, blide og klare. Af øjestenenes bevægelser kunne man se, at han var noget tunghør. Dette forhindrede ham dog ikke i at være en stor elsker af musik og en lidenskabelig violinspiller; thi tonerne, sagde han, de hørtes ikke blot med ørerne, hele legemet hørte: øjnene, fingrene, fødderne, og svigtede end øret en enkelt gang, hånden ville dog i sælsom, instinktmæssig genialitet vide at finde den rette tone

uden ørets hjælp. Desuden var dog alle hørlige toner til syvende og sidst falske, men den som havde tonernes nådegave, havde i sit indre et usynligt instrument, mod hvilket den herligste cremoneser kun var som den vildes kalebasviolin, og på det instrument spillede sjælen, fra dets strenge klang de ideale toner, og det var på det, at de store tonedigtere havde komponeret deres udødelige værker. Den udvortes musik, den, der bævede gennem virkelighedens luft og som ørerne hørte, den var kun en usselig efterligning, et stammende forsøg på at sige det usigelige; den var at ligne ved sjælens musik som statuen, formet med hænder, hugget med mejsel, udmålt med mål var at ligne ved billedhuggerens vidunderlige marmordrøm, som øjne aldrig undtes at skue og læber aldrig fik prise.

Musik var imidlertid ingenlunde hr. Bigums hovedinteresse; først og fremmest var han filosof; men ikke af disse produktive filosoffer, der finder nye love og bygger systemer; han lo ad deres systemer, disse sneglehuse, som man slæber omkring med sig henover tankens uendelige mark, enfoldigt troende, at det er inde i sneglehuset, at marken er. Og disse love: tankelove, naturlove! – som om det, at opdage en lov, var andet end at finde et bestemt udtryk for hvor borneret man var; så vidt kan jeg se og ikke længere, der er min horisont, det betød opdagelsen, og ikke mere, thi var der ikke en ny horisont bag den første og en ny og en ny igen, horisont bag horisont, lov bag lov i en uendelighed. Det var ikke på den måde han var filosof. Han troede ikke, han var indbildsk, eller at han overvurderede sig selv, men han kunne ikke lukke øjnene for den kendsgerning, at hans intelligens spændte over videre felter

end andre dødeliges. Når han fordybede sig i de store tænkeres værker, så var det ham, som skred han frem imellem et folk af slumrende tankekæmper, der, badede i lyset af hans ånd, vågnede og kendte deres styrke. Og sådan overalt: Hver fremmed tanke, stemning eller følelse, som det undtes at vågne op i ham, den vågnede med hans mærke på sin pande, adlet, lutret, vingestyrket, og med en storhed i sig, en vælde over sig, om hvilken dens skaber aldrig havde drømt!

Hvor ofte havde han ikke, næsten ydmygt, forundret sig over denne sin sjæls vidunderlige rigdom og over sin ånds magtsikre guddomstryghed, thi dagene kunne finde ham dømmende verden og de ting, som er i verden, fra helt modsatte standpunkter og finde ham betragtende dem, verden og dens ting, gennem forudsætninger, der var så forskellige fra hinanden som nat fra morgen, uden at dog disse valgte standpunkter og valgte forudsætninger, som han havde gjort til sine, nogensinde, selv blot et sekund, gjorde ham til deres, lige så lidt som guden, der har taget tyrens eller svanens skikkelse på sig, et eneste øjeblik bliver tyr eller svane og ophører at være gud.

Og der var ingen, der anede, hvad der boede i ham, alle så gik de ham blinde forbi; men han frydede sig over denne blindhed, i foragt for menneskeheden. Den dag ville komme, da hans øje sluktes ud og hans ånds herlige bygning brast i sine piller og styrtede sammen og blev som om den aldrig havde været, men intet værk fra hans hånd, ikke en skrevet tøddel lod han efter sig, der kunne melde om, hvad der i ham var tabt. Geniet skulle ikke i ham tornekrones af verdens miskendelse, skulle ikke heller give sig hen til dens beundrings besudlende purpurkåbe;

og han jublede ved tanken om, at slægt på slægt ville fødes og dø og slægtens største gennem lange tider sætte deres liv ind på at vinde det, han kunne have givet, om han havde villet åbne sin hånd.

At han levede under så ringe livsvilkår, voldte ham en egen nydelse, fordi der var en så storslået ødselhed i, at hans ånd skulle bruges til at undervise børn, et så vanvittigt misforhold i, at hans tid betaltes med det fattige, daglige brød, og en så gigantisk forkerthed i, at det undtes ham at tjene dette brød på anbefaling af stakkels, almindelige mennesker, som gik i borgen for, at han var dygtig nok til at påtage sig en huslærers usselige hverv.

Og man havde givet ham Non, da han tog embedseksamen!

O, der var en sælsom vellyst i at føle tilværelsens brutale uforstand kaste en til side som ringe avne, skattende som gyldent korn det tomme og kerneløse, og så vide med sig selv, at ens mindste tanke var værd en verden.

Men der var også tider, hvor hans storheds ensomhed lå tungt og knugende over ham.

Ak, hvor ofte, når han, time på time, i hellig tavshed havde lyttet til sig selv og så igen blev hørende og seende overfor livet omkring sig og fandt det fremmed for sig i dets usselhed og forkrænkelighed, hvor ofte følte han sig da ikke som den munk, der i klosterskoven havde lyttet, mens paradisets fugl sang en eneste trille, og som da han vendte tilbage fandt hundrede år døde! Thi var munken ensom i den ukendte slægt, der levede mellem de kendte grave, hvor meget mere var da ikke han ene, hvis rette samtid endnu ikke var født.

I slige forladthedens øjeblikke kunne han gribe sig i en fej længsel efter at synke ned til de almindelige dødeliges hob og dele deres lave lykke, blive borger på deres store jord, borger i deres lille himmel.

Men snart var han sig selv igen.

Gårdens anden gæst, frøken Edele Lyhne, Lyhnes seksogtyveårige søster, havde i mange år levet i København, først hos moderen, der, da hun var blevet enke, flyttede til hovedstaden, og efter moderens død hos sin rige onkel, etatsråd Neergård. Etatsrådens førte et stort hus og tog meget del i selskabslivet, så at Edele kom til at leve i en hvirvel af baller og fester.

Overalt blev hun beundret, og misundelsen, beundringens trofaste skygge, fulgte hende også. Hun var så omtalt som det er muligt at blive, uden at have gjort noget slet, og når der blandt herrer diskuteredes om byens tre skønheder, var der altid mange stemmer for at slette et af navnene og sætte Edele Lyhnes i stedet, men man kunne ikke blive enig om, hvilken af de to af skønhederne skulle vige pladsen, – om den tredje kunne der aldrig være tale.

Ganske unge mennesker beundrede hende imidlertid ikke, de var lidt bange for hende og følte sig i hendes selskab dobbelt så dumme som de var, thi hun hørte på dem med et lempeligt knusende udtryk af tålmodighed i sit blik, en ondskabsfuldt markeret tålmodighed, der tydelig fortalte, at hun kunne det udenad. Alt det, de der sagde, og alle deres anstrengelser for at hæve sig i hendes og i deres egne øjne ved at lade blaserte, ved at opjage vilde paradokser, eller, når deres fortvivlelse var på sit højeste, ved at gøre frække erklæringer, disse forsøg, der

trængte og trykkede hinanden i ungdommelig slet motiverede overgange, de hilstes alle med skyggen af et smil, et fatalt genkendelsessmil, der fik den ulykkelige til at rødme og til at føle sig som den hundredogellevte flue i det samme ubarmhjertige edderkoppespind.

Desuden havde hendes skønhed hverken det blide eller det brændende, der er så bedårende for unge hjerter.

På hjerter, der var ældre og på koldere hoveder, øvede den derimod en særegen tiltrækning.

Hun var høj.

Hendes tunge, store hår var blondt, med det matte rødlige skær, der er over modnende hvede, og groede langt ned ad hendes nakke i to afsmalnende rækker, lidt lysere end det øvrige og i kraftig krus. På den høje, skarpt formede pande tegnede de noget lyse bryn sig ubestemt og uden linjer. Øjnene, lysgrå, store og klare, udhævedes ikke af brynene, fik heller intet vekslende spil af skygger fra de lette, tynde øjelåg. De havde noget ubestemt og ubestemmeligt i deres udtryk, så altid fuldt og åbent på en, havde intet af disse rigt nuancerede sideblik og halve, flygtende øjekast, syntes unaturligt vågne, ubetvingelige, uudgrundelige. Hele minespillet lå i underansigtet, bares af næsevingerne, munden og hagen. Øjnene så kun til. Navnlig var munden udtryksfuld med dens dybe mundvige, dens skarpt tegnede omrids og læbernes yndefuldt bugtede mødelinje. Der var kun i underlæbens holdning noget hårdt, som i smilet snart næsten smeltede, snart også hærdedes til et udtryk ligesom af brutalitet.

Ryggens næsten voldsomt svajede linje og barmens store yppighed, i forhold til skuldrenes og armenes strenge former,

gav hende noget forvovent, noget betagende tropisk, som hendes blændende hvidhed og læbernes sygelige, stærkt blodigrøde farve end yderligere hævede, således at indtrykket, idet det blev æggende, også blev ængstende.

Der var i det hele taget over hendes høje, hofteslanke skikkelse noget raffineret stilfuldt, som hun, navnlig ved sine baltoiletter, vidste at understrege med en resolut og hensigtsklar kunst, der, ved det at den talte så højt om hendes kunstforstand, som her var selvforståelse, just lige mindede om slet smag, fuldstændig smagbehersket som den var. Og man fandt i dét en ynde mere.

Intet kunne være mere uangribelig korrekt end hendes optræden. I det, hun sagde og det, hun lod sige til sig, holdt hun sig indenfor det strengeste snerperis grænser, og hendes koketteri bestod i, ikke at vise sig det mindste koket, i at være uhelbredelig blind for det indtryk hun gjorde, og i ikke at gøre den mindste forskel på sine tilbedere. Men netop derfor drømte de alle berusende drømme om det ansigt, der måtte være bag masken, troede på en ild under sneen, sporede en duft af depravation i uskyldigheden. Ingen af dem ville blive forbavset ved at erfare, at hun havde en hemmelig elsker, men heller ingen af dem ville vove den mindste gætning på hans navn.

Således så man Edele Lyhne.

Grunden til, at hun havde forladt hovedstaden for Lønborggård, var den, at hendes helbred havde lidt ved denne idelige selskabsuro, denne Tusind-og-en-nat af baller og maskerader, og sidst på vinteren havde der da vist sig tegn på, at hendes bryst var temmelig stærkt angrebet, hvorfor lægen havde forordnet landluft, ro og mælk, noget, der altsammen

fandtes i fuldt mål på hendes nærværende opholdssted. Men hun fandt også der en ustandselig kedsomhed, og havde ikke været der en uge, før hun begyndte at længes og at føle en fortærende hjemve efter København. Brev på brev fyldte hun med bønner om at der måtte blive gjort en ende på hendes landflygtighed, og hun lod sig forstå med, at hendes længsel gjorde hende mere skade end luften gjorde hende gavn. Men lægen havde gjort etatsrådens så forskrækkede, at de fandt, at det var deres pligt at vende det døve øre til, hvor bitterligt hun end klagede.

Det var ikke just selve fornøjelserne hun savnede så hårdt, men det var det at føle sit liv klinge hørligt hen i den store byes lydfyldte luft, og her på landet var der en stilhed i tanker, i ord, i øjne, i alting, så man idelig hørte sig selv med den samme uundvigelige bestemthed som den, hvormed man i en søvnløs nat hører urets dikken. Og så at vide, at de derovre, de levede og levede som før, – det var som at være død og i den stille nat høre tonerne fra en balsal slukkes i luften over ens grav.

Ingen var der her med hvem hun kunne tale, for hendes ord, dem greb de ikke i den nuance som netop var livet i ordene; de forstod dem ganske vist, eftersom det var dansk, men med den matte omtrentlighed, med hvilken man forstår et fremmed sprog, man ikke er vant til at høre tale. De anede ikke til hvad eller hvem der sigtedes ved denne forcerede betoning af en sætning, drømte ikke om, at dette lille ord var et citat eller at hint andet, brugt netop således, var en ny variation af en almenyndet vittighed. Selv talte de med en retskaffen magerhed, så man kunne føle grammatikkens ribben gennem deres fraser, og med en bogstavelig anvendelse af ordene, som

om de havde dem frisk fra kolonnerne i en ordbog. Blot den måde, på hvilken de sagde: København! Snart med en mystisk betoning, som om det var et sted, hvor man spiste små børn, snart med en fjernhed i stemmen, som var det en by i det indre af Afrika, eller også med en festlig røst, der dirrede af historie, ret som de kunne have sagt Ninive eller Carthago. Præsten han sagde nu altid Axelstad med en erindringsfuld henrykkelse, som om det var navnet på en af hans gamle kærester. Ingen af dem kunne sige: København så det blev den by, der strakte sig fra Vesterport til Toldboden, på begge sider af Østergade og Kongens Nytorv.

Og sådan var det med alt, hvad de sagde, og med alt, hvad de gjorde var det også sådan.

Der var ikke det til på Lønborggård, der ikke mishagede hende, disse spisetider, der rettede sig efter solen, denne lavendellugt i skuffer og skabe, disse spartanske stole, alle disse provinsmøbler, der trykkede sig op ad væggene, som om de var bange for folk; om det så var luften, var den hende imod, man kunne ikke gå sig en tour uden at man bragte en robust parfume af enghø og markblomster hjem med sig i sit hår og i sine klæder, som om man havde været lukket inde i en vejerbod.

Udsøgt behageligt var det også at blive kaldt tante, tante Edele.

Hvor det lød!

Det vænnede hun sig imidlertid til, men i begyndelsen var forholdet mellem Niels og hende af den grund noget køligt.

Niels var ligeglad.

Men så var det en søndag, først i august, at Lyhne og hans kone var kørt ud på besøg og Niels og frøken Edele var ene

hjemme. Om formiddagen havde Edele bedt Niels plukke sig en buket kornblomster, men han havde glemt det og kom først i tanker om det ud på eftermiddagen, som han slentrede om med Frithiof. Så plukkede han blomsterne og løb op med dem.

Stilheden i huset vakte den forestilling hos ham, at tanten sov, og han listede sig forsigtigt gennem stuerne. På tærskelen ind til salen standsede han for at lave sig til at gå rigtig stille over til Edeles dør. Stuen var fuld af solskin, og en stor nerie i blomst gjorde luften derinde tung med sin søde mandelduft. Den eneste lyd, der hørtes, var et dæmpet plask, der nu og da lød fra blomsterbordet, når guldfiskene bevægede sig i deres glasskål.

Niels gik sagte over gulvet, balancerende med armene og med tungen mellem tænderne.

Varsomt tog han om dørens håndtag, der ophedet af solen brændte i hans hånd, drejede det så rundt, langsomt og forsigtigt, rynkende panden og med sammenknebne øjne.

Han drog døren på klem, bøjede sig ind ad åbningen og lagde buketten fra sig på stolen lige indenfor. Der var dunkelt derinde, som om der var rullet ned, og luften var ligesom fugtig af duft, duften af rosenolie.

I sin bøjede stilling så han intet andet end gulvets lyse stråtæppe, panelet under vinduet og den lakerede fod af en gueridon, men da han rettede sig for at træde tilbage så han tanten.

Hun var henstrakt på den lange pufs søgrønne atlask, iført en fantastisk sigøjnerpigedragt. På ryggen lå hun der, hagen i vejret, struben strammet, panden nedad, og hendes lange udslagne hår flød ned over enden af puffen og henad

gulvtæppet. En kunstig granatblomst var skyllet i land på den ø, en bronzefarvet lædersko dannede midt i den matgyldne strøm.

Farverne i hendes dragt var mangfoldige, men alle afdæmpede. Et seleliv af et glansløst, guret stof, broget tegnet i mørkeblå, blegrøde, grå og orange flammer, sluttede om en hvid silkesærk med meget vide ærmer, der nåede nedover albuen. Silken var lidt rødlig i skæret og sparsomt indvævet med tråde af rødt guld. Hendes skørt af aurikelfarvet fløjl, uden bort, var ikke samlet, men lå løst omkring hende med et skævt foldefald fra neden af opefter, udover puffen. Fra knæet var hendes ben nøgne, og de korslagte ankler havde hun bundet sammen med et stort halssmykke af bleg koral. Ude på gulvet lå en udslået vifte, hvis tegning forestillede en række spillekort, ordnede i hjul, og længere borte lå der et par løvbrune silkestrømper, den ene helt skudt ind i sig selv, den anden fladt udbredt, visende sin form og den røde syning opad skaftet.

I det samme nu som Niels fik øje på hende, havde hun også set ham. Hun gjorde uvilkårligt en lille bevægelse, som for at rejse sig, men betvang sig og blev liggende som før, drejede blot hovedet en smule og så med et spørgende smil på drengen.

"Det var dem," svarede han, og gik hen til hende med blomsterne.

Hun rakte hånden ud efter dem, sammenstillede i et flygtigt blik deres farve med farverne i sin dragt, og med et træt mumlet "umuligt" lod hun dem så falde.

Med en afværgende bevægelse med hånden hindrede hun Niels i at tage dem op.

"Tag mig den der," sagde hun, og pegede på en rød flakon, der lå på et sammenkrøllet lommetørklæde nede ved hendes

fødder.

Niels trådte derhen, han var blodrød, og idet han bøjede sig over disse mathvide, langsomt rundede ben og disse lange, smalle fødder, der havde noget af en hånds intelligens i deres fint vuggede former, blev han ganske svimmel, og da i det samme den ene fodspids krummede sig nedefter med en pludselig bevægelse, var han lige ved at falde om.

"Hvor har du plukket de kornblomster?" spurgte Edele.

Niels tog sig sammen, og vendte sig om mod hende. "Jeg har plukket dem i præstens rug," sagde han med en stemme, der undrede ham selv, sådan klang var der i den. Uden at se op rakte han hende flakonen.

Edele lagde mærke til hans bevægelse og så forbavset på ham. Pludselig rødmede hun, løftede sig op på den ene arm og trak benene ind under skørtet. "Gå, gå, gå, gå," sagde hun, halvt irriteret, halvt undseligt og ved hvert ord stænkede hun af rosen-essensen hen på Niels.

Niels gik.

Da han var ude af døren lod hun langsomt benene glide ned fra puffen og så nysgerrigt ned på dem.

I hurtig, usikker gang ilede Niels gennem stuerne op på sit værelse. Han var helt fortumlet, følte sådan en underlig mathed i sine knæ og havde en kvælende fornemmelse oppe i halsen. Så slængte han sig på sofaen og lukkede sine øjne, men kunne ikke finde hvile. Der var en ubegribelig uro over ham, hans åndedræt var så tungt, ligesom i angst, og lyset pinte ham, trods de lukkede øjelåg.

Lidt efter lidt blev det anderledes, det var som om en varm, trykkende ånde pustede ned på ham og gjorde ham så hjælpeløs

mat. Han havde en fornemmelse som den man har i drømme, der er noget, der kalder og man vil så gerne komme, men det er ikke muligt at flytte en fod og man hidses af sin afmagt, sygner af sin længsel efter at komme bort, ægges til afsind af denne kalden, der ikke forstår, at man er bundet. Og han sukkede utålmodigt som en syg og så sig fortabt om i stuen, aldrig havde han kendt sig så ulykkelig, så ensom, forstødt og forladt.

Så satte han sig hen til vinduet, midt i solskinnet og græd.

Fra denne dag af følte Niels sig ængstelig lykkelig i Edeles nærværelse. Hun var ikke mere et menneske som alle andre, men et vidunderligt ophøjet væsen, guddommeliggjort ved en sælsom skønhedens mystik, og der var en hjertebankende fryd i at beskue hende, knælende for hende i sit hjerte, krybende for hendes fod i selvudslettende ydmyghed, men undertiden blev også trangen til tilbedelse så stærk, at den krævede at give sig luft i et udvortes tegn på underkastelse, og da udspejdede han et gunstigt øjeblik til at liste sig ind i Edeles værelse og kyssede i et forud bestemt, uendeligt antal gange, det lille tæppe foran hendes seng, hendes sko eller hvilken som helst anden relikvie, der frembød sig for hans fanatisme.

Som en stor lykke betragtede han den omstændighed, at hans søndagstrøje netop i denne tid blev degraderet til dagligtrøje, thi i den duft som hine stænk af rosen-essens havde efterladt, havde han en mægtig talisman, der ligesom i et magisk spejl viste ham Edele således som han havde set hende, hvilende på den grønne puf, iført maskeradedragten. I den historie der var imellem ham og Frithiof gik dette billede stadig igen, og den ulykkelige Frithiof vidste sig fra nu af aldrig sikker for barbenede prinsesser; slæbte han sig gennem urskovenes

tykninger, kaldte de på ham fra deres hængekøje af lianer, søgte han i en bjerghule ly for orkanen, rejste de sig fra deres leje af fløjelsblødt mos og bød ham velkommen, og sprængte han, krudtsværtet og blodbestænkt, med et vældigt sabelhug døren ind til piratens kahyt, så fandt han dem også der, hvilende på kaptajnens grønne sofa. De kedede ham såre, og han kunne slet ikke fatte, hvorfor de pludselig var blevne så nødvendige for de kære helte.

Hvor højt ophøjet et menneskebarn end har stillet sin trone, hvor fast det end har trykket undtagelsens, geni betydende tiara om sin pande, det ved sig dog aldrig med rette sikker for, at det jo ikke en dag ligesom kong Nebukadneser pludselig gribes af en sælsom lyst til at gå på fire og æde græs i flok med markens ganske almindelige dyr.

Det var det, der hændte med hr. Bigum, idet han ganske simpelt blev forelsket i frøken Edele. Og det hjalp slet ikke, at han forandrede verdenshistorien til undskyldning for denne sin kærlighed, hjalp ikke heller, at han kaldte Edele for Beatrice, for Laura eller for Vittoria Colonna, thi alle de kunstige glorier, hvormed han kronede sin elskov, sluktes ligeså fast som han kunne tænde dem, af den umedgørlige sandhed, at det var i Edeles skønhed han var forelsket, og at det hverken var åndens eller hjertets egenskaber, der havde bedåret ham, men derimod hendes elegance, hendes lette verdenstone, hendes selvsikkerhed, ja endogså hendes gratiøse uforskammethed. Det var i alle henseender en kærlighed, der var skikket til at fylde ham med en skamfuld forundring over menneskenes børns deres ubestandighed.

Og hvad gjorde så det! Hvad havde de at sige, alle de evige sandheder og midlertidige løgne, som tog hinanden ring i ring og flettede sig sammen til den brynjebyrde, han kaldte sin overbevisning, hvad havde de at sige mod hans kærlighed? De var jo livets styrke, marv og kerne, så lad dem vise deres styrke, var de svagere, så: brist, var de stærkere … Men de var brustne, trukket fra hinanden som det væv af møre tråde, de var. Hvad brød hun sig om de evige sandheder! Og de mægtige syner, hvad hjalp ham de? Tanker, der loddede det uendeliges dyb, kunne han vinde hende med dem? Det var værdløst alt, hvad han ejede. Lyste hans sjæl end i en herlighed som solens hundrede gange, hvad bådede det, når den gemtes under en Diogeneskappes armodshæslige filt. Form, form, giv mig formens tredive sølvpenge for mit indhold, giv mig Alcibiades' legeme. Don Juans kappe og en kammerjunkers rang!

Men det havde han nu ikke, og Edele følte sig ingenlunde sympatetisk berørt af denne plumpe, filosofiske natur, der kun havde betragtet livets rørelser i abstraktionernes barbariske nøgenhed, og som derfor i sine ytringer havde noget larmende absolut, der trængte sig frem med en ubehagelig sikkerhed, omtrent som en ilde anbragt tromme i en douce koncert. Det anstrengte, der var over ham, dette, at hans tanke overfor ethvert lille spørgsmål straks stillede sig i muskelstærk position, som en stærk mand, der skal spille med jernkugler, det gjorde ham latterlig i hendes øjne, og han irriterede hende, når han, drevet af en dømmesyg moral, indiskret røbede enhver let antydet følelses inkognito ved uopdragent at nævne den ved dens rette navn, alt som den i samtalens løb ville ile ham forbi.

Bigum vidste meget vel, hvor ufordelagtigt et indtryk han frembragte og hvor ganske håbløs hans kærlighed var, men han vidste det sådan som man ved, når man med hele sin sjæls magt håber, at ens viden er falsk. Der er endnu miraklet tilbage, og vel sker der ikke mirakler, men de kunne ske. Hvem ved? Måske man tager fejl, måske ens forstand, ens instinkt, ens sanser, med al deres daglyse klarhed, dog fører en vild, måske det netop gælder om at have det uforstandige mod at følge den håbets lygtemand, som brænder over ens lidenskabers attråsvangre gæring? Det er først når man har hørt afgørelsens dør slå i, at vishedens jernkolde kløer graver sig ind i ens bryst for langsomt, langsomt at samle sig i ens hjerte om den nervefine tråd af håb, hvori ens lykkeverden hænger, så skæres tråden over, så falder det, den bar, så knuses det, så kommer fortvivlelsens skrig skarpt gennem tomheden.

I tvivl fortvivler der ingen.

En solrig septembereftermiddag sad Edele nede på platformen af den brede, gammeldags trætrappe, der i en fem, seks trin førte fra havestuen ned i haven. Bag hende stod glasdørene vidt åbne, slået tilbage mod murens brogede, skinnende røde, skinnende grønne beklædning af vild vin. Hun lænede sit hoved op mod sædet af en stol, der var belæsset med store, sorte mapper, og holdt et kobberstik ud for sig med begge hænder. Kolorerede blade, gengivende byzantinske mosaikker, i hvilke blåt og guld var fremherskende, lå spredte på platformens grønvisne sivmåtte, på dørtrinnet og på havestuens egebrune parketgulv. Ved foden af trappen lå en hvid solhat, thi Edele havde bart hår, uden anden pynt end en

blomst af guldfiligran, i sit mønster svarende til det armbånd, hun bar højt oppe om armen. Hendes hvide kjole af et halvklart stof, stribet af smalle, silkeblanke striber, havde en tvunden kant af grå og orange chenille og var besat med små rosetter i de samme to farver. Lyse halvhandsker, uden fingre, dækkede hendes hænder og gik op til over albuen. De var af perlegrå silke, ligesom hendes sko.

Gennem de fremadludende grene på en ældgammel ask sivede det gule sollys strålevis ned over trappen og dannede i den svale, halvklare skygge et lysende linjelag, der fyldte luften om sig med et gyldent støv og tegnede klare pletter af på trappens trin, på dør og væg, spæt af sol ved spæt af sol, så det var, som lyste det, gennem en hullet skygge, altsammen lyset imøde med egne farver, hvidt fra Edeles hvide kjole, purpurblodigt fra purpurlæber, og gult som rav fra det ravblonde hår. Og rundt omkring i hundrede andre farver i blåt og guld, i egebrunt, i glasblank spejlglans og i rødt og grønt.

Edele lod kobberstikket falde og hævede håbløst sine øjne, stumt klagende i sit blik det suk, hun var for træt til at sukke. Så satte hun sig til rette med en bevægelse, som lukkede hun omgivelserne ude og gemte sig i sig selv.

I det samme kom hr. Bigum gående.

Edele så hen efter ham med en blundende blinken, ganske som et barn, der ligger alt for godt og er alt for søvnigt til at ville røre sig det mindste, men samtidig dog er for nysgerrigt til at lukke sine øjne.

Hr. Bigum havde sin nye harehårshat på; han var ganske fordybet i sig selv og gestikulerede med sit tombaksur i hånden så ivrigt, at den tynde sølvhalskæde, hvortil det var befæstet,

hvert øjeblik truede med at sprænges. Med en pludselig bevægelse næsten huggede han uret ned i sin lomme, slog utålmodigt med hovedet, fæstede så i et ærgerligt greb hånden om sin frakkes kraveopslag og gik videre med et vredt slæng i kroppen, og med sit ansigt mørknet af hele den håbløse harme, som koger i en mand, der flygter for sine egne pinefulde tanker, og ved, at han flygter forgæves.

Edeles hat, som den lå der ved foden af trappen, hvid imod gangens sorte muld, standsede ham i hans flugt. Han tog den forsigtigt op med begge hænder, fik i det samme øje på Edele, og i det han ledte om, hvad han skulle sige, blev han stående med den, uden at række hende den. Ikke en tanke kunne han finde i sin hjerne, ikke et ord ville fødes på hans tunge, og han så frem for sig med et dumpt udtryk af lammet dybsind.

"Det er en hat, hr. Bigum," henkastede Edele, for ikke selv at blive forlegen i al denne forlegne tavshed.

"Ja," sagde huslæreren ivrigt, som om han var henrykt over at høre hende bekræfte en lighed, der netop også havde slået ham; men i samme nu rødmede han over det kejtede i sit svar.

"Den lå her," skyndte han sig at tilføje, "hernede på jorden, sådan – sådan lå den." Og han bøjede sig ned og viste, hvordan det var den lå, med hele forlegenhedens tankeløse omstændelighed og næsten lykkelig ved den lettelse det var at give livstegn fra sig, hvor tarveligt tegnet end var. Og stadigt stod han der med hatten.

"Vil De beholde den," spurgte Edele.

Bigum vidste ikke, hvad han skulle svare.

"Jeg mener, vil De give mig den?" forklarede hun.

Bigum trådte et par trin op og rakte hende hatten. "Frøken Lyhne," sagde han, "De tror … De må ikke tro frøken Lyhne … jeg beder Dem, lad mig tale; det vil sige … jeg siger jo ingenting, men hav tålmodighed med mig! – Jeg elsker Dem frøken Lyhne, usigeligt, usigeligt, slet ikke til at sige, elsker jeg Dem. O, hvis der var et ord, der havde en slaves beundrende frygt i sig, en martyrs ekstatiske smil, en forvists, en landsforvists navnløse hjemve, så var det med det ord, jeg ville sige, jeg elsker Dem. O, lad mig tale, hør mig, hør mig, stød mig ikke bort endnu. Tænk ikke, jeg fornærmer Dem ved et afsindigt håb, jeg ved, hvor ringe jeg er i Deres øjne, hvor plump jeg er og frastødende, frastødende. Jeg glemmer ikke, at jeg er fattig – jo De skal høre det, så fattig, at jeg må lade min moder leve i en fattigstiftelse, og jeg må, må, så udarm er jeg. Ja, frøken, jeg er kun en ydmyg tjener i Deres hr. broders brød, og dog er der en verden, hvor jeg er hersker, med magt, stolt, rig, siger jeg, med sejersglans over mig, og ædel, adlet af den drift, som lod Prometheus rane ilden fra gudernes himmel, og der er jeg deres broder, alle de åndens store, som jorden har båret, som bærer jorden, o, jeg forstår dem som kun jævninge forstår hinanden; ingen flugt har de fløjet, som var for høj for mine vingers vælde. Forstår De mig, tror De mig? O tro mig ikke, det er ikke sandt, jeg er kun den lavbårne koboldt-gestalt, De ser. Det er altsammen forbi; for denne kærlighedens frygtelige vildelse, den har lammet mine vinger, min ånds øjne miste deres sekraft, mit hjerte fortørres, min sjæl bløder sig tom til fejhedens blodløshed, o, frels mig fra mig selv, frøken, vend Dem ikke hånligt bort, græd over mig, græd, det er Rom, der brænder!"

Han var sunket ned på begge sine knæ midt på trappen, hænderne var vredet i hinanden. Blegt og fortrukket var hans ansigt, tænderne samlede i smerte, øjnene druknede i tårer og hele hans skikkelse bølgede under en tilbagetrængt hulken, der ikkun hørtes som pibende ånde.

Edele havde ikke rejst sig fra platformen. "Fat Dem menneske!" sagde hun med en lidt vel medlidende betoning, "fat Dem, lad Dem ikke sådan overvælde, vær dog en mand. Hører De, rejs Dem, gå lidt ned i haven og se at komme til Dem selv."

"Og De kan slet ikke elske mig?" stønnede Bigum næsten uhørligt, "o, det er frygteligt, der er ikke det i min sjæl, jeg ikke ville myrde, nedværdige, når jeg kunne vinde Dem ved det. Nej, nej, hvis det var så, at der blev mig et vanvid budt, og jeg i dette vanvids syner ejede *Dem, ejede* Dem, så ville jeg sige, se her er min hjerne, grav med unænsom hånd ind i dens underfulde bygning og sønderslid hver af de fine taver, hvormed mit selv er bundet til menneskeåndens strålende triumfvogn, og lad mig synke ned i materiens dynd, under vognens hjul, og lad de andre drage deres herligheds veje op imod lyset. Forstår De mig? Begriber De, at om end Deres kærlighed kom til mig, berøvet al sin glans, al sin renheds majestæt, ja fornedret, besudlet, kom som et vrængebilled af kærlighed, som et sygt fantom, jeg ville tage imod den, knælende, som var det en hellig hostie. Men det bedste i mig er forgæves, det slette i mig er forgæves. Jeg råber mod solen, men den skinner ikke, mod støtten, men den svarer ikke. – Svarer! – hvad er der at svare på, at jeg lider? Nej, disse usigelige kvaler, der splitter mit inderste væsen ned i dets dybeste rod, denne pine, den bare

støder Dem, fornærmer Dem i en lille, kold fornærmelse, og De ler hånligt i Deres hjerte ad den stakkels huslærers umulige lidenskab."

"De gør mig uret, hr. Bigum," sagde Edele, og rejste sig, Bigum rejste sig også, "jeg ler ikke. De spørger mig, om der intet håb er, og jeg svarer Dem: nej, der er intet håb, der er aldeles ingenting at le ad i det. Men lad mig sige Dem en ting. Fra det første øjeblik, De begyndte at tænke på mig, har De kunnet vide, hvad mit svar ville blive, og De har også vidst det, ikke sandt, hele tiden har De vidst det, men alligevel har De jaget alle Deres tanker og ønsker mod det mål, som De vidste, De ikke kunne nå. Jeg fornærmes ikke af Deres kærlighed, hr. Bigum, men jeg fordømmer den. De har gjort, hvad så mangen en anden en gør. Man lukker sine øjne i for det virkelige liv, man vil ikke høre det nej, det råber imod ens ønsker, man vil glemme det dybe svælg, som det viser en, at der er mellem ens længsel og det man længes for. Man vil have sin drøm frem. Men livet regner ikke med drømme, der er ikke en eneste hindring, der lader sig drømme ud af det virkelige, og så ligger man til sidst der, jamrende ved svælget, der ikke har forandret sig, men er som det altid var; men man er selv forandret, for med drømmene har man hidset alle sine tanker, og ægget sine længsler op til den højeste, højeste spænding. Men svælget er ikke blevet smallere, og alting i en længes så smertelig efter at komme over. Men nej, altid nej, aldrig andet. Og blot man i tide havde passet på sig selv, men nu er det for sildigt, man er ulykkelig."

Hun tav, næsten vågnende. Hendes stemme havde været rolig, søgende, som om hun talte til sig selv, men nu blev den

afvisende, kold, hård.

"Jeg kan ikke hjælpe Dem, hr. Bigum, De er ingenting for mig af det, De ønsker at være, gør det Dem ulykkelig, så må De være ulykkelig, lider De, så lid, der må være nogle til at lide. Har man gjort et menneske til sin gud og sin skæbnes herre, så må man bøje sig under sin guddoms vilje, men det er aldrig klogt at gøre sig guder og give sin sjæl i en andens vold, for der er guder, som ikke vil stige ned fra deres piedestal. Vær De fornuftig, hr. Bigum, Deres gud er så lille og så lidt værd at tilbede, vend Dem fra den, og bliv De lykkelig med en af landets døtre."

Med et svagt lille smil gik hun ind gennem havestuen, Bigum så modfaldent efter hende. Et kvarters tid blev han ved at gå frem og tilbage foran trappen, alle de ord, der var talt, klang endnu i luften der, hun var så nylig gået, det var som dvælede der end en skygge af hende, som var hun endnu indenfor bønners vidde og alting endnu ikke så håbløst helt forbi, men så kom stuepigen ud og samlede kobberstikkene ind, tog stolen ind, mapperne, sivtæppet – alting.

Så kunne han gå.

Oppe i det åbne loftskammervindue sad Niels og stirrede efter ham. Han havde hørt hele samtalen fra først til sidst, og der var et forskrækket udtryk i hans ansigt og en nervøs skælven over hans legeme. Han havde for første gang følt frygt for livet, for første gang virkelig begrebet, at når det havde dømt en til at lide, så var denne dom hverken digtet eller truet, men så blev man slæbt til pinebænken og så blev man pint, og der kom i det sidste øjeblik ingen eventyrlig befrielse, ingen pludselig opvågnen som fra en ond drøm.

Det var det han forstod i anelsesfuld angst.

Det blev ikke noget godt efterår for Edele, og vinteren knækkede fuldstændigt hendes kraft, så da våren kom, så fandt den ikke en stakkels, forkommen livsspire, som den kunne være god og mild og varm imod, den fandt kun en visnen, som ingen mildhed, ingen varme kunne standse, end ikke sagtne. Men den kunne lysne sit lysvæld nedover det blegnende, og kærligt følge med sin duftfyldte lunhed den vigende livskraft, sådan som aftenens purpur langeligt drager sig hen efter den døende dag.

Det var i maj det blev forbi, en dag fuld af sol, sådan en dag, hvor lærken aldrig tier og hvor rugen vokser, så man kan se det med sine øjne. Udenfor hendes vindue stod de store kirsebærtræer blomsterhvide: Buketter af sne, kranse af sne, kupler, buer, guirlander, en fe-arkitektur af hvide blomster med en baggrund af den blåeste himmel.

Hun følte sig så mat den dag, men dog så let i sin mathed, forunderlig let, og hun vidste hvad der ville komme, for om formiddagen havde hun ladet Bigum kalde og sagt farvel til ham.

Etatsråden var kommet derover fra København, og hele eftermiddagen sad den smukke, hvidhårede mand ved hendes seng, med sin hånd foldet ind i hendes hænder. Han talte ikke, en gang imellem bevægede han hånden, så trykkede hun den, så så hun op, og så smilede han til hende, hendes broder blev også hos hende hele tiden, gav hende hendes medicin og gik også ellers til hånde derinde.

Hun lå stille hen, med lukkede øjne, og hjemlige billeder drog hende forbi fra livet derovre. Sorgenfris hængende bøge, Lyngby røde kirke på dens sokkel af grave, og det hvide landsted

ved den lille hulvej ned til søen, hvor plankeværket altid var grønt, som om det var malet med fugt, det tegnede sig for hende altsammen, voksede i klarhed, tog af i klarhed og blev borte. Og andre billeder fulgte. Der var Bredgade som solen gik ned og mørket langsomt trak sig op ad husene, og der var det underlige København, man fandt, når man en formiddag kom ind fra landet. Det syntes så fantastisk i dets travlhed og solskin, med dets hvidtede ruder og dets frugt duft i gaderne. Husene så så uvirkelige ud i det stærke lys, og det var som lå der en tavshed ned over dem, som larmen og vogntumlen ikke kunne forjage … så var der den lune, mørke dagligstue i efterårsaftnerne, når man havde klædt sig på til teateret og de andre endnu ikke var færdige: – duften af kongerøgelse – kakkelovnsilden, der lyste ud på gulvtæppet – regndråbernes slag mod ruden – hestene, der stampede i porten – muslingesælgerens melankolske råb dernede i gaden … og ventende bag det hele: Teaterets lys, musik og pragt.

I sådanne billeder drog eftermiddagen hen.

Inde i salen var Niels og hans moder. Niels lå på knæ foran sofaen, med ansigtet trykket ned i dens brune fløjl og med hænderne foldede over sin isse; han græd højt og klagende, uden noget forsøg på at beherske sig, helt taget af sin sorg. Fru Lyhne sad hos ham. På bordet foran hende lå en salmebog, opslået ved begravelsessalmerne. Nu og da læste hun et par vers, nu og da bøjede hun sig ned over sønnen og talte trøstende ord til ham og formanede ham; men Niels lod sig ikke trøste, og hun kunne hverken standse hans gråd eller hans fortvivlelses vilde bønner.

Så viste Lyhne sig i sygeværelsets dør. Han gjorde intet tegn, han blot så alvorligt på dem, og de rejste sig begge og fulgte ham ind til hans søster. Han tog dem en ved hver hånd og trådte med dem hen for sengen, og Edele så op, så på hver af dem og bevægede læberne som til et ord; så førte Lyhne sin kone hen til vinduet og satte sig hos hende, mens Niels kastede sig på knæ ved fødderne af sengen.

Han græd sagte og bad med foldede hænder, inderligt og uophørligt i en dæmpet, lidenskabelig hvisken; han sagde til Gud, at han ikke ville lade være at håbe, "jeg slipper dig ikke, Vorherre, jeg slipper dig ikke før du har sagt ja, du må ikke tage hende fra os, for du ved jo, hvor vi elsker hende, du må ikke, du må ikke. Å, jeg kan ikke sige: din vilje ske, for du vil lade hende dø, å, men lad hende leve, jeg skal takke dig og lyde dig, jeg skal gøre alt det, jeg ved du vil jeg skal gøre, jeg skal være så god og aldrig gøre dig imod, bare du vil lade hende leve. Hører du Gud! å, stands, stands og gør hende rask, inden det er for sildigt. Jeg skal ... jeg skal ... å, hvad kan jeg love dig? – å, jeg skal takke dig, aldrig, aldrig glemme dig; å, men så hør mig! Du ser jo, hun dør, du ser jo, hun dør, hører du, tag din hånd væk, tag den, jeg kan ikke miste hende, Gud, jeg kan ikke, lad hende leve, vil du ikke, vil du ikke? Å, det er synd af dig ..."

Derude, udenfor vinduet, rødmede de som roser, de hvide blomster, i skæret fra den synkende sol. Bue på bue byggede floret sig blomsterlet til en rosenborg, til et kor af roser, og gennem de luftige hvalv blånede den aftenblå himmel dæmrende ind, mens gyldne lys, og lys af guld med brand af purpur, skød sig i gloriestråler fra alle blomstertemplets svævende linjeguirlander. – –

Hvid og stille lå Edele derinde, med den gamle mands hånd mellem sine. Langsomt åndede hun livet ud, drag for drag; svagere og svagere højnede brystet sig, tungere og tungere blev hendes øjelåg.

"Hils – København!" var hendes sidste, svage hvisken.

Men hendes sidste hilsen, den hørte der ingen. Den kom end ikke som ånde over hendes læber, hendes hilsen til ham, den store kunstner, som hun i løn havde elsket af hele sin sjæl, men for hvem hun intet havde været, kun et navn, hans øre kendte, kun en fremmed skikkelse mere i et stort, beundrende publikum.

Og lyset svandt i blålig skumring, og hænderne sank matte fra hinanden. Skyggerne voksede – aftenens og dødens.

Etatsråden bøjede sig ned over lejet og lagde sin hånd på hendes puls og ventede stille, og da det sidste liv var rundet bort, den sidste svage blodets bølge stilnet, så løftede han den blege hånd til sine læber.

"Lille Edele!"

4

Der er de, der kan tage deres sorg op og bære den, stærke naturer, der netop føle deres styrke i byrdens tynge, mens de, som er svagere, giver sig hen til sorgen, viljeløst som man giver sig en sygdom i vold; og som en sygdom gennem trænger sorgen dem, drikker sig ind i deres inderste væsen og bliver til ét med dem, omformes i dem i en langsom kamp, og taber sig så i dem i en fuld helbredelse.

Men der er også de, for hvem sorgen er en vold, der er øvet imod dem, en grusomhed, de aldrig lærer at se som prøvelse eller ave og lige så lidt som en simpel skæbne. Den er for dem et udslag af tyranni, noget personligt hadende, og der bliver altid en bråd tilbage i deres hjerter.

Det er ikke tit, at børn de sørger sådan, men Niels Lyhne gjorde det. For der var det, at han i bønnens inderlighed havde været som ansigt til ansigt med sin gud, det, at han havde slæbt sig på sine knæ hen for tronens fod, med håbet i sig bævende af frygt, men dog i sin faste tro til bønnens almagt, modig på at trygle sig bønhørelse til; – og han havde måttet rejse sig af støvet og gå bort med et beskæmmet håb. Han havde ikke med sin tro kunnet hente miraklet ned fra dets himmel, ingen gud havde svaret på hans råb, døden var, uden at standse, skredet frem mod sit bytte, som var der ingen vold af bønner bygget værnende mod sky.

Der blev en tavshed i ham.

Hans tro havde i blind flugt kastet sig mod himlens porte, og nu lå den på Edeles grav med knækkede vinger. For han havde troet, han havde haft denne ligefremme, grelle eventyrtro, som så ofte er barnets. Det er ikke lærebogens sammensatte, subtilt nuancerede gud, de tror på, børnene, det er den vældige gammeltestamentlige gud, ham der holdt så meget af Adam og Eva, og overfor hvem den hele menneskeslægt, konger, profeter, faraoner, kun er som artige eller uartige børn, denne voldsomme, faderlige gud, der vredes med en kæmpes vrede og er gavmild med en kæmpes gavmildhed, som næppe har skabt livet før han hidser døden ind på det, som drukner sin jord i vandene fra sin himmel, som tordner lovbud ned, der er for tunge for den slægt, han har skabt, og som så i kejser Augusti dage får medlidenhed med den og sender sin søn i døden, for at loven kan brydes, idet den holdes. Denne gud, som altid har underet til svar, til ham er det, børnene taler, når de beder. Så kommer der vel en dag, hvor de forstår, at de, i det jordskælv, som ryster Golgatha og sprænger gravene, for sidste gang har hørt hans røst, og at det nu, da hans allerhelligstes forhæng er revet sønder, er Jesusguden, som regerer; og fra den dag af beder de anderledes.

Men så vidt var Niels ikke.

Han havde vel med et troende sind fulgt Jesus på hans jordvandring; men det, at han stadig underordnede sig faderen, gik så magtløs og led så menneskeligt, det havde skjult guddommen for ham; han havde i ham kun set den, der gjorde faderens vilje, gudens søn kun, ikke guden selv, og derfor var det til Gud Fader han havde bedt, og det var Gud Fader, der havde svigtet ham i hans bitre nød. Men havde Gud vendt sig

fra ham, så kunne han også vende sig fra Gud. Havde Gud ingen øren, så havde han heller ingen læber, havde Gud ingen nåde, så havde han heller ingen tilbedelse, og han trodsede og viste Gud ud af sit hjerte.

Den dag da Edele blev begravet, da trådte han foragteligt med sin fod i gravmuldet hver gang præsten nævnte Herrens navn, og når han siden mødte det i bøger og i munde, så rynkede han med oprørssind sin barnepande. Når han om aftenen lagde sig til at sove, da var det en underlig følelse af forladt storhed, der vaktes hos ham, som han tænkte på, at nu bad de alle, børn og voksne, til Vorherre, og lukkede deres øjne i hans navn, mens han alene holdt sine hænder fra at foldes, han alene nægtede Gud sin hylding. Fra Himlens varetægt var han stænget ude, ingen engel vågede ved hans side, ene og ubeskyttet dreves han om på mørkets sælsomt mumlende vande, og ensomheden bredte sig om ham, ud fra hans leje i fjernere og fjernere vigende kredse; men han bad dog ikke, længtes han end indtil tårer, han kaldte dog ikke.

Og det blev også sådan al hans dag, thi han løste sig i trods ud fra den måde at se på, som undervisningen havde bundet ham i, og han flygtede med sin sympati til den side, hvor de var, der forgæves havde brugt deres kraft til at stampe mod brådden.

I de bøger, man havde givet ham at læse, og i det, man havde lært ham, der drog gud og hans – folk og ideer – frem i et ustandseligt sejrstog, og han havde jublet med i jublen, revet hen af den lykkelige følelse, det er, at tælles med i de vindendes stolte legioner; thi er sejren ikke altid retfærdig, og er sejrherren ikke befrier, fremmer, lysbringer?

Men nu var jublen i ham forstummet, nu tav han, tænkte med de overvundnes tanker, følte med de slagnes hjerter, og han forstod, at fordi det, der vinder frem, er godt, derfor er ikke det, der viger, slet, og så tog han parti, sagde, at det var bedre, følte, at det var større, og kaldte sejrsstyrken for overmagt og vold. Han tog parti – så helt han kunne, imod Gud, men som en vasal, der griber til våben mod sin retmæssige herre, thi han troede endnu, og kunne ikke trodse troen bort.

Hans lærer, hr. Bigum, var ikke den, der kunne hjælpe en sjæl tilbage. Tværtimod. Hans stemningsfilosofi, der lod ham betages og begejstres af *alle* en sags sider, i dag den ene, i morgen den modsatte, satte alle dogmerne i drift for hans elever. Han var vel egentlig nok en kristelig mand og ville sagtens, hvis man kunne have fået ham til bestemt at sige, hvad der for ham var det faste i alt det flydende, have sagt, at det var den luthersk-evangeliske kirkes tro og lærdomme, eller i alt fald, da så omtrentlig det; men han var nu engang så såre lidt oplagt til at drive sine elever frem ad kirketroens bestemt afmærkede vej og ved hvert skridt at tilråbe dem, at den mindste kommen udenfor mærkepælene var gang i løgn og mørke henimod sjælsfortabelse og Helvede, for rettroenhedens lidenskabelige omhu for tødler og prikker manglede han ganske. Han var nemlig religiøs på denne lidt artistiske, overlegne måde, på hvilken sådanne begavelser tillade sig at være det, ikke bange for en smule harmonisering, og let lokkede ind i halvt uvilkårlige omdigtelser og tillempelser, fordi de, i hvad det så er, først og fremmest skal have deres personlighed frem, og i hvad for sfærer de så flyver, endelig må høre suset af deres egen ånds vinger.

Sådanne folk, de fører ikke deres elever, men der er en fyldighed i deres undervisning, en mangfoldighed og en lidt ravende alsidighed, som, når eleven ikke forvirres af den, i høj grad udvikler hans selvstændighed og næsten tvinger ham til at danne sig en egen anskuelse, eftersom børn aldrig kan slå sig til ro med noget ubestemt eller svævende, men af en instinktmæssig selvopholdelsesdrift altid fordrer et rent ja eller et rent nej, et for eller imod, at de kan vide, hvad vej de skal med deres had og hvad med deres kærlighed.

Der er således ingen støt og urokkelig autoritet, der med sin evige slåen-fast og visen-vej kan arbejde Niels tilbage. Han har taget bidslet mellem tænderne og løber til ad hver ny sti, der viser sig for ham, blot den fører bort fra det, der før har været hjem for hans følelser og for hans tanker.

Der er en ny fornemmelse af kraft i sådan at se med sine egne øjne og vælge med sit eget hjerte, være med til at skabe sig selv og der dukker så meget op i sindet, så mange uænsede, spredte sider af hans væsen samler sig så vidunderlig sammen til et fornuftigt hele. Det er en betagende opdagelsestid, hvor han, lidt efter lidt, i ængstelse og usikker jubel, i vantro lykke, opdager sig selv. For første gang ser han, at han ikke er som de andre, en åndelig blufærdighed vågner hos ham og gør ham sky og ordknap og forlegen. Han er mistroisk overfor alle spørgsmål og finder hentydninger til sine mest forborgne sider i alt, hvad der bliver sagt. Fordi han har lært at læse i sig selv, tror han også, at alle andre kan læse, hvad der er skrevet i ham, og han trækker sig tilbage fra de voksne og strejfer ensom omkring. Menneskene er lige på en gang blevet så sælsomt nærgående. Han har en lidt fjendtlig følelse overfor dem, som

væsner af en anden race, og i sin ensomhed begynder han at tage dem for sig og se på dem, spejdende, dømmende. Før har navnet: fader, moder, præsten, mølleren været en fuldkommen fyldestgørende forklaring. Navnet har helt skjult personen for ham. Præsten det var præsten, mere havde der ikke været at sige om den ting. Men nu så han, at præsten var et lille, muntert mandfolk, der hjemme gjorde sig så stille og spagfærdig som muligt, for ikke at blive bemærket af sin kone, og ude altid talte sig ind i en rus af oprør og frihedstørstig voldsomhed, for at glemme åget derhjemme.

Det var præsten blevet til.

Og nu hr. Bigum?

Han havde set ham rede til at kaste alting bort for Edeles kærlighed, hørt ham fornægte sig selv og ånden i sig, hin lidenskabstime nede i haven, og nu talte han stadigt om det filosofiske menneskes olympiske ro over for livets vage hvirvelvinde og dunstfødte regnbuer. Hvilken smertelig foragt vakte ikke det hos drengen, og hvor gjorde det ikke tvivlen i ham årvågen, letblundet! Han vidste jo ikke, at det, hr. Bigum hos menneskene kaldte med ringe navne, var anderledes døbt, når det gjaldt ham selv, og at hans olympiske ro over for det, der satte menneskene i bevægelse, var en titans foragtende smil, fuldt af erindringer om titaners længsler og titaners lidenskaber.

5

Et halvårstid efter Edeles død mistede en af Lyhnes kusiner sin mand, lervarefabrikant Refstrup. Forretningen havde aldrig været glimrende, mandens langvarige sygdom havde bragt den endnu mere i forfald, og det var ikke meget, der var imellem enken og armod. Syv børn var mere end hun kunne forsørge. De to yngste og det ældste, der hjalp til i fabrikken, blev hos hende, de øvrige tog familien. Lyhnes fik den næstældste dreng, han hed Erik, var fjorten år gammel, og havde haft en friplads i byens latinskole, nu kom han til at læse med hr. Bigum, sammen med Niels og Frithiof Petersen, præstens Frithiof.

Det var ikke med hans gode vilje, at han blev holdt til studeringen, for han ville være billedhugger. Faderen havde sagt, det var noget vrøvl, men Lyhne havde ikke noget derimod, han troede drengen havde talent; dog ville han, at han skulle være student først, så havde han altid et fast holdepunkt, desuden var klassisk dannelse jo nødvendig for en billedhugger, eller i alt fald meget at anbefale. Derved blev det foreløbig, og Erik fik trøste sig med den ikke ubetydelige samling af gode kobberstik og nette bronzer, som fandtes på Lønborggård. Det var i alt fald store ting for en, der kun havde set det ragelse, en mere sær end kunstforstandig bendrejer havde testamenteret til stiftsbiblioteket, og Erik fik snart travlt med blyant og modellerpind. Ingenting tiltalte ham som Guido Reni, der jo også i hine dage havde større navn end Rafael og de største; og der er måske næppe noget, der bedre åbner unge øjne for et

kunstværks skønheder, end den sikre viden om, at deres beundring er autoriseret op til de højeste højder. Andrea del Sarto, Parmegianino og Luini, der senere, da hans talent og han havde fået fat på hinanden, skulle blive så meget for ham, de lod ham nu ligegyldig, mens det raske hos Tintoretto, det bitre hos Salvator Rosa og Carravaggio gjorde ham henrykt; thi det søde i kunsten har ingen smag for de ganske unge, den yndeligste miniaturmaler har begyndt sin gang i Buonarottis spor, den hyggeligste lyriker har sejlet sin første sejlads med sorte sejl i tragediens blod.

Men endnu var denne syslen med kunst for ham kun en leg, lidt bedre end de andre lege, og han var ikke stoltere af et heldigt modelleret hoved eller en fikst udskåret hest, end han var af, med en sten at have ramt kirkefløjen, eller af at have svømmet ud til Sønderhagen og tilbage igen, uden at hvile; for det var sådanne lege, der var hans, hvor det kom an på legemsfærdighed, på styrke, udholdenhed og på en sikker hånd, et øvet øje, ikke lege, som Niels' og Frithiofs, hvor fantasien spillede hovedrollen og hvor handlingen og heldet med handlingen altsammen var indbildt. Snart forlod de imidlertid deres gamle tidsfordriv, for at følge Erik. Romanbøgerne blev lagt til side, og den uendelige historie fik, i et sidste hemmeligt møde på høloftet, et noget voldsomt endeligt; og dyb tavshed rugede over dens hastigt højnede grav, for de holdt ikke af at tale om den til Erik, det anede dem allerede efter få dages bekendtskab med ham, at han ville gøre nar ad både dem og deres historie, nedsætte dem i deres egne øjne, og bringe dem til at skamme sig. Den magt havde han nemlig, fordi han var fri for alt, hvad der hed drømmeras eller

eksaltation eller fantasteri. Og da hans klare, praktiske drengefornuft i sin udadlelige sundhed var ligeså uskånsom og rede til hån overfor åndelige lyder, som børn i almindelighed er det overfor legemlige, så var Niels og Frithiof bange for ham, og de formede sig efter ham, fornægtende meget og skjulende mere. Niels navnlig var hurtig til at undertrykke alt det hos sig, der ikke var af Eriks verden, og med en renegats hede nidkærhed spottede og latterliggjorde han Frithiof, hvis langsommere og mere trofaste natur ikke sådan straks på en gang kunne glemme det gamle for det nye. Men det, der nærmest drev Niels til denne ukærlige færd, var skinsyge, thi allerede fra den første dag af havde han forelsket sig i Erik, der sky og kølig kun modstræbende og halvt foragtende lige just tålte at lade sig elske.

Mon der blandt alle livets følelsesforhold er noget, der er sartere, ædlere og inderligere end en drengs lidenskabelige og dog så fuldendt blysomme forelskelse i en anden? Sådan en kærlighed, der aldrig taler, aldrig tør give sig luft i et kærtegn, et blik eller et ord, sådan en seende kærlighed, som bittert sørger over hver brøst eller fejl hos den, der elskes, og som er længsel og beundring og forglemmelse af sig selv, og som er stolthed, ydmyghed og roligt åndende lykke.

Det var kun et år eller halvandet, at Erik blev på Lønborggård, thi under et besøg i København havde Lyhne talt med en af de mest fremragende billedhuggere og vist ham drengens skitser, og Mikkelsen, billedhuggeren, havde sagt, der var talent, og at studeringen var tidsspilde, der behøvedes ikke synderlig klassisk dannelse til at finde på et græsk navn til et nøgent menneske. Det blev derfor afgjort, at Erik straks skulle

sendes over for at gå på akademiet og arbejde i Mikkelsens atelier.

Den sidste eftermiddag sad Niels og Erik oppe på deres værelse. Niels så billeder i et penningemagasin. Erik var fordybet i Spenglers raisonnerede katalog over Christiansborg malerisamling. Hvor mange gange havde han ikke bladet denne bog igennem, og søgt af de naive beskrivelser at danne sig en forestilling om malerierne, næsten syg af længsel efter virkelig at skue al denne kunst og skønhed, virkelig med øjne at nyde og med øjne virkelig gribe al den linjers og farvers herlighed, så den i beundring blev hans; og hvor mange gange også havde han så ikke lukket denne bog, træt af at stirre ind i ordenes drivende, fantastiske tåge, der ikke ville fæstne sig, ikke ville forme sig, intet ville føde, men kun i vag og vildende vekslen bølge og glide, bølge, glide.

I dag var det ikke sådan, i dag havde han visheden om, hvor snart de ikke mere skulle være skygger fra drømmeland, og han følte sig så rig ved alle bogens løfter, og billederne formede sig i dag som aldrig før og brød frem, et flygtigt blink, som farvestærke sole af en tåge, der var gylden og var dansende guld.

"Hvad ser du på?" sagde han til Niels.

Niels viste ham i sin bog Lassen, helten fra anden april.

"Hvor han er grim!" sagde Erik.

"Grim! Det var jo en helt, – vil du også kalde *ham* grim?"

Niels havde bladet tilbage til billedet af en stor digter.

"Umådelig grim!" forsikrede Erik, og vrængede med munden, "er dét en næse? Og den mund, og øjnene, og de tjavser han har der om hovedet!"

Niels så han var grim og blev ganske stille, det var aldrig faldet ham ind, at det, der var stort, ikke altid også var støbt i en form, der var skøn.

"Det er sandt," sagde Erik, og lukkede sin Spengler, "lad mig huske at give dig nøglen til ruffet."

Niels gjorde en tungsindig afværgende bevægelse, men Erik hængte ham alligevel en lille hængelåsnøgle i et bredt barattes bånd om halsen. "Skal vi gå derned?" spurgte han.

De gik. Frithiof fandt de ved havegærdet, han lå og spiste umodne stikkelsbær, og havde tårer i øjnene i anledning af afskeden. Desuden var han krænket over, at de ikke før havde opsøgt ham, rigtignok plejede han altid at komme af sig selv, men sådan en dag som i dag syntes han, der skulle noget særligt formelt til. Tavs rakte han en håndfuld af den grønne frugt imod dem; men de havde fået deres livretter til middag og var kræsne.

"Sure," sagde Erik og gøs.

"Usundt tøjeri!" tilføjede Niels overlegent og så ned på de fremrakte bær, "hvor gider du? Smid det pøjt, vi går ned til ruffet," og han pegede med hagen på nøglebåndet, for hænderne havde han i lommen.

Så fulgtes de ad alle tre.

Ruffet var et gammelt, grønmalet skibsruf, der en gang var købt på en strandauktion. Det stod nede ved fjorden, og havde tjent til materialhus den tid dæmningen blev sat, men nu benyttedes det ikke mere, og drengene havde taget det i besiddelse og gemte der deres fartøjer, flitsbuer, springstokke og andre herligheder, navnlig sådanne forbudne, men uundværlige ting som krudt, tobak og svovlstikker.

Niels åbnede med et slags mørk højtidelighed rufdøren, og de gik ind og søgte deres sager frem fra de dunkle kroge i de tomme køjerum.

"Ved I hvad!" sagde Erik med hovedet helt inde i et fjernt hjørne, "jeg vil lade min gå i luften."

"Mit og Frithiofs også," svarede Niels, og ledsagede sine ord med en festlig, sværgende bevægelse med hånden.

"Nej, mit sku' ikke," råbte Frithiof, "hvad skulle vi så have at sejle med, når Erik er rejst?"

"Det er sandt," sagde Niels, og vendte sig foragteligt bort fra ham.

Frithiof følte sig lidt ilde til mode, men da de andre var gået udenfor, flyttede han dog sit fartøj til et sikrere skjul.

Derude fik de snart krudtet ned i skuderne, i en rede af tjæresølet værk, så lagde de lunterne til rette, stillede sejlene, tændte og sprang tilbage. Og langs med stranden løb de, gestikulerende til mandskabet ombord og højrøstet forklarende for hinanden skibenes tilfældige vendinger og bevægelser som virkninger af de brave kaptajners nautiske intelligens.

Men skuderne kom i land ved pynten, uden at den ønskede eksplosion havde fundet sted, og Frithiof fik derved lejlighed til ædelmodigen at ofre sin kaskets vattering til forfærdigelsen af nye og bedre lunter.

For fulde sejl stod snekkerne ind mod Sjællands rev, engelskmandens svære fregatter kom tungt anduvende i uigennembrydelig kreds, mens skummet frådede lyst under de sorte bove og jagerkanonerne fyldte luften med deres skarpe skralden. Nærmere og nærmere; – blåt og rødt lyste det, gyldent glimtede det fra "Albions" og "Conquerors" favnhøje

gallioner; de grålige sejlmasser skjulte horisonten, krudtdampen væltede sig frem i hvide skyer, og dreves så som slørende tåge lavt hen over vovernes solblanke blinken; da sprængtes dækket af Eriks fartøj med et svagt lille blaf; der gik ild i værket, den røde lue slog frem, og opad vanter og langs ad ræer løb de vævre flammer, åd sig langsomt ulmende frem med sejlenes lig og slog så ind, som lange lyn, i dugen, der brændende rullede og krympede sig fra hinanden og fløj i store, sorte flager vidt ud over havet. Endnu vajede Dannebrog fra den skyhøje skonnertmasts slanke spir, flaglinen var brændt over, så det flagrede vildt, som slog det kampberedt med røde vinger, – men flammen strøg det i et blus, og uden styr og uden styrer drev nu det røgsorte skib, dødt og viljeløst, en leg for vinden og strandens vover. Niels' fartøj ville ikke sådan brænde, krudtet havde nok tændt og røgen var fuset ud, men det var det hele, og det var for lidt.

"Sej, manne!" råbte Niels ude fra pynten, "bor hende i sænk! Ret de styrbords kanoner ned gennem agterlugen og giv hende laget!" I det samme bukkede han sig efter en sten. "Vel, vel, fyr!" og stenen fløj fra hans hånd.

Erik og Frithiof var ikke sene til at hjælpe, så skroget snart var i splinter, og det af Eriks også.

Stumperne bjærgedes i land, for nu skulle de brænde i bål.

Af dem, af tørt tang og vissent græs var der da snart dannet en brændende, tykrøget dynge, hvori de småflinter, der var fulgt med tangen, idelig spragede og sprængtes af den stærke hede.

En tid lang sad drengene stille om bålet, men pludselig sprang den stadig mørke Niels op og hentede fra ruffet alle sine

sager, brød dem i stumper og kastede dem i ilden. Erik hentede så sine, og Frithiof hentede også noget. Nu slog flammerne højt i vejret fra offerbålet, så Erik blev betænkelig over, at det måske kunne ses oppe fra marken, og begyndte at dæmpe det med vædet tang, men Niels stod rolig og stirrede sorgfuldt efter den strandlangs drivende røg. Frithiof holdt sig længere tilbage, og nynnede for sig selv et heltedrapa, som han nu og da hemmeligt ledsagede med vilde, bardestore tag i en usynlig harpes strenge.

Omsider slukkedes da bålet, og Erik og Frithiof gik hjemefter, mens Niels blev tilbage for at lukke ruffet. Da det var gjort, så han sig forsigtig om efter de andre og kastede så nøgle og bånd langt ud i fjorden. Erik havde just vendt sig i det samme og så det falde, men han drejede hastigt hovedet bort og gav sig til at løbe om kap med Frithiof.

Dagen efter rejste han så.

I den første tid blev han hårdt savnet, bittert savnet, for alting var ligesom gået i stå for de to tilbageblevne. Livet havde efterhånden formet sig ud fra den forudsætning, at der var tre til at leve det. Tre det var selskab, mangfoldighed, afveksling, to det var ensomhed og slet ingenting.

Hvad i alverden kunne to tage sig for?

Kunne to være en skiveskydning, kunne to spille bold? De kunne være Fredag og Robinson Crusoe, kunne de, men hvem skulle så være de vilde?

Hvilke søndage! Niels var så led ved tilværelsen, at han først gav sig til at repetere, dernæst, ved hjælp af hr. Bigums store atlas, til at udvide sine geografiske kundskaber, vidt udover de foreskrevne grænser. Til sidst begyndte han på at læse hele

Bibelen igennem, og på at holde dagbog; men Frithiof søgte i sin fuldstændige forladthed en nedværdigende trøst i at lege med sine søstre.

Omsider blev fortiden mindre nærværende og længselen mildere; den kunne komme sådan en stille aften, når solrøden lyste henad væggen i det ensomme kammer, og gøgens fjerne, ensformige kukken holdt rent op og ligesom gjorde stilheden videre og mere stor, så kunne længselen komme og gøre alting sygt og stjæle sin mathed ind i sindet; men den pinte ikke mere, den kom så vag og tyngede så blødt, så den var halvvejs sød som dulmende smerte.

Også i brevene bar det den vej. I begyndelsen var de fulde af klager, af spørgsmål og af ønsker, løseligt bundne i hverandre, men så blev de længere, søgte mere udenom og fortalte, og nu var de helt i stil, velskrevne, og der var en vis glæde over at kunne skrive så godt skjult mellem linjerne.

Som det nu sådan gik, dukkede også mangt og meget, som, mens Erik var der, ikke havde turdet rejse hovedet, frem igen. Fantasteriet dryssede sine glimmerblomster ned gennem det begivenhedsløse livs langsommelige stilhed, drømmeluften lagde sig over sindet, æggende og tærende med sin duft af liv, og livstørstige anelsers fine gifte skjult i duften.

Og sådan vokser Niels da op, og alle barndomsindflydelser former på det bløde ler, alting former, alting har betydning, det, der er og det, der drømmes, det, der vides og det, der anes, – det lægger hvert sin let, men sikkert dragne gang af linjer, som så skal formes ud og dybes efter, som så skal rundes bort og slettes ud.

6

"Student Lyhne – fru Boye; student Frithiof Petersen – fru Boye."

Det var Erik, der præsenterede, og det foregik i Mikkelsens atelier, et stort, lyst rum med stampet lergulv og tolv alen til loftet, med to porte, som førte ud, i den ene væg, og i den anden døre, der gik ind til småatelierene bagved. Alting var gråt derinde af stødet fra ler og gips og marmor; det havde gjort spindelvævstrådene i højden tykke som sejlgarn og tegnet flodkort på de store ruder; Det lå i øjne, mund og næse i muskelstriber, lokker og gevandter på den vrimmel af afstøbninger, der som en frise af Jerusalems forstyrrelse, på lange hylder, trak sig hele stuen rundt, og laurbærtræerne i krogen op til porten, de høje laurbærtræer i deres store baljer, dem havde det pudret mere grå end grå oliven.

Erik stod midt i atelieret og modellerede, i bluse og med papirshue på det mørke, lidt lokkede hår; han havde fået knebelsbart siden sidst og så helt mandig ud overfor sine blege, eksamenstrætte venner, der tog sig så provinsagtig artige ud i deres alt for nye klæder og med deres alt for klippede hoveder i vel rummelige kasketter.

Lidt borte fra Eriks kavalet sad fru Boye på en lav, højrygget træstol, med en fin bog i den ene hånd og en lille klump ler i den anden. Lille var hun, lidt lille og let brunet, med klarbrune øjne og lyshvid teint, der i rundingernes skygge blev gyldenmat og

svared fint til det glansfulde hår, hvis dunkelhed, i lyset, tog en tone af brunbrændt blondhed.

Hun lo da de kom, som et barn kan le, så lettende langt og lystig højt, så fornøjelig frit, og der var også et barns frejdige blik i hendes øje, et barns uforbeholdne smil om hendes mund, der blev end mere barnlig ved at overlæben var så kort, at de mælkehvide tænder næsten aldrig skjultes og munden næsten altid var en kende åben.

Men hun var intet barn.

Var hun lidt og tredive?

Hagens fulde form sagde ikke: nej, så lidt som underlæbens modne blussen; og hun var fyldig af skabning, med rige, men faste former, der stærkt fremhævedes af en mørkeblå kjole, stram og sluttende som trøjen til en ridedragt, trang om midje, bryst og arme. Omkring hendes hals og ud på skuldrene lå folderigt et mørkt, blodrødt silkeklæde, hvis snipper svandt i kjolens spidse udringning, og i håret havde hun nelliker af klædets farve.

"Jeg er bange for vi afbryder Dem i en behagelig lekture," sagde Frithiof med et blik på den fine bog.

"Ikke det mindste; åh nej! nej det vi har læst, det har vi skændtes om hele den sidste time," svarede fru Boye og så med store, uundgåelige øjne på Frithiof; "Hr. Refstrup er sådan en idealist med al kunst, og jeg finder det nu så kedsommeligt, alt det med den rå virkelighed, der skal lutres og klares og igenfødes og hvad det nu hedder, så det bliver til det bare ingenting til sidst. Gør mig den tjeneste at se på den bakkantinde af Mikkelsens, som den døve Traffelini står derhenne og hugger efter, dersom jeg skulle føre den ind i et

beskrivende katalog … herre du godeste! Nr. 77. En ung dame i negligé står tænksomt på sine ben og ved ikke hvad hun skal gøre med en drueklase. – Hun skulle mase den klase druer, dersom jeg måtte råde, rigtig sådan at den røde saft løb hende ned ad brystet, hvad? Ikke? Har jeg ikke ret?" og hun greb i barnlig ivrighed fat i Frithiofs ærme og næsten ruskede i det.

"Jo," indrømmede Frithiof," jo, det vil jeg også nok sige, der mangler dette – friske – umiddelbare – –"

"Å, der mangler det naturlige, og Herre Gud, hvorfor *kan* vi nu ikke være naturlige? Å, jeg ved det så godt, det er bare mod, der mangler. Hverken kunstnerne eller digterne har mod til at være mennesket bekendt som det er, – Shakespeare, han havde."

"Ja, det ved De nok," sagde Erik bagved sin figur, "Shakespeare, ham kan jeg ikke komme ud af det med, han gør mig for meget af det, jeg synes han jager rundt med en, så man til sidst ikke ved hvad, der er hvad."

"Det vil jeg ikke sige," indvendte Frithiof dadlende, "men," tilføjede han med en undskyldende smilen, "jeg kan rigtignok ikke kalde den store engelske digters bersærkergang for virkelig bevidst og forstandigt kunstnermod."

"Ikke! – Å Gud, hvor De er morsom!" og hun lo alt hvad hun le kunne, idet hun rejste sig og gik hen i atelieret. Pludselig vendte hun sig, strakte armene ud mod Frithiof og udbrød: "Gud velsigne Dem!" og krummede sig så næsten helt ned mod jorden af latter.

Frithiof var lige ved at blive fornærmet, men det var så omstændeligt at gå vred bort, desuden havde han jo fuldstændig ret i det han havde sagt, og så var fruen så smuk

også. Han blev og gav sig i tale med Erik, idet han, med tankerne henvendt på fru Boye, søgte at lægge et udtryk af moden overbærenhed i sin stemme.

Fruen strøg imidlertid om i den fjernere ende af atelieret, med en lille betænksom nynnen, hvorfra hun snart jog op i et par raske, latterlignende triller, snart svævede langsomt frem i et højtideligt recitativ.

På en stor trækasse stod der et ungt Augustushoved. Det gav hun sig til at viske støvet af, og så fandt hun sig noget ler og lavede deraf knebelsbarter og hageskæg til hovedet og også ringe, som hun satte det i ørerne.

Mens hun havde travlt med det, var Niels, under påskud af at betragte hylderne med afstøbninger, kommet helt ned til fruen. Hun havde slet ikke vendt sine øjne den vej han var, men hun måtte alligevel vide ham nær, for uden at se sig om rakte hun hånden henimod ham og bad ham hente Eriks hat.

Niels gav hende hatten i den stadig udstrakte hånd, og hun tog og satte den på Augustushovedet.

"Gamle Shakespearesen," sagde hun kælende, og klappede den travesterede buste på kinden, "gamle dumme fyr, som ikke vidste hvad det var han gjorde. – Sad han der og tjattede i blækket, hvad, og tværede et Hamletshoved frem, uden at tænke over det, hvad, gjorde han det?" Hun lettede bustens hat og lod hånden moderligt glide over dens pande, som ville hun stryge den håret bort fra øjnene. "Gamle, heldige karl, med alt det! Gamle, ikke uheldige digterfyr! For, ikke sandt, hr. Lyhne, det må man da sige, at han var en ikke uheldig litterat, Shakespeare."

"Ja, jeg har nu min *egen* mening om den mand," svarede Niels lidt stødt og rødmede.

"Herre Gud! har De også en egen mening om Shakespeare! – Hvad mener De da? Er De med os eller mod os?" Hun stillede sig i det samme smilende hen ved siden af busten og lagde sin hånd om dens nakke.

"Jeg skal ikke kunne sige om den mening, som det forundrer Dem, jeg har, er så heldig at få nogen betydning ved at falde sammen med Deres, men jeg tror nok den må siges at være *for* Dem og Deres protegé, i alt fald er *det* min mening, at han har vidst, hvad han gjorde, vejet, hvad han gjorde og vovet, hvad han gjorde. Mange gange har han vovet det i tvivl, så tvivlen er at se endnu, mange gange har han også kun vovet det halvt, og slettet *det* ud med nye træk, som han ikke turde lade stå som det var ..."

Og sådan blev han ved.

Mens han talte, blev fru Boye efterhånden urolig, hun så nervøst, nu til en side, nu til en anden, og spillede utålmodigt med fingrene, mens et bekymret og til sidst lidende udtryk mere og mere formørkede hendes ansigt.

Endelig kunne hun ikke tvinge sig længere.

"Glem ikke, hvad De ville sige!" sagde hun, "men jeg beder Dem, hr. Lyhne, lad være med at gøre dét med den hånd, – den bevægelse ligesom De skulle trække tænder ud; hvad! gør det! og lad Dem så ikke forstyrre, nu er jeg opmærksom igen, og jeg er ganske enig med Dem."

"Ja, men så er det jo ingen nytte til at sige mere."

"Hvorfor det?"

"Nej, når vi er enige."

"Ja, når vi er enige!"

Der var ingen af dem, der mente noget særdeles med deres sidste ord, men de udtalte dem med en betydningsfuld betoning, som om der var en verden af finhed skjult deri, og de så på hinanden med et åndrigt smil på læberne, – det dvælende skær fra det vid, der nys havde lyst, – idet de begge grublede på, hvad det dog var den anden kunne have ment, lidt ærgerlige over at være så tungnemme.

De fulgtes langsomt op til de andre, og fruen satte sig atter til sæde på den lave stol.

Erik og Frithiof havde talt sig lidt trætte af hinanden og var glade ved at blive flere. Frithiof nærmede sig derfor straks fruen og var meget elskværdig, Erik holdt sig med en slags værtbeskedenhed tilbage.

"Dersom jeg var nysgerrig," sagde Frithiof, "ville jeg spørge om, hvad det var for en bog, der havde gjort Dem og Refstrup uenige, den gang vi kom."

"Spørger De?" spurgte fruen.

"Jeg spørger."

"Ergo?"

"Ergo," svarede Frithiof med et ydmygt, indrømmende buk.

Fruen holdt bogen i vejret, og sagde højtideligt forkyndende: "Helge. Oehlenschlägers Helge. – Og så hvad det var for en sang? – Det var: "Havfruen besøger konning Helge." – Og så hvad det var for vers? – Det var dem, hvor Tangkær har lagt sig ved Helges side, og han ikke længere kan styre sin nysgerrighed, men vender sig

– – – – – og bliver va'r,
Med arme svulmende hvide,
Den største skønhed, Jorden har,
At slumre ved hans side.

Den sorte kofte sig mer ej sno'r
Og pigens yndighed gemmer,
Et tyndt og flagrende sølvermor
Indhyller de dejligste lemmer.

Og det er alt det, vi får at se af havfruens dejlighed, og det var det, jeg var misfornøjet med. Jeg vil have en yppig, glødende skildring *der*, jeg vil se noget så blændende skønt, at det tager vejret fra mig. Jeg vil indvies i sådan et havfruelegemes ejendommelige skønhed, og nu beder jeg Dem, hvad skal jeg kunne gøre ud af hvide arme og dejlige lemmer med et stykke spejlflor over? – Herregud! – Nej, hun skulle være nøgen som en bølge, og havets vilde skønhed skal gå igen i hende. Der måtte være noget af sommerhavets fosforskær over hendes hud, noget af tangskovenes sorte, forfiltrede rædsel i hendes hår. Ikke? – Jo, vandets tusinde farver må gå og komme i blinkende skiften i hendes øjne. Det blege bryst må være koldt af en vellystigt kølende kulde, bølgerne risle deres vuggende gang gennem alle hendes former, og der er malstrømmens sugen i hendes kys og der er skummets bristende blødhed i favntaget af hendes arme."

Hun havde talt sig ganske varm, og stod nu der, endnu helt bevæget af sit emne, og så på sine unge tilhørere med store, spørgende barneøjne.

Men de sagde ingenting. Niels var ganske rødmende rød og Erik højst forlegen. Frithiof han var helt betaget og stirrede på

hende med den åbneste beundring, og dog var han den af dem, der mindst så, hvor bedårende smuk hun var, som hun stod der for dem, bag sine ord.

Der var ikke gået mange uger, inden Niels og Frithiof var lige så stadige gæster i fru Boyes hus som Erik Refstrup var det. Foruden fruens blege søsterdatter traf de her sammen med en del unge folk, vordende digtere, malere, skuespillere og arkitekter, alle sammen kunstnere på deres ungdom mere end på deres talent, alle sammen fulde af håb, modige, kamplystne og såre lette at begejstre. Der var vel enkelte iblandt dem af disse stille drømmere, der bræger vemodigt mod en svunden tids svundne idealer, men de fleste af dem var opfyldte af det, der den gang var det nye, druknet af det nyes teorier, vilde af det nyes kraft og blændede af dets morgenklarhed. Nye var de, forbitret nye, nye indtil overdrivelse, og det måske ikke mindst, fordi der inderst inde var en sælsom, instinktstærk længsel, der skulle overdøves, en længsel, det nye ikke kunne stille, verdensstort som det nye var, alt omfattende, alting mægtigt, altoplysende.

Men det er det samme, der var en stormgangs jubel i de unge sjæle, og der var tro på store tankestjerners lys, og der var håb som der er have, begejstring bar dem som på ørnevinger, og hjertet blev dem stort af tusind mod.

Livet sled det vel ud siden, tyssede det bort det meste, klogskab brød vel ned af det, og fejhed bar resterne bort sagtens, men hvad så! Den tid, der er gået med godt, kommer ikke tilbage med ondt, og intet i det liv, der leves bagefter, kan visne en dag, eller slette en time i det liv, der er levet.

For Niels kom verden i de dage til at se ganske anderledes ud. Det, at høre sine hemmeligste, vage tanker klart udtalte af ti forskellige munde, at se sine underlige, ejendommelige anskuelser, der for en selv lå som et diset landskab med tågetabte linjer, med ubestemte dybder og med tyste toner, at se det landskab uden slør, i skære, skarpe, dagklare farver, åbenbart i alle enkeltheder, gennemfuret af veje, og folk i sværm på disse veje, – der var noget sælsomt fantastiskt i at det fantastiske var blevet så reelt.

Han var da ikke mere en ensom barnekonge, der herskede over lande, han havde drømt sig til, nej, han var en i flokken, en mand i flokken, soldat i ideens, i det nyes sold. Der var et sværd i hans hånd, og en fane var der for ham.

Hvilken forunderlig, forjætningsfuld tid var det ikke, hvor sælsomt ikke med øren at høre sin sjæls utydelige, løndomsfulde hvisken klinge frem i virkelighedens luft, som vildt udfordrende lurtoner, som brag af kølleslag på tempelmure, som hvin af davidsstene på flugt mod goliathspander og som sejrssikker fanfare. Det var som at høre sig selv tale i fremmede tunger, med fremmed klarhed og fremmed magt om det, der var ens dybeste, inderste eget.

Ikke blot fra jævnaldrendes læber klang det nyes evangelium om at opløse og om at fuldkomme, der var også ældre folk, mænd med navne af en vis vægt, som havde syn for det nye og dets herlighed, og de ejede bredere ord end de unge, festligere var de i deres opfattelse, svundne århundreders navne fulgte dem, de havde historien med sig, verdens historie, menneskeåndens historie, ideens Odyssé. Det var mænd, som i deres ungdom havde været grebet på samme måde som de, der

nu var unge, og som havde vidnet om den ånd, af hvilken de nu var grebet; men da de havde hørt af deres røster, det man hører af et råb ud i ørkenen, det at man er ene, så var de forstummede. Men de unge tænkte kun på, at disse mænd havde talt, ikke på, at de havde tiet, og var rede med laurbærkranse og martyrkroner, villige til at beundre, lykkelige ved at beundre. Og de, hvem beundringen gjaldt, de afviste ikke denne sildigfødte påskønnelse, men satte i god tro kronerne på, så stort og historisk på sig selv, digtede det mindre heroiske ud af deres fortid, – og deres gamle overbevisning, som tidens ugunst havde svalet, den deklamerede de i glød igen.

Niels Lyhnes familie i København, navnlig den gamle etatsråds, var slet ikke glade ved den omgang, den unge student havde valgt sig. Det var ikke så meget de nye ideer, der voldte dem bekymring, som den ting, at nogle af de unge mennesker fandt at langt hår, store jagtstøvler og en let malproperhed var til både for ideerne, og skønt Niels selv ikke var fanatisk i den retning, så var det dem dog ubehageligt at møde ham, og endnu ubehageligere, at deres bekendte skulle møde ham i selskab med således karakteriserede ynglinge. Men det var dog kun en biting imod det, at han kom så meget hos fru Boyes, og gik i teateret med hende og hendes blege søsterdatter.

Det var ikke, fordi der med bestemthed kunne siges fru Boye noget på.

Men man talte om hende.

På mange måder.

Hun var af god familie, en født Konneroy, og Konneroyerne var en af de ældste og allerfineste patricierfamilier i hele byen.

Alligevel havde hun brudt med dem. Nogle sagde, i anledning af en udsvævende broder af hende, som man havde sendt af vejen til kolonierne. Vist var det, at bruddet var fuldstændigt, og der var endogså blevet hvisket om, at den gamle Konneroy havde forbandet hende, og derefter fået et anfald af sin slemme forårsastma.

Alt dette var sket, efter at hun var blevet enke.

Boye, manden, havde været apoteker, assessor pharmaciae og ridder. Da han døde, var han tres, og ejer af halvanden tønde guld. Så vidt man vidste, havde de levet meget godt sammen. I begyndelsen, de første tre år, havde den aldrende mand været meget forelsket, senere levede de meget hver for sig, han beskæftiget med sin have og med at vedligeholde sit ry som en stor mand i herreselskaber, hun med teatret, med romancemusik og tysk poesi.

Så døde han.

Da sørgeåret var ude, gjorde enken en rejse til Italien, og levede et par år dernede; mest i Rom. Der var slet ikke noget om, at hun her havde røget opium i en fransk klub, lige så lidt som om den historie, at hun skulle have ladet sig modellere på samme måde som Paulina Borghese, og den lille russiske fyrste, som skød sig, mens hun var i Neapel, skød sig ingenlunde for hendes skyld. Men sandt var det, at de tyske kunstnere var utrættelige i at bringe hende serenader, og det var også sandt, at hun en morgenstund, iført albansk bondepigedragt, havde sat sig på en kirketrappe oppe i Via Sistina, og af en nysankommen kunstner havde ladet sig engagere til at stå model med en krukke på hovedet og en lille, brun dreng ved hånden. Sådan et billede hang der i alt fald på hendes væg.

På rejsen hjem fra Italien traf hun sammen med en landsmand, en bekendt dygtig kritiker, der hellere ville have været digter. En negativ skeptisk natur kaldte man ham, et skarpt hoved, der tog hårdt og ubarmhjertigt på sine medmennesker, fordi han tog hårdt og ubarmhjertigt på sig selv, og troede sin brutalitet retfærdiggjort ved dette fordi. Men han var ikke ganske det, folk gjorde ham til; han var ikke så ubehagelig helstøbt, eller så hensynsløst konsekvent, som det så ud til, for uagtet han altid var på fejdefod overfor tidens ideale retning, og benævnte den med andre, fordømmende navne, så havde han dog overfor dette ideale, drømmende, æteriske, dette blåblå mystiske, dette ubegribeligt høje og forsvindende skære en sympati, som han ikke følte overfor den mere jordbårne retning, for hvilken han kæmpede, og på hvilken han for det meste troede.

Modstræbende forelskede han sig i fru Boye, men han sagde hende det ikke, for det var ingen ung og åben, ingen håbende forelskelse. Han elskede hende som et væsen af en anden finere og lykkeligere race end hans egen, og der var derfor et nag i hans kærlighed, en instinktmæssig forbitrelse mod det, der var racen i hende.

Med fjendtlige, skinsyge øjne så han på hendes tilbøjeligheder og meninger, hendes smagsretning og hendes livsanskuelse, og med alle våben, med fin veltalenhed, med hjerteløs logik og barsk autoritet og medlidshyllet spot kæmpede han sig hende til, vandt han hende over til sig og til sit syn. Men da nu sandheden havde sejret, og hun var blevet som han, da så han, at der var vundet alt for meget, og at det var med hendes illusioner og fordomme, hendes drømme og

hendes fejlsyn, han havde elsket hende, og ikke som den hun nu var.

Utilfreds med sig selv, med hende og med alt derhjemme, rejste han bort og blev borte.

Men da var hun netop begyndt at elske ham.

Dette forhold kunne folk naturligvis gøre meget ud af, og det gjorde de da. Etatsrådinden talte om det til Niels, sådan som gammel dyd taler om unge fejltrin, men Niels optog det på en måde, som både fornærmede og forfærdede etatsrådinden, for han tog til genmæle, og talte i høje toner om samfundets tyranni og den enkeltes frihed, om mængdens plebejiske retskaffenhed og om lidenskabens adel.

Fra den dag kom han kun sjældent til sine omhyggelige slægtninge, men fru Boye så ham des tiere.

7

Det var en forårsaften, solen skinnede så rød ind i stuen, den var lige ved at gå ned. Vingerne af møllen deroppe på volden drev deres skygger over ruderne og værelsets vægge, kommende, svindende, i ensformig vekslen af skumring og lys – én stund skumring, to stunder lys.

Ved vinduet sad Niels Lyhne og stirrede gennem voldens bronzemørke elme mod skyernes brand. Han havde været udenfor byen, under nysudsprungne bøge, mellem grønne rugmarker, over blomsterbrogede enge. Alting havde været så lyst og let, himlen så blå, sundet så blankt og de spadserende damer så sælsomt smukke. Syngende var han gået henad skovstien, så blev ordene borte i hans sang, så lagde rytmen sig, så døde tonerne bort og stilheden kom som en svimmelhed over ham. Han lukkede øjnene, men endda mærkede han, hvordan lyset ligesom drak sig ind i ham og flimrede gennem alle nerver, mens den køligt berusende luft ved hvert åndedrag sendte det sært betagne blod med vildere og vildere kraft gennem de i magtløshed dirrende årer, og der kom ham en følelse på, som om alt det myldrende, bristende, spirende, ynglende i vårnaturen om ham mystisk søgte at samle sig i ham i et stort, stort råb; og han tørstede efter dette råb, lyttede til hans lytten tog form af en uklar, svulmende længsel.

Nu, han sad der ved vinduet, vågnede længslen igen.

Han længtes imod tusinde sitrende drømme, mod billeder af kølig finhed: – lette farver, flygtende duft og fin musik fra

ængsteligt spændte, bristefærdigt spændte strømme af sølverne strenge; – og så tavshed, ind i tavshedens inderste hjerte, hvor luftens bølger aldrig bar et eneste tonevrag hen, men hvor alting hvilte sig til døde i røde farvers stille gløden og ildfuld vellugts ventende varme. – Han længtes ikke efter dette, men det gled frem, ud af det andet og druknede det, til han vendte sig fra det og hentede sit eget frem igen.

Han var træt af sig selv, af kolde tanker og af hjernedrømme. Livet et digt! Ikke når man idelig gik omkring og digtede på sit liv i stedet for at leve det. Hvor det var indholdsløst, tomt, tomt, tomt. Denne gåen på jagt efter sig selv, snedigt observerende sine egne spor – i en kreds naturligvis; dette skrømtvis at kaste sig ud i livets strøm og så samtidig sidde og mede efter sig selv og fiske sig selv op i en eller anden kuriøs formumning! Blot det ville komme over ham – livet, kærlighed, lidenskab, sådan at han ikke kunne digte med det, men så det digtede med ham.

Uvilkårligt gjorde han en afværgende bevægelse med sin hånd. Han var dog inderst inde bange for dette mægtige, som kaldtes lidenskab. Denne stormvind, som hvirvlede afsted med alt det satte, alt det autoriserede, alt det erhvervede hos mennesket, som var det visne blade! Han holdt ikke af det. Denne buldrende flamme, der ødslede sig bort i sin egen røg – nej – *han* ville brænde langsomt.

Og dog – det var så ynkeligt med denne leven-afsted for halv kraft, i stille vande, med kyst i sigte, så gid det ville komme med strøm og storm! – om han vidste kun hvordan: alle hans sejl skulle flyve mod rå for en fart efter livets den spanske sø. Farvel til de langsomt dråbende dage, farvel til lykkelige, små momenter; I leve vel, I matte stemninger, der måtte pudses op i

poesi for at skinne, I lunkne følelser, som måtte klædes på i varme drømme, og dog frøs ihjel, I fare som I må! Jeg stævner mod en strand, hvor stemninger slynger sig som frodige ranker opad alle hjertets fibre – en vildende skov; for hver visnende ranke er der tyve i blomst, for hver blomstrende ranke er der hundrede i skud.

Om jeg var der blot!

Han løb træt i sin længsel, han var syg af sig selv. Han trængte til mennesker. Men Erik var naturligvis ikke hjemme, Frithiof havde han været sammen med om formiddagen, og til at gå i teateret var det for silde.

Alligevel gik han ud, og drev mismodig om i gaderne.

Måske fruen var hjemme? Det var ingen af hendes aftener, og det var lovlig sent.

Om han alligevel prøvede!

Fru Boye var hjemme.

Hun var ene hjemme; hun havde været for træt af forårsluften til at følge med søsterdatteren i middagsselskab, og havde foretrukket at lægge sig på sofaen og drikke stærk the og læse Heine; men nu var hun mæt af vers og havde lyst til at spille lotteri.

Så spillede de lotteri.

Femten, tyve, syvoghalvfjerds og en lang række af tal, raslen af træbrikkerne i posen og en irriterende rullen med kugler henad gulvet i lejligheden oven over.

"Det er ikke morsomt," sagde fru Boye, da de i en langsommelig tid ingen sedler havde fået besat. "Vel? – nej," svarede hun sig selv og rystede mismodig på hovedet. "Men hvad skal vi så lege?"

Hun foldede hænderne foran sig på brikkerne og så håbløst forskende over på Niels.

Niels vidste virkelig ikke.

"Sig bare ikke musik!"

Hun bøjede ansigtet ned over hænderne og berørte de knyttede fingre med sine læber, den ene kno efter den anden, hele rækken igennem og tilbage igen.

"Det er den afskyligste tilværelse, der er til," sagde hun og så op. "Det er ikke muligt at opleve det allermindste, og den smule livet kaster af sig, hvor skal den kunne holde en i flugt, hvad, føler De ikke det samme?"

"Jo, jeg ved virkelig ikke bedre, end at vi bærer os ad som kaliffen i Tusind og én Nat. Når De blot fik et hvidt klæde om hovedet til den silkeslåbrok, De har på, og jeg lånte Deres store, ostindiske sjal, så kunne vi udmærket godt gå for to købmænd fra Mossul."

"Og hvad skulle så vi to ulykkelige købmænd tage os for?"

"Gå ned til Stormbroen og leje en båd for tyve guldstykker, og så sejle op ad den dunkle flod."

"Forbi Sandkisterne?"

"Ja, med kulørte lamper på masten."

"Ligesom kærlighedsslaven Ganem. – Hvor jeg kender den igen, hele den tankegang; det er så ægte mandfolkeagtigt straks at have så gyseligt travlt med at bygge op på sceneri og situation, og lade selve hovedsagen ligge for alt det udenomsvæsen. Har De ikke lagt mærke til, at vi fruentimmer er så uendelig meget mindre fantaster end mændene? Vi kan ikke sådan foregribe nydelsen i vor fantasi eller holde os lidelsen fra livet med en fantastisk trøst. Hvad der er, det er.

Fantasien! – det er så jammerlig lidt. – Ja, når man er blevet ældre som jeg, så nøjes man undertiden med fantasteriets fattigkomedie. Men det skulle man aldrig gøre, aldrig!"

Hun satte sig mat til rette i sofaen, halvt liggende, halvt siddende, med hånden under hagen og albuen støttet af sofaens puder.

Blikket så drømmende ud i stuen, og hun syntes helt fortabt i triste tanker.

Niels tav også, og der blev ganske stille. Kanariefuglens rastløse hoppen blev hørlig, taffeluret dikkede sig frem gennem tavsheden, højere og højere, og en streng i det åbne klaver gav sig med et pludseligt lille sæt, og klang med en lang, lille, døende tone sammen med tavshedens blødelige syngen.

Hun så så ung ud som hun lå der, lige under astrallampens mildt gule skær, belyst fra issen og til foden, og der var en bedårende uoverensstemmelse mellem den dejlige, stærktformede hals, den matroneagtige Charlotte Corday-kappe, og så de barnligt troskyldige øjne og den åbnede, lille mund med de mælkehvide tænder.

Niels så beundrende på hende.

"Hvor det er underligt at længes efter sig selv!" sagde hun, langsomt slippende sine drømme og kommende tilbage med sit blik, "og jeg længes så tit, så tit efter mig selv som ung pige, og elsker hende som en, jeg havde stået inderlig nær og delt liv og lykke og alting med, og så har mistet, uden at jeg kunne gøre det allermindste for det. Hvad for en yndig tid det var! De aner ikke, hvor sart og skært sådan en ung piges liv er, lige i den allerførste kærligheds tid. Det kan kun siges i toner, men tænk Dem det som en fest, en fest i et feslot, hvor luften den lyser,

ligesom rødmende sølv. Der er fuldt af kølige blomster, og de skifter deres farve, de bytter langsomt farve med hinanden. Alting klinger derinde, jublende, men dog dæmpet, og de dæmrende anelser glimter og gløder som en mystisk vin i fine, fine drømmeskåler, og det klinger og dufter: tusinde dufte diser gennem salene; å, jeg kunne græde, når jeg tænker derpå og når jeg tænker på så også, at om jeg fik det igen altsammen, som det var, ved et mirakel, så ville det liv slet ikke kunne bære mig nu, men jeg ville falde igennem som en ko, der ville danse på spindelvæv."

"Nej netop ikke," sagde Niels ivrigt, og hans stemme dirrede, da han blev ved, "nej, De ville netop kunne elske langt finere og ganske anderledes åndfuldt end den unge pige."

"Åndfuldt! hvor jeg hader denne åndfulde kærlighed. Det er ikke andet end tøjblomster, der vokser op af sådan en kærligheds jordbund; de vokser ikke en gang, de tages fra hovedet og stikkes i hjertet, fordi hjertet ingen blomster har selv. Det er just det, jeg misunder den unge pige, at hos hende er der intet uægte, hun kommer ikke fantasteriets surrogat i sin kærligheds bæger. Tro ikke, at fordi hendes elskov er gennemvævet og overskygget af fantasibilleder og billeder igen i en stor, frodig vaghed, at det er, fordi hun bryder sig mere om de billeder, end om den jord hun træder på, det er blot fordi alle sanser og instinkter og evner i hende griber efter kærligheden overalt – overalt, uden at hun bliver træt. Men det er ikke fordi hun nyder sine fantasier, eller så meget som blot hviler i dem, nej, hun er ganske anderledes virkelig, så virkelig, at hun tit og mange gange på sin egen, uvidende måde bliver uskyldigt kynisk. De aner for eksempel ikke, hvad det kan være for en

berusende nydelse for en ung pige, hemmeligt at indånde den duft af cigarrøg, der er ved hendes elskedes dragt – det er tusinde gange mere for hende, end en hel ildebrand af fantasi. Jeg foragter fantasi. Hvad er det, når ens hele væsen higer mod et menneskes hjerte, så kun at blive lukket ind i fantasiens kolde forstue! Og hvor tit er det ikke sådan! Og hvor tit må vi ikke finde os i, at den, vi elsker, klæder os ud med sin fantasi, sætter os en glorie om håret, binder os vinger på skuldrene, og svøber os ind i et stjernebesået gevandt, og finder os så først rigtig værd at elske, når vi går om i al den maskeradestads, hvori ingen af os rigtig kan være sig selv, fordi vi er alt for pyntede, og fordi man gør os forvirrede ved at kaste sig i støvet for os og tilbede os, i stedet for at tage os som vi er, og så blot elske os."

Niels var ganske forvirret, han havde taget hendes lommetørklæde op, som hun havde tabt, og sad og berusede sig i dets parfume, og var slet ikke forberedt på, at hun skulle se så utålmodigt spørgende på ham, just nu, da han var så fordybet i at betragte hendes hånd; men han fik da svaret, at han syntes det var det største bevis på, hvor stor mandens kærlighed var, at han, for at forsvare det overfor sig selv, at elske et menneske så usigeligt højt, måtte omgive dette menneske med et skær af guddommelighed.

"Ja, det er netop det, der er det fornærmelige," sagde fruen, "vi er jo guddommelige nok som vi er."

Niels smilte forekommende.

"Nej, De må ikke smile, det skal slet ikke være spøg. Tværtimod, det er meget alvorligt, for denne tilbedelse, den er i sin fanatisme i bund og grund tyrannisk, vi skal tvinges til at

passe ind i mandens ideal. Hug en hæl og klip en tå! Det i os, der ikke stemmer med hans ideale forestilling, det skal bort, om ikke ved at kues, så ved at overses, ved systematisk forglemmelse, ved at nægtes al udvikling, og det vi ikke har, eller som slet ikke er ejendommeligt for os, det skal drives i den vildeste blomstring, ved at det hæves til skyerne og ved at der altid forudsættes, at vi har det i højeste mål og ved at gøres til den hovedhjørnesten, hvorpå mandens kærlighed er bygget. Jeg kalder det vold mod vor natur. Jeg kalder det dressur. Mandens kærlighed er dresserende. Og vi bøjer os derunder, selv de som ingen elsker, bøjer sig med, foragtelige svage som vi er."

Hun rejste sig fra den liggende stilling og så truende over på Niels.

"Dersom jeg var skøn! å, men bedårende skøn, dejligere end nogen kvinde, der har levet, så alle der så mig, blev grebet af en uudslukkelig, våndefuld kærlighed, blev slået deraf som af en trolddom; hvor jeg da ved min skønheds magt skulle tvinge dem til at tilbede, ikke deres traditionelle, blodløse ideal, men mig selv, som jeg stod og gik, mig selv tomme for tomme, fold for fold af *mit* væsen, glimt på glimt af *min* natur."

Hun havde nu rejst sig helt, og Niels var også betænkt på at gå, men han stod og drejede på mange dristige vendinger, som han alligevel ikke turde give lyd. Endelig tog han mod til sig, greb hendes hånd og kyssede den, men hun rakte ham også den anden hånd til kys, og så fik han ikke andet sagt, end: Godnat.

Niels Lyhne var blevet forelsket i fru Boye, og han var glad over det.

Da han gik hjem gennem de samme gader, i hvilke han tidligere på aftenen var drevet mismodig om, forekom det ham,

som om det var længe, længe siden, han havde gået her. Der var desuden kommet sådan en sikkerhed, sådan en rolig anstand over hans gang og holdning, og da han omhyggeligt knappede sine handsker, gjorde han det under indtrykket af, at der var sket en stor forandring med ham, og med en halvbevidst fornemmelse af, at han skyldte denne forandring at knappe sine handsker – omhyggeligt.

Alt for optaget af sine tanker til at kunne sove, gik han op på volden.

Han tænkte så mærkværdig roligt, syntes han, og var forundret over den stilhed, der var i ham, men han troede ikke rigtig på stilheden, det var ham som om det i hans væsens dybeste grund boblede ganske stille, men uophørligt; vældede og gærede og trængte på, men langt, langt borte. Han var til mode, som om han ventede på noget, der skulle komme fra det fjerne, en fjern musik, der skulle nærme sig lidt efter lidt, tonende, susende, skummende, brusende; rungende hvirvle sig ned over ham, tage ham, han vidste ikke hvordan, bære ham, han vidste ikke hvorhen, komme som en flod, kæmpe som en brænding, og så – – –

Men nu var han rolig, kun denne dirrende syngen i det fjerne, ellers var alting fred og klarhed.

Han elskede, han sagde det højt for sig selv at han elskede. Mange gange. Der var sådan en forunderlig klang af værdighed i de ord, og de betød så meget. De betød, at han ikke længere var en fange i alle hine fantastiske barndomsindflydelsers vold, at han ikke længere var en leg for målløse længsler og tågede drømme, at han havde reddet sig ud af dette elverland, der var vokset op med ham, op om ham, og havde omslynget ham med

hundrede arme, holdt ham for øjnene med hundrede hænder. Han havde vristet sig ud af dets tag og vundet sig selv; rakte det end efter ham, bad det ham end ned med stumme blikkes dragen, vinkede det end med hvide klæder, dets magt var død, en dagdræbt drøm, en solspredt tåge. For var den ikke dag og sol og hele verden, hans unge elskov! Havde han ikke før spanket om i en hæders purpur, der ikke var spundet, været stor på en trone, der ikke var rejst; men nu: han stod som på et højt bjerg og så ud over Verdens vide slette, en sangtørstig verden, hvor han ikke var til, ikke var anet, ikke var ventet. Det var en jublende tanke at tænke, at ikke et pust af hans ånde havde rystet et løv eller kruset en vove i hele denne vide, vågne uendelighed. Alt det var hans til at vinde. Og han kendte, han kunne det, følte sig sejrssikker og stærk, som kun den kan, der har alle sine sange usungne svulmende i sit bryst.

Den lune forårsluft var fuld af dufte, ikke mættet med dem, som en sommernat kan være det, men ligesom stribet af duft, af krydret balsamduft fra unge popler, sene violers kølige ånde, hægebærs lune mandelvellugt, og alt det kom og blandtes, gik og skiltes, blussede enkeltvis frem et øjeblik, sluktes med et, eller løstes langsomt op i natteluften. Og ligesom skygger af duftenes lunefulde dans jog luftige stemninger hen gennem sindet. Og ligesom sansen gækkedes af duftene, der veg og kom, som selv de ville, sådan higede også sindet forgæves efter, blideligt hvilende, at blive båret hen i stille flugt på en stemnings sagte viftende vinger, men det var nu ikke fugle med vinger, der kunne bære, dun og fjer kun, der bares for vinden, sneede ned og blev borte.

Han søgte at kalde hendes billede frem, sådan som hun havde ligget på sofaen og talt til ham, men det kom ikke, han så hende gå borte i en allé, så hende sidde og læse med hat på, holdende et af de store, hvide blade i bogen mellem sine behandskede fingre, lige ved at blade om, og bladende om og om igen, han så hende stige ind i sin vogn om aftenen efter teateret, nikke til ham bagved ruden, og så kørte vognen, han stod og så efter den, og den blev ved at køre, og han blev ved at kunne følge den, ligegyldige ansigter kom og talte til ham, skikkelser han ikke havde set i mange år gik ned ad gaden, vendte sig om og så efter ham, og stadig kørte vognen og blev ved at køre, han kunne ikke blive af med den vogn, ikke komme til at tænke på andre billeder for den vogn. Så just som han var aldeles nervøs af utålmodighed, så kom det: Det gule lys, øjnene, munden, hånden under hagen, så tydeligt, som om det var der lige foran ham i mørket.

Hvor var hun ikke dejlig, hvor mild ikke, hvor skær! Han elskede hende i knælende begær, han tryglede for hendes fod om al denne dårende skønhed. Kast dig ned fra din trone til mig! Gør dig til min slavinde, læg selv slavekæden om din hals, men ikke for leg, jeg vil rykke i kæden, der skal være lydighed i alle dine ledemod, trældom i dit blik. At jeg kunne bøje dig til mig med en elskovsdrik, nej, ingen elskovsdrik, for den ville tvinge dig, og du ville viljeløs lyde dens tvang, og kun jeg skal være herre, og jeg skulle tage mod din vilje, liggende brudt i dine ydmygt fremstrakte hænder. Du skulle være min dronning og jeg din slave, men min slavefod skulle være på din stolte dronningenakke; det er ikke vanvid hvad jeg attrår, for er det

ikke kvindeelskov at være stolt og stærk og bøje sig, det er elskov ved jeg, at være svag og herske.

Han følte, at det i hendes sjæl, som var sjæl for det yppige, blussende, sanseligt-bløde i hendes skønhed, det ville aldrig lade sig drage til ham, det ville ingensinde tage ham i favn med disse blændende Junoarme, aldrig i evighed elskovssvagt give denne vellyståndende nakke hans kys i vold. Han så det godt, den unge pige i hende kunne han vinde, havde han vel vundet, og hun, den yppige, det troede han forvist, hun havde følt, hvordan den årle skønhed, der var død i hende, mystisk havde rørt sig i sin levende grav, for at favne ham med slanke jomfruarme, møde ham med bange jomfrulæber. Men hans elskov var ikke den. Han elskede kun det, der ikke stod til at vinde, elskede just denne nakke med dens varme blomsterhvidhed og dens skær af duggende guld under det dunkle hår. Han hulkede i elskovssavn og vred sine hænder i higende afmagt, han slyngede sine arme om et træ, lænede sin kind mod dets bark og græd.

8

Der var hos Niels Lyhne en vis lam besindighed, barn af en instinktmæssig ulyst til at vove, barnebarn af en halvklar følelse af mangel på person, og med denne besindighed var han i en stadig kamp, snart æggende sig selv op imod den, ved at tillægge den lave navne, snart forsøgende på at maje den ud som en dyd der stod i den inderligste forbindelse med naturgrunden i ham, ja mere endnu: egentlig betingede, hvad han var og hvad han evnede. Men hvad han så gjorde den til, hvordan han så betragtede den, så hadede han den stedse som en hemmelig vanførhed, der, hvor godt den end kunne skjules for verden, dog aldrig kunne skjules for ham selv, men altid var der, for at ydmyge ham, hver gang han ret blev ene med sig selv, og hvor misundte han da ikke denne selvsikre ubesindighed, der har så let til det slags ord, der handler, og som har følger, følger, den ikke skænker en tanke, før de træde den i hælene. – De folk, der var sådan, de kom ham for som kentaurer, mand og hest en støbning, tanke og spring ét, et eneste, mens han var delt i rytter og hest, tanke ét, spring noget ganske andet.

Når han tænkte sig, at han tilstod fru Boye sin kærlighed, og han skulle nu altid tænke sig alting, så så han sig så tydeligt i situationen, hele sin holdning, hver bevægelse, hele sin person, forfra, fra siden og fra ryggen med, så sig gjort usikker af den handlefeber, der altid lammede ham og tog al åndsnærværelse fra ham, så han stod der og tog mod et svar, som mod et slag, han måtte lade sig slå i knæ af, i stedet for at tage mod det som

mod en fjerbold, der kunne kastes tilbage på hvem ved hvor mange måder, og komme igen på hvem ved hvor mange flere.

Han tænkte da på at tale og han tænkte på at skrive, men ligefrem sagt det fik han ingensinde. Det blev aldrig sagt anderledes end i forblommede erklæringer, eller ved at han i en halvpåtaget lyrisk lidenskabelighed kunne lade, som om han lod sig henrive til elskovsvarme ord og sværmeriske ønsker. Men alligevel kom det dog efterhånden til et forhold dem imellem, et sælsomt forhold, født af en ynglings ydmyge kærlighed, en fantasts drømmehede attrå og en kvindes lyst til at begæres i romantisk uopnåelighed, og forholdet fandt sin form i en myte, der blev til for dem, ingen af dem vidste hvordan, en stille, stuebleg myte om en dejlig kvinde, som i sin første ungdom havde elsket en af åndens store, der var gået bort for at dø i et fjernt land, forglemt og forladt. Og den dejlige kvinde havde siddet sørgende i lange år, men ingen anede hendes kummer, kun ensomheden var hellig nok til at skue hendes sorg. Da kom der en yngling, som kaldte den fremfarne store sin mester, og som var opfyldt af hans ånd og begejstret for hans værk. Og han elskede den sørgende kvinde. For hende var det, som om døde, lykkelige dage rejste sig af deres grav og gik igen, så alting sælsom sødt forvirredes og fortid og nutid smeltede sammen til en sølvsløret, dæmrende drømmedag, hvor hun elskede ynglingen, halvt som ham selv, halvt som en andens skygge, og gav ham helt sin halve sjæl. Men sagte måtte han træde, at drømmen ikke skulle briste, strengt måtte han stænge for de jordisk hede længsler, at de ikke skulle sprede den blide dæmring og hun vågne op til sorg igen.

Lidt efter lidt fik deres forhold, i læ af denne myte, fastere og fastere form. De sagde du til hinanden og kaldte hinanden ved fornavne, når de var ene, Niels og Tema, og søsterdatterens nærværelse blev indskrænket til det mindst mulige. Vist nok søgte Niels nu og da at bryde gennem den en gang vedtagne skranke, men fru Boye var ham alt for overlegen til, at hun ikke let og lempeligt skulle kunne tilintetgøre disse opstandsforsøg, og snart gav Niels da tabt og fandt sig for en stund igen i denne elskovsfantasi med virkelige tableauer. Heller ikke flød forholdet ud i platonisk fadhed, lige så lidt som det gled til ro i et vaneforholds ensformighed. Ro var det, der var mindst af. Niels Lyhnes håb blev aldrig træt, og trængtes det end blidt tilbage, hver gang det blussede fordrende frem, så var det kun for i det skjulte at ulme endnu hedere end før, og hvor blev dette håb ikke også holdt i live af fru Boyes tusinde koketterier, hendes æggende naivitet og hendes nøgne mod til at tale om de allervanskeligste ting. Desuden havde hun ikke så ganske og aldeles spillet i sin hånd, for det kunne alt imellem hændes, at blodet drømte i sin lediggang om at belønne denne halvtæmmede kærlighed, ødselt at overvælde den med al elskovs rigeste henrykkelse, for at frydes ved dens undrende lykke. Men slig en drøm var ikke let at slukke, og når så Niels han kom, så var der en syndens nervøsitet over hende, en brødebevidsthedens blufærdighed, en dårende skamfuldhed, som gjorde luften sælsomt elskovsbange.

Der var endnu et, der gav forholdet en egen spændstighed, og det var det, at der var så megen mandskraft i Niels Lyhnes kærlighed, at han ridderlig afholdt sig fra i sin fantasi at tage, hvad virkeligheden nægtede ham, og også der, i denne

sideverden, hvor alting lystrede hans bud, respekterede fru Boye, som var hun virkelig til stede.

Sådan var altså forholdet støttet godt fra begge sider, og der var ingen overhængende fare for, at det skulle falde fra hinanden. Det var jo også ligesom lagt til rette for en fordrømt og dog livstørstig natur som Niels Lyhnes, og var det end kun en leg, så var det dog en leg i virkeligheden og nok til at give ham et lidenskabsgrundlag at udvikle sig på.

Og det trængte han til.

Der skulle jo blive en digter af Niels Lyhne, og der havde i hans livs ydre betingelser også været nok, der kunne lede hans tilbøjeligheder i den retning, nok der kunne gøre hans evner opmærksomme på en sådan opgave, men hidtil havde han jo ikke haft meget andet end sine drømme at være digter på og intet er mere ensformigt og ensartet end fantasteriet, for i drømmenes tilsyneladende uendelige og evigt vekslende lande, der er der i virkeligheden visse korte, slagne landeveje, hvor alle færdes og udenfor hvilke de aldrig komme. Folk kan være meget forskellige, men deres drømme er det ikke, for de tre, fire ting, de attrår, lader de sig jo der give, mere eller mindre hurtigt, mere eller mindre fuldstændigt, men de får det altid, allesammen. Der er jo ingen, der for alvor drømmer sig tomhændet. Derfor opdager ingen sig selv i drømme, bliver sig der aldrig sin ejendommelighed bevidst, for drømmen ved intet om, hvorledes man nøjes med at vinde skatten, hvordan man slipper den, når den mistes, hvordan man mættes, når man nyder, hvad vej man vender sig, når man savner.

Niels Lyhne havde derfor også sådan digtet ud fra en æstetisk personlighed i al almindelighed, der fandt foråret svulmende,

havet stort, kærligheden erotisk og døden melankolsk. Han selv var ikke kommet videre med i denne poesi, han bare lavede versene. Men nu begyndte det at blive anderledes. Nu, da han bejlede til en kvindes kærlighed og ville, hun skulle elske ham, ham, Niels Lyhne fra Lønborggård, der var treogtyve år gammel, gik lidt foroverbøjet, havde kønne hænder og små ører, og som var lidt forsagt af sig, ville, hun skulle elske ham og ikke drømmenes idealiserede Nicolaus, med hans stolte gang, hans sikre manerer, og som var noget ældre. Nu kom han til at interessere sig levende for denne Niels, han egentlig var gået om med som en mindre præsentabel ven. Han havde haft alt for travlt med at smykke sig med det, han manglede, til at han skulle have haft tid til at se, hvad det var, han havde, men nu begyndte han med en opdagers lidenskab ud af barndomsminder og barndomsindtryk, ud af de levede øjeblikke i hans liv, at samle sig selv sammen, og med glad forundring så han, hvorledes det passede sammen, stykke for stykke, og nittede sig i hinanden til en anderledes hjemlig personlighed end den, han havde løbet efter i drømme. Og anderledes ægte også og stærk og evnestærk. Det var ikke et dødt stykke klods af et ideal, dette; Selve livets forunderlige, uopfindelige nuancer spillede deri i skiftende uendelighed, bag tusindleddet enhed. Herregud, han *havde* jo kræfter, der kunne bruges som de var, han *var* jo Aladdin; der var jo ikke det til, han havde gået og rakt mod skyerne efter, uden det var faldet ned i turbanen på ham.

Og nu kom der en lykkelig tid for Niels. Den lykkelige tid, hvor udviklingens mægtige svingkraft sender en jublende hen over de døde punkter i ens natur, hvor alting i en vokser og

fyldes, så man i overmålet af sin kraft stemmer skuldrene mod bjerge, om det skal være, og modig bygger løs på det babelstårn, der skulle række himlen, men som kun bliver en stakket stump af en kolos, man hele resten af sit liv går og bygger til på med forsagte spir og kuriøse karnapper.

Alting var som forvandlet; natur og evner og arbejde fældede i hinanden som drev i drev, der var ikke tale om at standse og frydes ved sin kunst, for hvad der var færdigt, det var også forkastet, han var jo vokset fra det under arbejdet, det blev kun til trin, der løftede op imod det stadigt vigende mål, trin på trin tilbagelagte veje, der var glemte, endnu mens de genlød af hans fjed.

Men mens han nu således bares frem af nye kræfter og nye tanker til større modenhed og videre syn, så blev han også mere ene, idet den ene af hans omgangsvenner og partifæller gled bagud efter den anden, og blev borte, efterhånden som han ikke længere kunne bevare interessen for dem, fordi det dag for dag blev ham vanskeligere at se nogen synderlig forskel på disse oppositionens mænd og på den majoritet de opponerede imod. Det gik alt sammen i ét for ham til en stor, fjendtlig masse af kedsommelighed. Hvad var det de skrev, når de sang op til angreb? Pessimistiske digte om at hundene var mere trofaste end menneskene, og tugthusfangerne tit ærligere end de, der gik frit omkring, veltalende oder om den grønne skov og den brune hedes fortrin fremfor de støvede byer, fortællinger om bondedyd og rigmandslast, om naturens blod og civilisationens blegsot, komedier om alderdommens uforstand og ungdommens højere ret. Hvor de var nøjsomme når de skrev! Så var de dog bedre, når de talte indenfor fire sikre vægge.

Nej, når han blev færdig en gang, så skulle der blive musik, – med basuner …

Med de gamle venner var det heller ikke som før. Især ikke med Frithiof. Sagen var, at Frithiof, der var en positiv natur, og havde et godt hoved for systemer og en bred ryg til dogmer, var gået hen og havde læst vel meget Heiberg og havde taget det for evangelium altsammen, ikke anende, at systematikerne er kloge folk, der laver deres systemer efter deres værker og ikke deres værker efter deres systemer. Og nu er det jo sådan, at unge mennesker, der er kommet i et systems vold, gerne bliver store dogmatikere med det samme, på grund af den prisværdige kærlighed, ungdommen mestendels nærer for de færdige tilstande, for det fastslåede og det absolutte. Og når man nu sådan er blevet indehaver af hele sandheden, hele den eneste ægte sandhed, ville det så ikke være utilgiveligt, om man beholdt den for sig selv ganske alene og lod sine mindre heldigt stillede medmennesker gå deres egen, skæve gang, i stedet for at lede og belære dem, i stedet for med en kærlig ubarmhjertighed at nappe efter deres vilde skud, og med venlig vold klemme dem ind til muren og vise dem efter hvad for streger deres udvikling skal gå, at de en gang, om end sent, som rette og kunstrigtige espaliers kan komme til at takke en for al den ulejlighed man har haft med dem.

Niels plejede rigtignok at sige, at der var ingenting han satte større pris på end kritik, men han holdt alligevel mere af beundring, og han kunne nu slet ikke finde sig i at lade sig kritisere af Frithiof, hvem han altid havde betragtet som sin livegen, og som også altid havde været henrykt ved at bære hans meningers og hans overbevisnings liberi. Og nu kom han her og

ville spille hans ligemand i en selvvalgt maskeradedragt af en talar! Det måtte naturligvis afvises, og Niels forsøgte, først i overlegen godmodighed at gøre Frithiof komisk for ham selv, men da dette mislykkedes, tog han sin tilflugt til uforskammede paradokser, som han hånligt undslog sig for at diskutere; han bare satte dem frem i hele deres barokke afskyelighed, og trak sig så tilbage i en drilagtig tavshed.

Sådan kom de fra hinanden.

Erik gik det bedre med. Over deres drengevenskab havde der altid været noget tilbageholdent, en vis sjælelig bluhed, og derved havde de undgået det alt for store kendskab til hinanden, der er så særdeles venskabsfarligt; de havde været begejstrede med hinanden i deres sjæles festsal, havde taltes ved fortroligt og hyggeligt i dagligstuen, men de var ikke gået ud og ind af hinandens soveværelser, badekamre og andre sådanne afsides lokaliteter i sjælens lejlighed.

Det var ikke anderledes nu, tilbageholdenheden var måske endogså noget større, i alt fald hos Niels, men venskabet var ikke blevet mindre for det, og dets hovedhjørnesten var, nu som dengang, Niels Lyhnes beundring for den frejdighed og det livsmod, der var over Erik, det, at han var så hjemme i livet og så beredt til at gribe til og tage. Men Niels kunne ikke skjule for sig selv, at venskabet var såre ensidigt, ikke fordi der hos Erik var nogen mangel på virkeligt vennesind, eller fordi han ikke havde tro til Niels. Tværtimod, der kunne ingen have højere tanker om Niels end Erik, han anså ham for at være sig så fuldstændig overlegen i begavelse, at der aldrig kunne være tale om kritik, men samtidig med denne blinde anerkendelse holdt han også det, Niels arbejdede med, og det, hans tanker trak på,

for at være ganske borte fra den horisont, hvor han kunne komme hen med sine øjne. Han var vis på, at Niels nok skulle magte den vej, han havde taget sig for, men han var ligeså overbevist om, at hans ben ikke havde noget på den vej at gøre, og han satte dem der ikke heller.

Det var det nu, der var lidt hårdt for Niels, for trods det, at Eriks idealer ikke var hans, og det Erik i sin kunst ville finde udtryk for, det romantiske eller måske det sentimentalt-romantiske, ikke var ham sympatetisk, så kunne han dog hos sig holde en bredere, videre sympati i live, og i den trofast følge vennens udvikling, være glad med ham, når han vandt frem, og hjælpe ham til håb, når han stod stille.

På den måde var det, at venskabet var ensidigt, og det var ikke så underligt, at Niels nu i denne tid, da så meget nyt brød frem i ham, og trangen til meddelelse og følende forståelse derfor var så stor, netop nu skulle få øjnene op for dette venskabs utilstrækkelighed, og i bitterheden herover begynde at se lidt skarpere på denne hidtil så skånsomt bedømte ven; og han fik en trist fornemmelse af ensomhed derved, det var som om alt, hvad han havde haft med sig hjemmefra, fra gamle dage, faldt fra og lod ham fare, glemt og forladt. Døren tilbage til det gamle var stængt, og han stod ude, tomhændet og ene; hvad han savnede og ville, måtte han vinde sig selv, nye venner og ny hygge, nye hjerterum og nye minder.

I godt og vel et årstid havde fru Boye været Niels' eneste virkelige levnedsfælle, da et brev fra hans moder, hvori det meddeltes ham, at faderen var farlig syg, kaldte ham til Lønborggård.

Da han kom der var faderen død.

Det faldt så tungt på Niels, næsten som en brøde, at han i de sidste år havde længtes så lidt efter sit hjem; han havde tit nok søgt til det i sine tanker, men han havde kun været der som en gæst, med andre egnes støv på sine klæder, og andre steders minder i sit hjerte, han havde ikke i navnløs hjemve higet mod det som mod sit livs lyse helligdom, længselsfuld efter at kysse dets jord og efter hvilen under dets tag. Nu angrede han, at han havde været hjemmet utro, og knuget som han var af sorgen, følte han sin anger mørknet til af en mystisk delagtighed i det, der var sket, som havde hans troløshed draget døden ind; og han undrede sig over, hvordan han havde kunnet leve trygt borte fra dette hjem, thi nu sugede det ham til sig med en sælsom magt, og med hver fold af hans væsen klyngede han sig op til det i en uendelig savntung længsel, urolig over, at han ikke kunne blive ét med det så inderligt som han ville, ulykkelig over, at de tusinde minder, der kaldte fra hver krog, hver busk, fra lyde og lysstemninger, fra tusinde dufte og fra tavsheden selv, at alt det kaldte på ham med altfor fjerne røster, der ikke lod sig gribe i al den fylde og skarphed, han trængte til, men kun hviskede til hans sjæl med en lyd af løv, der er faldet til jorden, med nyn af bølger, der strømmer hen og strømmer hen …

Lykkelig er den i sin sorg, der, når en af hans kære er gået bort, kan græde alle sine tårer over tomheden, forladtheden og savnet, for de er tungere, beskere tårer de, der skal sone, hvad svundne dage har set af mangel på kærlighed til den, der nu er død, og mod hvem intet af det, der er forbrudt, kan gøres godt mere. For nu komme de igen: Ikke blot hårde ord, omhyggeligt

forgiftede svar, uskånsom daddel og tankeløs vrede, men også hvasse tanker, der ikke fik ord, hastige domme, der fo'r gennem sindet, ensomme skuldertræk og usete smil, fulde af hån og utålmodighed, de kommer alle igen som onde pile og sænker deres bråd dybt i dit eget bryst, deres sløve bråd, for spidsen er jo brudt af i det hjerte, der ikke er mere. Det er ikke mere, du kan intet gøre godt igen, intet. Nu er der kærlighed nok i dit hjerte, men nu er det for silde, gå du op til den kolde grav med dit fulde hjerte! Kan du komme nærmere? Plant du blomster og flet du kranse, er du nærmere for det?

På Lønborggård flettede de også kranse, til dem kom også de bitre minder om timer, hvor kærligheden havde tiet for barskere røster, og også for dem var der anger nok at læse sig til i de strenge linjer om gravens lukkede mund.

Det var en mørk og tung tid, men der var det lyse i den, at den bragte moder og søn nærmere sammen end de havde været i mange, mange år, thi til trods for, at de bar stor kærlighed til hinanden, så havde de dog stadig vogtet på sig selv, den ene overfor den anden, og der havde været en forbeholdenhed i deres given og tagen, alt fra den tid, Niels blev for stor til at sidde på sin moders knæ, idet *han* havde været ængstelig overfor det heftige og overspændte i hendes natur, mens *hun* havde følt sig fremmedagtig berørt af det forsagte og tøvende hos ham; men nu havde livet ved dets given og tagen, dets stemmen op og dæmpen af, gjort deres hjerter rede, og skulle snart give dem helt hinanden.

Næppe to måneder efter begravelsen blev fru Lyhne heftig syg, og der var en tid lang fare for hendes liv. Den angst, der spændte over disse uger, trængte hin tidligere sorg i

baggrunden, og da fru Lyhne begyndte at komme sig, var det både for hende og for Niels, som havde der skudt sig år ind mellem dem og den friske grav. Især for fru Lyhne var det længe siden, thi hun havde under hele sygdommen været overbevist om, at hun skulle dø, og været meget bange derfor, og selv nu, da hun var begyndt at komme sig og lægen havde erklæret al fare for overstået, kunne hun ikke slippe disse mørke tanker.

Det var nu også en meget trist rekonvalescens, hvor kræfterne kun vendte dråbevis og ligesom modstræbende tilbage, og der var ingen mild og lægende døsighed over hende, tværtimod, en urolig mathed var der med en nedtrykkende følelse af afmagt, en evindelig, mismodig higen efter kræfter.

Omsider kom der også forandring i det, det gik hurtigere fremad, kræfterne kom, men tanken om, at hun og livet snart skulle skilles, veg ikke, men lå som en skygge over hende og holdt hende fangen i et uroligt, savnfyldt vemod.

Det var en aftenstund i denne tid, at hun sad ene i havestuen og stirrede ud gennem de åbnede fløjdøre.

Solnedgangens guld og gløden var skjult af havens træer, kun et enkelt sted åbnede en brandrød plet sig mellem stammerne og lod en sol af dybgyldne, sprudende stråler vække grønne farver og bronzebrune genskin i den mørke løvmasse.

Oppe over de urolige trætoppe jog skyerne mørke hen på en røgrød himmel, og tabte i deres jag små skyfnug bag sig, små smalle strimer af løsnet sky, som så solskæret mættede med vinrød gløden.

Fru Lyhne sad og lyttede til blæstens susen og fulgte med ganske små hovedbevægelser vindstødenes ujævne svulmen og synken, alt som de bruste frem og bruste højere endnu og døde

hen. Men hendes øjne var langt borte, længere borte end skyerne, de stirrede mod. Bleg sad hun der i den sorte enkedragt, med et udtryk af smertelig uro om de svagtfarvede læber, og også over hendes hænder var der uro, sådan som de drejede med den tykke, lille bog i hendes skød. Det var Rousseaus *Héloïse*. Rundt om hende lå der andre bøger: Schiller, Staffeldt, Evald og Novalis, og store bind med kobbere i af gamle kirker, ruiner og bjergsøer.

Nu gik dørene derinde, søgende skridt hørtes fra stuerne bagved, og Niels kom ind. Han havde været på en lang tur langs med fjorden. Hans kinder var farvede af den friske luft, og blæsten sad ham endnu i håret.

Derude på himlen havde blågrå farver vundet magten, og enkelte tunge regndråber slog mod ruderne.

Niels fortalte om hvor højt bølgerne skyllede op, om tangen, de havde ført ind på stranden, om hvad han havde set og hvem han havde mødt, og alt imens han fortalte, samlede han bøgerne sammen, lukkede havedørene og satte krogene på vinduerne. Så tog han plads på skammelen ved sin moders fødder, tog hendes hånd i sin og lænede sin kind mod hendes knæ.

Derude var alt nu blevet sort, og regnen haglede stødvis strømmestærkt mod karm og ruder.

"Husker du," sagde Niels, da de længe havde siddet tavse, "kan du huske, hvor tit vi sad sådan i mørkningen og drog ud på eventyr, mens fader han talte med Jens Forvalter i sit kontor, og jomfru Duysen raslede med thetøjet inde i spisestuen? Og når så lampen kom ind, så vågnede vi begge to op fra de sælsomme eventyr til hyggeligheden omkring os, men jeg husker godt, jeg

tænkte mig altid, at eventyret holdt ikke op for det, men blev ved at gå for sig og udvikle sig derovre under bakkerne ad Ringkøbing til."

Han så ikke moderens vemodige smil, han følte kun, hvorledes hendes hånd strøg blidt henover hans hår.

"Husker du," sagde hun lidt efter, "hvor tit du lovede mig, at når du blev stor, så ville du sejle ud på et stort skib og bringe mig alle verdens herligheder hjem?"

"Om jeg husker det! der skulle være hyacinter, fordi du holdt så meget af hyacinter, og mage til den palme, der gik ud, og søjler af guld og marmor. Der var så mange søjler i dine fortællinger, altid. Husker du?"

"Jeg har ventet på det skib – nej, vær stille, min dreng, du forstår mig ikke – det var ikke for mig selv, det var din lykkes skib ... jeg havde håbet, at livet skulle blevet dig stort og rigt, at du skulle have faret på de strålende veje – berømmelse ... alting – nej, ikke det, blot det, at du skulle være med til at kæmpe om det største, jeg ved ikke: hvordan, men jeg var så træt af hverdags lykke og hverdags mål. Kan du forstå det?"

"Du ville have mig til et søndagsbarn, lille moder, sådan en, som ikke trækker i åg med de andre, og som har sin egen himmel at blive salig i, og har sit eget fordømmelsens sted for sig selv. – Ikke sandt, der skulle jo være blomster ombord, rige blomster til at strø ud over den fattige verden, men skibet lod vente, og de blev kun fattige fugle, Niels og hans moder, ikke sandt?"

"Har jeg såret dig, min dreng, det var jo kun drømme; bryd dig ikke om dem."

Niels tav længe, han var så undselig ved det han ville sige.

"Moder," sagde han, "vi er ikke så fattige, som du tror. – En dag vil skibet *dog* komme ... Dersom du ville tro det eller tro på mig ... Moder, jeg er digter, – virkelig – hele min sjæl igennem. Tro ikke, det er barnedrømme eller drømme af forfængelighed. Dersom du kunne føle, med hvad for en taknemmelig stolthed over det bedste i mig og ydmyg glæde derover, at det er, jeg siger det, så lidt personligt, så langt fra hovmod, så ville du tro det, sådan som jeg så inderligt ønsker, du skulle tro det. Kære, kære! jeg *skal* være med til at kæmpe om det største, og jeg lover dig, at jeg skal aldrig svigte, altid være trofast mod mig selv og det jeg ejer, det bedste skal kun være mig godt nok og ikke mere, ingen gåen på akkord, moder; kan jeg løfte at det ikke er lødigt, hvad jeg har formet, eller kan jeg høre det har rag eller revne, i diglen med det igen, altid det yderste jeg evner hver gang. Forstår du, jeg trænger til at love? Det er taknemmeligheden for al min rigdom, der driver mig til løfter, og du skal tage imod dem og det skal være synd mod dig og mod det største, hvis jeg svigter, for er det ikke dig jeg skylder, at der er så højt til loftet i min sjæl, er det ikke dine længsler og drømme, der har drevet mine evner i vækst, og er det ikke ved dine sympatier og dit aldrig stillede skønhedssavn at jeg er blevet viet til det, der skal være min gerning!"

Fru Lyhne græd stille. Hun følte sig bleg af lykke.

Begge sine hænder lagde hun blidt på sønnens hoved, og han drog dem sagte ned til sine læber og kyssede dem.

"Du har gjort mig så glad, Niels ... nu har mit liv da ikke været ét langt, unyttigt suk, siden det har båret dig frem, sådan som jeg så inderlig har håbet og drømt, herregud, drømt så uendelig tit. – Og dog blander der sig så meget vemod i den glæde, for

Niels! det, at jeg netop nu skulle få mit kæreste ønske opfyldt, mit ønske gennem så mange år ... sådan kommer det kun, når livet ikke har langt tilbage."

"Sådan må du ikke tale, du må ikke, alting går jo så godt fremad; dag for dag bliver du jo stærkere, lille moder, ikke?"

"Jeg vil så nødig dø," sukkede hun hen for sig. – "Ved du, hvad jeg tænkte på de lange, søvnløse nætter, da døden syntes så frygtelig nær? ... da var det, der kom mig for som det tungeste af alt, at der var så meget stort og skønt der ude i verden, som jeg nu skulle dø bort fra, uden at have set. Jeg tænkte på de tusinde, tusinde sjæle, som det havde hævet til glæde og fyldt og givet vækst, men for mig havde det ikke været til, og når nu min sjæl fo'r fattig hen på matte vinger, så tog den ikke med sig i rige minder en gylden afglans af sit hjemlands herlighed, den havde jo kun siddet i arnekrogen og lyttet til eventyret om den vidunderlige Jord. – Niels, hvad det var for en usigelig elendighed, det kan der ingen fatte, sådan at ligge fængslet i det kvalme sygeværelses skumring og kæmpe i sin febertagne fantasi for at kalde usete egnes skønhed frem for sig, sneklædte alpetoppe over blåsorte søer, husker jeg, blanke floder mellem vinhøje og langlinjede bjerge, hvor ruiner kom frem over skovene, og også høje sale og marmorguder – og så aldrig at kunne evne det, altid at måtte give tabt, for så igen at begynde forfra, fordi det var så uendelig tungt at sige det farvel, uden at have haft mindste del deri ... å gud, Niels, sådan at længes mod det af hele sin sjæl, imens man føler, hvordan man langsomt føres nærmere til tærskelen ind til en anden verden, stå på tærskelen og se sig så langeligt tilbage, mens man ustandseligt tvinges ind gennem døren til det, hvorhen ingen, slet ingen af

ens længsler bærer hen … Niels, tag mig med i en tanke, min dreng, når en gang du får del i al den herlighed, som jeg aldrig, aldrig skal se."

Hun græd.

Niels forsøgte at trøste hende, han lagde dristige planer om, hvordan de skulle rejse sammen, så snart hun nu om ganske kort tid blev helt rask, han ville tage ind til byen for at tale med lægen om deres rejse, og han var vis på, at lægen ville være enig med ham om, at det var det bedste, der kunne gøres, sådan havde den og den rejst, og de var blevet fri for sygdommen alene ved forandringen, forandring gjorde så meget; han gav sig til at gå deres rejserute efter med stor udførlighed, talte om, hvor godt han skulle pakke hende ind, hvor korte ture de ville gøre i begyndelsen, hvilken kostelig dagbog de skulle føre, hvordan de ville lægge mærke til selv det allerubetydeligste, hvor morsomt det skulle blive at spise de underligste ting på de dejligste steder, og hvad for græsselige forsyndelser imod grammatikken de ville begå i begyndelsen.

Sådan blev han ved både den aften og dagene efter, og blev ikke træt, og hun smilte vel også ad det og gik ind på det, som på en fornøjelig fantasi, men det var tydeligt nok at mærke, at hun var overbevist om, at den rejse aldrig ville komme til at gå for sig.

På lægens råd blev Niels dog ved at træffe alle nødvendige forberedelser, og hun lod ham gøre hvad han ville, fastsætte dagen for afrejsen og alting, vis som hun var på, at dét ville komme, som skulle gøre planerne til intet. Men da der endelig kun manglede et par dage, og hendes yngste broder, der skulle styre gården under hendes fraværelse, virkelig var kommet,

begyndte hun at blive usikker og blev nu den, der ivrigst drev på at komme afsted, fordi der dog var en frygt tilbage for at hindringen skulle skyde frem og være der lige i det allersidste øjeblik.

Og så kom de da afsted.

Den første dag var hun endnu urolig og nervøs på grund af hin sidste rest af frygt, og først da den lykkelig var bragt til ende, blev det hende muligt at føle og forstå, at hun virkelig var på vejen til al den herlighed, hun så tungt havde længtes efter. En næsten feberagtig glæde kom nu over hende, og en overspændt forventning mærkede alle hendes tanker og ord, der idelig drejede sig om det, dagene nu skulle bringe, den ene efter den anden.

Det kom jo da også altsammen, altsammen kom det, men det opfyldte og betog hende hverken med den magt eller den inderlighed, hun havde tænkt det skulle. Helt anderledes havde hun ventet sig det, men helt anderledes havde hun også ventet sig selv. I drømme og i digte, der havde det altid ligesom været på den anden side søen, det fjernes dis havde anelsesfuldt tilsløret enkelthedernes urolige mylder og samlet formerne i store træk til en sluttet helhed, og det fjernes tavshed havde bredt sin feststemning derover, og det havde været så let at gribe det i skønhed, men nu, da hun var midt i det, og hvert lille træk stod frem for sig og havde virkelighedens mange røster, og skønheden var spredt som prismets lys, nu kunne hun ikke få det samlet, ikke få det over på den anden side søen, og med et dybt mismod måtte hun tilstå for sig selv, at hun følte sig fattig midt i al denne rigdom, hun ikke kunne råde med.

Hun higede frem og stadigt fremad om dog ikke et sted skulle være til, hun kunne kende igen som en plet af den drømte verden, der, ved hvert skridt hun havde gjort for at komme den nær, syntes at slukke det tryllende skær hvori den hidtil havde strålet, og vise sig for hendes skuffede øje, almindelig belyst af alverdens sol og alverdens måne. Men hendes søgen blev ikke belønnet, og da året alt var meget vidt fremskredet, hastede de til Clarens, hvor lægen havde rådet dem at tilbringe vinteren og hvorhen også et sidste, svagtblinkende håb endnu vinkede den trætte, drømmetagne sjæl; thi var det ikke Rousseaus Clarens, Julies paradisiske Clarens!

Der blev de da, men det var forgæves, at vinteren gjorde sig mild og holdt sin kolde ånde tilbage fra hende, mod soten i hendes blod kunne den dog ikke værne hende, og foråret, da det kom på sit triumftog gennem dalen med spiringens jærtegn og løvspringets evangelium, det måtte lade hende stå der, visnende i al denne fornyelsens frodighed, uden at dets kraft, der svulmede hende i møde fra lys og luft og jord og væde, kunne blive til kraft i hende, så hendes blod det sundheddrukkent måtte juble med i den store jubel om vårens almagt, nej, hun måtte visne; for den sidste drøm, der i hjemmets lønkrog havde vist sig for hende som en ny morgenrøde, drømmen om den fjerne verdens herlighed, den havde ikke bragt dagen med sig, dens farver var falmede, jo nærmere hun kom den, og hun følte, de falmede kun for hende, fordi hun havde længtes mod farver, som livet ikke ejer, mod en skønhed, som jorden ikke kan modne. Men længslen slukkedes ikke, stille og stærk brændte den i hendes hjerte, hedere i sit savn, hed og fortærende.

Og rundt omkring hende fejredes forårets skønhedssvangre fest, ringet ind af vintergækkens hvide klokker, jublende hilset af krokusblomstens årede bæger. Hundrede små bjergstrømme styrtede hovedkulds ned mod dalen for at melde, at våren var kommet, og kom alle forsilde, for hvor de randt frem mellem grønne bredder, stod der primulaer i gult og violer i blåt og nikkede: vi ved det, vi ved det, vi har mærket det før du. Pilene hejsede de gule vimpler, og krusede bregner og fløjelsblødt mos hængte grønne guirlander på de nøgne vingårdsmure, mens tusinde døvnælder skjulte murens fod med lange bræmmer af brunt og grønt og sagte purpur. Græsset bredte sin grønne kappe ud så bredt og vidt, og mange pyntelige urter de satte sig derpå, hyacinter med blomster som stjerner og blomster som perler, tusindfryd i tusindvis, ensianer, anemoner og løvetand og hundrede blomster flere. Og over blomsterne på jorden svævede der i luften, båret af kirsebærtræers hundredårige stammer, vel tusind strålende blomsterøer, med lyset skummende imod de hvide kyster, som sommerfugle spættede med rødt og blåt, imens de bragte bud fra blomsterkontinentet nedenunder.

Hver dag der kom bragte nye blomster, den drev dem i brogede mønstre op af jorden i haverne ved søen, den læssede dem af på træernes grene dernede, kæmpevioler på pawlownien, og på magnolien store, purpurstænkede tulipaner. Ad stierne drog blomsterne i blå og hvide rækker, de fyldte markerne med gule horder, men intet sted var der dog så blomstertæt som oppe mellem højderne i lune, lønlige smådale, hvor lærken stod med lysgnistrende rubinkogler i det lyse løv,

thi der blomstrede narcisserne i blændende myriader, og fyldt luften trindt omkring med døvende duft fra deres hvide orgier.

Midt i al denne skønhed sad hun med ubesvarede skønhedslængsler i sit hjerte, og det var kun en enkelt aftenstund imellem, når solen sank bag Savoyens langeligt skrånende højder, og bjergene hinsides søen syntes som af brunligt, uigennemsigtigt glas, med lyset ligesom drukket ind i deres stejle sider, at naturen kunne fængsle hendes sanser, thi da var det, når gult belyste aftentåger skjulte de fjerne Jurabjerge, og søen, rød som et kobberspejl, med gyldne flammer tunget ind i solrødtsgløden, syntes gå sammen med himmelskæret til ét stort, lysende uendelighedshav, da var det en enkelt gang imellem som om længslen forstummede og sjælen havde fundet landet, som den søgte.

Jo mere foråret skred frem, desto svagere blev hun, og snart forlod hun ikke sengen mere; men hun var ikke bange for døden nu, hun længtes efter den, thi hun havde det håb, hinsides graven at finde sig ansigt til ansigt med den herlighed, sjæl i sjæl med den skønhedsfylde, som her på Jorden havde opfyldt hende med anelsesfulde længsler, der nu var lutrede og forklarede gennem lange livsårs stigende savn og nu derfor også endelig ville favne deres mål; og hun drømte mangen en blid, vemodig drøm om, hvordan hun i mindet ville vende tilbage til, hvad Jorden havde givet hende, ville vende tilbage til det hisset i udødelighedslandet, hvor jo al Jorderigs skønhed alt sammen, al tid ville være på den anden side søen.

Således døde hun, og Niels begravede hende på Clarens' venlige kirkegård, hvor den brune vinbjergsmuld gemmer så

mange landes børn, og hvor de brudte søjler og sløromvundne urner gentager de samme sorgens ord på så mange tungemål.

Hvidt blinker de frem mellem mørke cypresser og vinterblomstrende viburnum. Tidlige roser drysser deres blade over mange af dem, og jorden blåner tit af violer ved deres fod, men om hver en tue og hver en sten, der slynger sig de blankløvede ranker af den blide vinca, Rousseaus yndlingsblomst, himmelblå som aldrig en himmel er blå.

9

Niels Lyhne hastede hjemefter, han kunne ikke holde den ensomhed ud mellem alle de fremmede mennesker, men jo nærmere han kom København, jo tiere spurgte han sig selv, hvad han egentlig skulle der, og desto stærkere angrede han, at han ikke var blevet derude. For hvem havde han i København? Frithiof ikke, Erik var jo på en stipendierejse i Italien, så ham heller ikke, og fru Boye? – det var sådan et underligt forhold, det til fru Boye. Nu, han kom lige fra sin moders grav, syntes det ham, ikke just profant eller sådan, men han kunne ikke få det til at klinge sammen med den tone, hvori hans stemninger nu vibrerede. Der var en mislyd. Havde det været hans forlovede brud, en ung, rødmende pige, han drog i møde, nu hans sjæl så længe havde været vendt imod opfyldelsen af sønlige pligter, det ville ikke have stået i strid med hans følelser. Og det hjalp ikke, han søgte at blive sig selv overlegen ved at kalde denne forandring i sin opfattelse af forholdet til fru Boye for spidsborgerlig og bornert, ordet sigøjneragtig blev dog næsten ubevidst til hos ham, som et udtryk for det mishag, han ikke kunne ræsonnere sig fri for, og det var da også et slags fortsættelse i samme retning, at det første sted, han gik hen, så snart han havde sikret sig sine gamle værelser oppe ved volden, var til etatsrådens og ikke til fru Boye.

Næste dag gik han der, men traf hende ikke. Portneren sagde, hun havde lejet en villa tæt ved Emiliekilde, hvad der

forundrede Niels, da han vidste, at hendes faders landsted lå lige i nærheden.

En af dagene måtte han vel derud.

Men allerede den næste fik han en billet fra fru Boye, der satte ham stævne i hendes lejlighed i byen. Den blege søsterdatter havde set ham på gaden. Tre kvarter til ét skulle han komme, *måtte* han komme. Hun skulle sige ham hvorfor, *hvis han ikke vidste det.* Vidste han det? Han måtte ikke bedømme hende forkert, ikke være urimelig. Han kendte hende jo. Hvorfor skulle han tage det sådan som plebejiske naturer vel ville gøre? Ville han vel? De var jo ikke som andre. Når han blot *ville* forstå hende. Niels, Niels!

Dette brev satte ham i stærk spænding, og han mindedes pludselig med uro, at etatsrådinden forleden havde set så spotsk-medlidende på ham, smilet og tiet, tiet så besynderligt. Hvad kunne det være, hvad i al verden kunne det være?

Den stemning, der havde holdt ham borte fra fru Boye, var forsvundet. Han forstod den ikke en gang mere, var så bange. Blot de havde skrevet hinanden til som andre rimelige mennesker. Hvorfor havde de dog ikke gjort det! *Så* travlt havde han da virkelig ikke haft. Det var også mærkeligt som han var, sådan som han lod sig tage af det sted, han lige var. Og glemte alt hvad der var fjernt. Ikke glemte, men fik det så langt tilbage, lod det begraves af det nærværende. Som under bjerge. Man skulle ikke tro han havde fantasi.

Endelig. Fru Boye lukkede selv entrédøren op for ham, endnu før han havde ringet. Hun sagde ingenting, men rakte ham hånden til et langt, kondolerende håndtryk; aviserne havde jo meldt hans tab. Niels sagde heller ikke noget, og sådan gik de

tavse gennem den forreste stue, mellem to rækker stole i rødstribet overtræk. Lysekronen var i papir der og vinduerne hvidtede. Inde i dagligstuen var alt som sædvanligt, kun var der rullet ned for de åbne vinduer, og persiennerne bevægede sig i det sagte lufttræk og klaprede med små, ensformige slag mod vinduesposten. Reflekslyset fra den solbeskinnede kanal siedes dæmpet ind mellem de gule tremmer, og tegnede et uroligt, kruset tavl af bølgelinjer oppe under loftet, sitrende som bølgerne sitrede derude; ellers var det alt så blødt og stille, stilfærdigt ventende med sagte ånde ...

Fru Boye kunne ikke blive enig med sig selv om hvor hun ville sidde, endelig bestemte hun sig for gyngestolen, viskede ivrigt støvet af den med sit lommetørklæde, men stillede sig så op bagved stolen, med hænderne på dens ryg. Handskerne havde hun på endnu, og hun var kun kommet af det ene ærme på den sorte figurmantille, hun bar over sin skotskternede silkekjole, ganske bitte små i ternet, ligesom de brede bånd på hendes store, runde pamelahat, hvis lyse strå halvt skjulte hendes ansigt, især sådan som hun nu stod og så ned, mens hun lidt heftigt rokkede med stolen.

Niels sad på taburetten ved fortepianoet, helt borte fra hende, som om han ventede at høre noget ubehageligt.

"Ved du det så, Niels?"

"Nej, men hvad er det, jeg ikke ved?"

Stolen stod stille. "Jeg er blevet forlovet."

"Er De blevet forlovet, men hvorfor – hvordan?"

"Å, lad være med at sige De, vær ikke lige straks urimelig." Hun lænede sig lidt trodsigt til gyngestolen. "Du kan nok

begribe, at det ikke er udsøgt behageligt for mig her at skal stå og forklare dig alting. Jeg skal nok, men du skulle hjælpe mig."

"Det er jo noget snak; er du forlovet, eller er du ikke?"

"Det har jeg jo sagt," sagde hun med blid utålmodighed og så op.

"Ja, så må jeg tillade mig at gratulere Dem, fru Boye, og takke Dem ret meget for den tid, vi har kendt hinanden." Han havde rejst sig op, og bukkede sarkastisk flere gange.

"Og sådan kan du skilles fra mig, sådan ganske rolig: jeg er forlovet, og så er vi færdige, så er alt det, der har været mellem os to, en gammel dum historie, der ikke må tænkes på. Forbi skal være forbi. Uden videre. – Niels, alle de kære dage, skal deres minder være stumme fra nu af, vil du aldrig, aldrig tænke på mig, aldrig savne mig? Vil du ikke tit en stille aften drømme drømmen levende igen, og give den de farver, den kunne have blusset med? Kan du helt lade være med i dine tanker at elske det alt sammen op igen og modne det til den fylde, det kunne have nået? Kan du? Kan du sætte din fod på det og træde det ned hver smule, ud af verden? Niels!"

"Jeg håber det, De har jo vist mig, at det kan lade sig gøre. – Å, men det er jo vås alt sammen, bundløst vås fra ende til anden; hvorfor har De arrangeret denne komedie? Jeg har jo ikke skygge af ret til at gøre Dem bebrejdelser. De har jo aldrig elsket mig, aldrig sagt, at De gjorde det, De har givet mig lov til at elske Dem, det har De, og nu tager De Deres tilladelse tilbage; eller må jeg blive ved, nu De har givet Dem til en anden? Jeg forstår Dem ikke; har De troet, det var muligt? Vi er dog ikke børn. Eller er De bange for, at jeg skal glemme Dem for hurtigt? Vær De rolig. Dem stryger man ikke ud af sit liv. Men

tag Dem i agt; en kærlighed som min møder en kvinde ikke to gange i sit liv, tag Dem i agt, det ikke bringer Dem ulykke, at De har forstødt mig. Jeg ønsker Dem intet ondt, nej, nej, gid al nød og sygdom må holde sig borte fra Dem, gid al den lykke, som rigdom, beundring og selskabslykke kan bringe Dem, gid De må få den i fuldeste mål, allerfuldeste, det er mit ønske; gid alverden må være åben for Dem, blot ikke en lille dør, en eneste lille dør, hvor meget De så banker, hvor tit De så forsøger, men ellers alt, alt så vidt og så fuldt, som det kan ønskes."

Han sagde det langsomt, næsten bedrøvet, slet ikke bittert, men med en sælsomt dirrende klang i sin stemme, en klang, hun ikke kendte og som gjorde indtryk på hende. Hun var blevet lidt bleg, og stod stivt støttet til stolen. "Niels," sagde hun, "spå mig ikke ondt, husk på, du var her ikke Niels, og min kærlighed, jeg vidste ikke, hvor virkelig den var, det var mere som om den interesserede mig blot; den klang hen gennem mit liv som et fint, et åndfuldt digt, den tog mig aldrig med stærke arme, den havde vinger – kun vinger. Det troede jeg, jeg vidste ikke andet, før nu eller lige den gang, jeg havde gjort det, sagt ja og det. Det kom også så vanskeligt, der var så meget med i det samme, så mange at tage hensyn til ... det begyndte med min broder – Hardenskjold, du ved, ham, der kom til Vestindien; han havde været lidt vild af sig her, men derovre var han blevet sat og fornuftig, og gik i kompagni med nogen, og tjente mange penge, og blev også gift med en rig enke, en sød, lille en, forsikrer jeg dig, og så kom han da hjem, og så blev det godt mellem min fader og ham, for Hatte var hel forandret, å, han er så respektabel, så der ingen ende er på det, så ømfindtlig overfor, hvad folk de siger: Græsselig bornert, å! – Naturligvis

syntes han så, jeg skulle komme på familiefod med familien igen, og prækede og bad og vrøvlede hver gang han kom, og fader er jo nu også en gammel mand, og så gjorde jeg det da, og det blev ligesom i gamle dage igen."

Hun standsede et øjeblik, gav sig så til at tage sin mantille af, hatten også og handskerne, og vendte sig i travlheden med alt dette lidt bort fra Niels, imens hun talte videre.

"Så havde Hatte en ven, der er meget anset, uhyre anset, og de syntes allesammen jeg skulle, og ville så gerne have det, og ser du, så kunne jeg fuldt ud indtage min plads imellem folk igen, som jeg før havde, ja bedre egentlig, fordi han er så anset, på alle måder, og det havde jeg jo dog længtes efter så længe. – Ikke sandt, det forstår du ikke? Det havde du aldrig tænkt om mig? Helt det modsatte. Fordi jeg altid gjorde nar ad selskabet og alle deres konventionelle dumheder og deres patentmoral og deres dydstermometer og kvindelighedskompas, du husker nok, hvor vittige vi var. Det er til at græde over, du, det var ikke sandt, ikke altid i det mindste, for jeg skal sige dig noget, vi fruentimmer, Niels, vi kan nok for en tid rive os løs, når der er noget i vort liv, der har lukket øjnene op på os for den frihedstrang, vi alligevel har, men vi holder ikke ud, vi har nu en gang en passion i blodet for det korrekteste af det korrekte, helt op til det passendes mest snerpede spids. Vi holder det ikke ud at ligge i krig med det, der nu en gang er vedtaget af alle de mange almindelige, inderst inde synes vi dog de har ret, fordi de er de, der dømmer, og vi bøjer os i vore hjerter for deres domme og lider under dem, hvor kække vi så stiller os an. Det ligger slet ikke for os fruentimmer at være undtagelser, det gør ikke, Niels, vi bliver så underlige af det, måske nok mere

interessante, men ellers ... Kan du forstå det? Er det ikke sølle, synes du? Men du kan nok begribe, at det måtte gøre et underligt indtryk på mig at komme tilbage til de gamle omgivelser; der kom så mange minder – og erindringen om min moder, hvordan hun tænkte; jeg syntes, jeg var kommet i havn igen, alt var så fredeligt og rigtigt, og jeg behøvede kun at binde mig til det, for at blive pænt lykkelig alle mine dage. Og så lod jeg dem binde mig, Niels."

Niels kunne ikke lade være med at smile, han følte sig så overlegen og havde så ondt af hende, som hun stod der, så ungdommelig ulykkelig ved al den selvbekendelse. Han blev så blød og kunne slet ingen hårde ord finde.

Så gik han hen til hende.

Hun havde imidlertid drejet stolen til sig og ladet sig synke ned på den, og sad nu der ganske mat og verdensforladt kastet tilbage, med hængende arme, med løftet ansigt og halvtsænkede øjne, og så ud gennem det mørknede værelse med de to rækker stole, ud i den dunkle entre.

Niels lagde armen over stoleryggen og bøjede sig, med hånden støttet på sidelænet, ned over hende: "Og mig havde du helt glemt," hviskede han.

Det var som hun ikke hørte det, hun løftede ikke en gang øjnene; så endelig rystede hun på hovedet, ganske lidt, og så en god tid efter, igen, ganske lidt.

Det var så stille om dem først; så hørtes der på trappegangen en pige gå og tralle og polere låse, og dørgrebenes vrikken brød brutalt ind over stilheden og gjorde den endnu større, når den pludseligt kom igen. Så holdt det op, nu var der kun persiennernes sagte, søvnigt taktfaste slag.

Den tog mælet fra dem, denne stilhed, tankerne næsten også, og hun blev siddende som før, med blikket ud mod entréens mørke, og han blev stående, bøjet over hende, stirrende ned ad ternet på hendes silkeskød, og ubevidst, lokket dertil af den bløde tavshed, begyndte han at vugge hende i stolen, ga-nske blødt, ga-nske blødt …

Hun hævede langsomt øjelågene til et blik på hans mildt beskyggede profil, og sænkede dem så helt i stille velbehag. Det var som en lang omfavnelse, det var som at give sig hen i hans favn, når stolen gik tilbage, og når den vuggede frem, så hendes fødder kom mod jorden, så var der noget af ham i gulvets sagte tryk mod foden. Han følte det også, vugningen begyndte at interessere ham, og lidt efter lidt gyngede han stærkere, det var som var han nærmere og nærmere ved at få hende, jo længere han tog stolen tilbage, og som en forventning var der i det sekund, hvori den lige skulle til at duve frem igen; og når den så kom ned, så var der en sælsom tilfredsstillelse i det lille smæk, hvormed hendes viljeløse fødder slog mod gulvet, og der var hel besiddelse i det, når han tvang stolen frem endnu, at presse hendes fodsål blidt mod gulvet, så knæet løftede sig en lille smule.

"Lad os ikke drømme," sagde Niels så med et suk, og slap resigneret stolen.

"Jo," sagde hun, næsten bønligt, og så uskyldigt på ham med store, vemodsdrukne øjne.

Hun havde langsomt rejst sig.

"Nej, ikke drømme," sagde Niels nervøst, og lagde sin arm om hendes liv. "Der er gået drømme nok imellem os to, har du aldrig mærket det? Har de aldrig nået dig som flygtige

åndepust hen over din kind eller gennem dit hår? Er det muligt, har natten aldrig dirret af suk på suk, der dalede døende ned på dine læber?"

Han kyssede hende, og det syntes ham, hun blev mindre ung under hans kys, mindre ung, men dejligere, mere glødende skøn, mere bedårende.

"Du skal vide det," sagde han, "du ved ikke hvor jeg elsker dig, hvor jeg har lidt og savnet. Dersom de stuer ved volden kunne tale, Tema."

Han kyssede hende atter og atter, og hun foldede heftigt sine arme om hans hals, så de vide polkaærmer gled helt op, op over de brusende, hvide underærmer, højere end den grå elastik, der holdt dem sammen over albuen.

"Hvad kunne de stuer sige, Niels?"

"Tema, kunne de sige titusinde gange og flere; de kunne bede i det navn, rase i det navn, sukke og hulke i det; Tema, de kunne også true."

"Kunne de?"

Nede fra gaden kom gennem de åbne vinduer en samtale hel og ubeskåret ind, den ligegyldigste visdom af verden i luvslidte hverdagsord, drævet og æltet i hinanden af to stemningsløse snakkestemmer. Al den prosa kom ind til dem, og gjorde det endnu dejligere at stå der, bryst mod bryst, hygget af det bløde, dæmpede lys.

"Hvor jeg elsker dig, du søde, søde, – i mine arme, du er så god; er du så god, så god? – Og dit hår … jeg kan næsten ikke tale, og alle mine minder … så god … alle minder om, når jeg græd og var ulykkelig og savnede så usigelig tungt, de trænger på, trænger sig frem, som om de ville være lykkelige med mig

nu i lykken – kan du forstå! – Husker du, Tema, husker du måneskinnet i fjor? Holder du af det? – Å, du ved ikke, hvor grusomt det kan være. Sådan en måneskinsklar nat, når luften er stivnet i køligt lys, og skyerne ligger så lange, – Tema, blomster og løv de holder deres duft så tæt om sig som en rim af duft, der ligger over dem, og alle lyde bliver så fjerne og svinder så pludseligt, dvæler slet ikke; – den er så ubarmhjertig, er den nat, for savnet gror i den så sælsom stærkt, den tier det frem af hver en krog, der er i ens sjæl, suger det ud med hårde læber, og der blinker ikke håb, blunder ikke løfte i al den kolde, stirrende klarhed. Å, jeg græd, Tema! Tema, har du aldrig grædt dig gennem en måneklar nat? Du søde, det ville være synd, du skulle græde; du *skal* ikke græde, der skal altid være sol om dig og rosennætter – en rosennat ..."

Hun var helt sunket hen i hans favn, og med blikket tabt i hans, mumlede hendes læber, som i drømme, sært søde elskovsord, halvt kvalt af hendes ånde, og ord hun gentog, ord af hans, som om hun hviskede dem til sit hjerte.

Derude fjernede stemmerne sig op ad gaden og gjorde hende urolig. Så kom de igen, taktfast akkompagnerede af en stoks korte stenklang imod fliserne; fjernede sig atter til den anden side, dvælede længe dæmpede i det fjerne, tog så af – døde hen.

Og tavsheden svulmede atter frem omkring dem, glødede op om dem, hjertebankende, tung af ånde, svigtende. Ordene var tørrede ud imellem dem, og kyssene faldt tunge fra deres læber, som tøvende spørgsmål, men havde ingen forløsning i sig, intet nydende nu. De turde ikke slippe hinandens øjne, og turde dog ikke lægge tale i deres blik, men ligesom slørede det til, ligesom

gemte sig bag det for hinanden, tiende, rugende over hemmelighedsfulde drømme.

Så kom der en skælven i hans favntag og vakte hende, og hun stemmede hænderne imod hans bryst og rev sig løs.

"Gå, Niels, gå, du må ikke være her; du må ikke, hører du!"

Han ville trække hende til sig, men hun drog sig tilbage, vild og bleg. Hun sitrede fra isse og til fod, og stod og holdt armene ud fra sig, som om hun ikke turde røre ved sig selv.

Niels ville knæle og gribe hendes hånd.

"Du må ikke røre mig." Der var fortvivlelse i hendes blik. "Hvorfor går du ikke, når jeg beder dig! Herregud, kan du dog ikke gå! Nej, nej, du må ikke tale, gå din vej, du. Kan du ikke se, hvor jeg ryster for dig? Se, se, se! Å, det er synd af dig, som du er imod mig. Når jeg nu beder dig!?"

Det var ikke muligt at få sagt et ord, hun ville ikke høre. Hun var helt ude af sig selv, tårerne strømmede fra hendes øjne, ansigtet var næsten fortrukket og ligesom lyste af bleghed. Hvad skulle han gøre?

"*Vil* du da ikke gå, kan du ikke se, hvor du ydmyger mig ved at blive, du mishandler mig, du gør; hvad har jeg da gjort dig, at du kan være så ond. Å gå! har du da ingen medlidenhed?"

Medlidenhed? han var kold af vrede. Dette var jo vanvid. Der var ikke andet for end at gå. Nu gik han. Han holdt ikke af de to rækker stole, men han gik langsomt derigennem, med et stivt blik på dem, som for at trodse.

"Exit Niels Lyhne," sagde han, da han hørte entrédørens lås smække i efter sig.

Han gik betænksomt ned ad trapperne, med hatten i hånden; på afsatsen standsede han og gestikulerede for sig selv; dersom

han kunne forstå det mindste! Hvorfor *dette,* og dette igen hvorfor? Så gik han videre. Der var de åbne vinduer. Han kunne have lyst til med et skingrende råb at splitte den vamle tavshed deroppe, eller at have en at tale med her, tale i timevis, – ubønhørligt, – våse ind over den tavshed, bade den kold i vås. Han kunne ikke få den ud af sit blod; han kunne se den, smage den, han gik i den. Pludselig standsede han og blev blussende rød af en forbitret skamfuldhed. Havde hun villet friste sig med ham? –

Deroppe stod fru Boye endnu og græd, hun havde stillet sig hen for spejlet, og stod med begge hænder støttet på konsollen, og græd, så tårerne dryppede fra hendes kinder ned i en stor konkylies rosenrøde indre. Hun så på sit forstyrrede ansigt, sådan som det kom frem over den tågeplet, hendes ånde dannede på glasset, og hun fulgte tårerne som de vældede ud over øjeranden og rullede ned. Hvor de kunne blive ved at komme! Hun havde aldrig grædt sådan før; jo, i Frascati en gang, efter at hun var kørt løbsk.

Lidt efter lidt kom tårerne mere sparsomt, men en nervøs skælven rystede hende endnu stødvis fra nakke til hæl.

Solen stod mere på; det sitrende genskin fra bølgerne trak sig skråt deroppe under loftet, og ved siderne af persiennerne kom der hele rækker af parallelle stråler ind, hele reoler af gulligt lys. Varmen tog til, og gennem den modne lugt af ophedet træ og solvarmet støv bølgede nu andre dufte frem, thi fra sofapuders brogede blomster, fra stolerygges silkerunding, fra bøger og foldede tæpper befriede varmen hundred glemte parfumer, der gengangerflygtigt drog sig gennem luften.

Ganske langsomt tog hendes skælven af, og lod en sælsom svimmelhed tilbage, hvori fantastiske følelser, halvt fornemmelser, hvirvlede sig hen i sporet af hendes undrende tanker. Og hun lukkede sine øjne, men blev stående med ansigtet vendt imod spejlet.

Besynderligt! som det var kommet over hende! så hvinende angst. Havde hun skreget? Der dvælede et skrig i hendes øre, og hun følte en træthed i halsen, som efter et langt angstfuldt råb. Hvis han havde grebet hende! Hun lod sig gribe, og knugede afværgende armene mod sit bryst. Hun stred imod, men alligevel – nu: det var som om hun dalede nøgen ned igennem luften, blussende, brændende af skam, skamløst kærtegnet af alle vinde. – Han ville ikke gå, og det blev snart for silde, al hendes kraft forlod hende, som bobler, der brast; boble på boble, der trængte sig over hendes læber og brast, ustandseligt; om et sekund var det for sent. Havde hun bedet ham på sine knæ? For sent! hun løftedes uimodståeligt mod hans favn, som en boble, der stiger gennem vandet – vibrerende; således steg hendes sjæl nøgen op til ham, med hvert et ønske blottet for hans blik, hver hemmelig drøm, hver skjult hengivelse uden slør for hans tagende blik. – Igen i hans favn, dvælende, sødt skælvende. Der var en statue af alabast midt mellem flammer, den blev glødende gennemsigtig i ildens hede, lidt efter lidt, mistede mere og mere af sin mørke kerne, til alt var endelig lysende lyst.

Hun åbnede langsomt sine øjne, og så på sit spejlbillede med et diskret smil som til en medvider, hun ikke ville indlade sig alt for dybt med; så gik hun omkring i stuen og samlede sammen handsker, hat og mantille.

Svimmelheden var som blæst bort.

Hun kunne godt lide den svaghed, hun endnu følte i sine ben, og blev ved at gå omkring for at føle den bedre. Hemmeligt, ligesom tilfældigt, gav hun gyngestolen et lille fortroligt puf med albuen.

Hun holdt nok af scener.

I et blik tog hun afsked med noget usynligt derinde, så rullede hun persiennerne op, og det var et helt andet værelse.

Tre uger efter var fru Boye gift, og Niels Lyhne var nu ganske ene med sig selv.

Han kunne ikke rigtig komme afsted med sin indignation over, at hun så uværdigt havde kastet sig i armene på det selskab, hun så tit havde spottet. Det havde ganske vist blot lukket døren op og vinket, og så var hun kommet. Men var det værd han gav sig til at kaste med sten, havde han ikke selv følt den brave spidsborgerligheds magnetiske dragen? Der var kun dette sidste møde, dersom det var, hvad han beskyldte hende for, dersom det skulle have været et kådt farvel til det gamle liv, den sidste gale streg, før hun trak sig tilbage til det korrekteste af det korrekte; var det muligt! en så grænseløs selvforagt, så kynisk en hån over sig selv, og som drog ham ind under hånen, ham og alt, hvad de havde haft fælles af minder og håb, af begejstring og hellige ideer. Det fik ham til at rødme og til at rase. – Men var han retfærdig? For, på den anden side, hvad havde hun gjort andet end åbent og ærligt at sige ham: det og det drager mig til den anden side, drager mig stærkt, men jeg anerkender din ret, mere end du selv forlanger, og her er jeg, kan du tage mig, så tag mig, hvis ikke, så derhen, hvor magten

er størst. – Og hvis det nu var sådan, var hun så ikke i sin ret? Han havde ikke kunnet tage hende … det *kunne* komme an på så lidt ved den hele afgørelse, skyggen af en tanke, tonen i en stemning.

Blot han vidste, hvad hun et sekund *måtte* have vidst, men måske ikke vidste mere. Han ville så nødig tro, hvad han ikke kunne lade være at beskylde hende for. Ikke blot for hendes skyld, mindst det, men han syntes, det satte en plet på hans fane. Logisk set naturligvis ikke, men alligevel.

Hvordan hun så havde forladt ham, én ting var vis, det var, at han nu var ene, og han følte det som et savn, men også, lidt senere, som en lettelse. Der var så meget, der ventede på ham; det år på Lønborggård og i udlandet havde, hvor stærkt det end havde optaget ham, været en ufrivillig hvile, og det, at han i dette år, på så mange måder, var blevet klarere overfor sine fortrin og mangler, det kunne jo kun øge hans tørst efter, i uforstyrret arbejdsro, at komme til at bruge sine kræfter. Ikke til at skabe, det havde ingen hast, men til at samle; der var så meget, han måtte gøre til sit, så uoverskuelig meget, at han begyndte at måle livets korthed med mistrøstige blikke. Han havde vel ikke tidligere spildt sin tid, men man gør sig ikke så let uafhængig af det fædrene bogskab, og det ligger så nær, at søge fremad ad de samme veje, som har ført andre til målet, og derfor havde han ikke selv søgt sig et vinland frem i bøgernes vide verden, men var faret som fædrene fo'r; havde, autoritetstro, lukket sine øjne for meget, der vinkede, for bedre at kunne se i Eddas og sagaernes store nat, og havde lukket sit øre for mangt, der kaldte, for bedre at lytte til folkesangenes mystiske naturlyde. Nu havde han endelig fattet, at det ikke var

nogen naturnødvendighed at være enten oldnordisk eller romantisk, og at det var simplere selv at sige sine tvivl end at lægge dem i munden på Gorm Lokedyrker, rimeligere at finde lyd for sit eget væsens mystik end at råbe mod middelalderens klostermure, og få det samme ekkosvagt tilbage, han selv havde sendt.

Det nye i tiden havde han jo helt vel haft øje for, men han havde haft mere travlt med at lytte til, hvordan det nye blev dunkelt udtalt i det gamle, end til at høre på, hvad det nye selv sagde klart og tydeligt ind imod ham; og der var intet mærkværdigt i det, for der er endnu aldrig blevet præket et nyt evangelium her på Jorden, uden at den ganske verden straks har fået travlt med de gamle profetier.

Men der måtte andet til, og Niels kastede sig med begejstring over sit nye arbejde; han var blevet grebet af den erobringslyst, den tørst efter videns magt, som vel hver en åndens tjener, hvor ydmygt han så end siden kom til at gøre sin gerning, dog en gang har følt, var det end kun en eneste stakket time til ende. Hvem af os, hvem en venlig skæbne stillede således, at han kunne sørge for sin ånds udvikling, hvem af alle os har ikke med begejstrede blikke stirret ud over videns vældige hav, og hvem er ikke blevet draget ned mod dens klare, kølige vande, og er begyndt på i ungdommens lettroende overmod at øse det ud med den hule hånd, ligesom barnet i legenden! Husker du, sol kunne le over sommerfagert land; du så hverken blomst eller sky eller kilde, livets fester kunne drage forbi, de vakte end ikke drøm af dit unge blod, selv hjemmet var fjernt; husker du? og husker du så, hvor det byggede sig op for din tanke fra bøgernes gulnende blade sluttet og samlet, hvilende i sig selv som et

kunstens værk, og det var dit i hver en enkelthed, og din ånd levede i det hele. Når søjlerne steg slankt i vejret, med selvbevidst kraft til at bære i deres stærke runding, så var den af dig den kække stigen, den var i dig den stolte bæren, og når hvalvet syntes at svæve, fordi det havde samlet al sin tynge, sten fra sten, og i mægtige dråb af vægt trygt sænket den ned på søjlernes nakke, så var den din, denne drøm om vægtløs svæven, fordi den tryghed, hvormed hvalvet sank, det var jo dig, der satte foden på dit eget.

Ja, sådan var det, sådan vokser ens væsen med ens viden, klares deri, samles igennem den. Det er så skønt at lære som at leve. Vær ikke bange for at miste dig selv i større ånder end din egen. Sid ikke og rug ængstelig over din sjæls ejendommelighed, stæng dig ikke ude fra det, der har magt, af frygt for, at det skal rive dig med sig og drukne din kære, inderligste egenhed i sin mægtige svulmen. Vær tryg, den ejendommelighed, som går tabt i en frodig udviklings skillen ud og dannen om, den har kun været en brøst, kun et mørkespiret skud, der var ejendommeligt, just så længe det var sygt af lyssky bleghed. Og det er på det sunde i dig, du skal leve, det er det sunde, der bliver det store.

Det var ganske uventet for Niels Lyhne blevet juleaften.

Hele det forløbne halvår havde han ingen steder været, uden en enkelt gang imellem hos etatsrådens, og fra dem havde han en indbydelse til at tilbringe aftenen hos dem; men sidste jul havde været julen i Clarens, og derfor ville han være ene. Et par timer efter at det var blevet mørkt, gik han ud.

Det blæste. Et tyndt, endnu ikke helt nedtrampet snelag lå over gaderne og gjorde dem bredere, og den hvide sne på tagene og langs vinduernes solbænke gav husene et pynteligt, men også mere ensomt udseende. Gadelygterne, der flakkede for vinden, jog ligesom åndsfraværende deres lys op ad murene, så hist og her et skilt fo'r op fra sine drømme og stirrede med storstilet tanketomhed ud for sig. Også butiksvinduerne, der kun var halvt oplyste, og hvis opstilling i dagens travlhed var blevet derangeret, så anderledes ud end ellers, der var kommet noget sælsomt indadvendt over dem.

Han drejede ind i smågaderne, og her syntes julen allerede at være i fuld gang, thi fra kældere og lave stuer lød ham stadigt toner i møde, undertiden fra en violin, men hyppigst fra håndharmonikaer, der ufortrødent snøvlede sig igennem populære dansemelodier, som, ved den trohjertige måde, hvorpå de blev foredragne, fik mere udtrykt af det glade arbejde ved dansen, end af det egentlig festlige. Men der var en vis illusion derover af slæbende trin og dampende luft; – syntes det ham, der var udenfor, og som ved sin ensomhed blev polemisk stemt mod al denne selskabelighed. Han havde meget mere sympati med den arbejdsmand, der stod udenfor en lille krambods mat oplyste vindue, og underhandlede med sit barn om et af de prisbillige vidundere derinde, og syntes så ivrig for at få det urokkeligt fastslået hvad, der skulle vælges, inden de vovede sig ind i fristelsernes hule. Og så med disse gamle, tarvelige damer, der blev ved at komme, én for én, næsten for hver hundrede skridt; allesammen med de forunderligste kåber og slag fra længst henfarne tider, og allesammen med sagtmodigt menneskesky bevægelser i deres gamle halse,

ligesom hos mistroiske fugle, og med noget usikkert og verdensafvænt i deres gang, som om de, døgn ud, døgn ind, havde siddet glemte oppe på de øverste sale af bagbygningernes afverden, og kun denne eneste aften om året blev taget med og huskede. Han blev trist ved at tænke derpå, og hjertet rørte sig i ham med en syg fornemmelse, da han drømmende levede sig ind i sådan en gammel, enlig piges langsomt rindende tilværelse, og han hørte for sine øren så pinligt taktfast et stueurs langsomme hen-igen, hen-igen dryppe døgnets skål fuld af indholdsløse sekunder.

Han måtte se at få den julenadvre overstået og gik tilbage den samme vej, han var kommet, med en halvbevidst sky for, at der i de andre gader dæmrede nye ensomheder, duggede anden forladthed end den, der her havde slået ham imøde og lagt sig bitter på hans læbe.

Ude i de store gader åndede han friere, han gik hurtigere til, med en vis trods i sin gang, og skilte sig ud fra alt fællesskab med det, han nys havde forladt, ved en tanke om, at *hans* ensomhed, den havde han selv valgt.

Så gik han ind på en større restauration.

Mens han sad og ventede på maden, iagttog han, bag et gammelt avistillæg, de folk, der trådte ind. Det var næsten udelukkende unge mennesker; nogle af dem kom ene, somme lidt udfordrende i deres holdning, som om de ville forbyde de tilstedeværende at tage dem til indtægt som lidelsesfæller, andre kunne slet ikke skjule, at de var forlegne over ikke at være inviterede ud en aften som denne, men alle havde de en stærkt udpræget smag for lønlige kroge og afsides borde. Mange kom parvis, og det var tydeligt at se på de fleste af disse par, at de var

brødre; Niels havde aldrig set så mange brødre på en gang; tit var de meget ulige i klædedragt og væsen, og deres hænder bar endnu klarere vidnesbyrd om, hvor forskellige deres livsstillinger ofte var. Det var næsten sjældent, både når de kom, og også senere, når de sad og talte sammen, at blive nogen rigtig fortrolighed va'r imellem dem; hist var den ene den overlegne, den anden den beundrende, her den ene imødekommende, den anden tilbagevigende, og her igen var der en vagtsom påpassenhed på begge sider, eller, værre endnu, en uudtalt fordømmelse af hinandens mål og håb og midler. For de allerfleste af dem skulle der åbenbart en sådan helligaften til, og i forbindelse med den en vis forladthed, for at få dem til at mindes det fælles udspring og få dem sammen.

Mens Niels sad og tænkte på dette og på den tålmodighed, hvormed alle disse mennesker ventede, og hverken ringede eller råbte højt på opvarterne, som om de efter en stiltiende overenskomst ville holde så meget som muligt af restaurationspræget borte fra stedet, mens han tænkte på dette, så han en bekendt af sig træde ind, og dette pludselige syn af et bekendt ansigt efter alle de fremmede, kom så uforvarende på ham, at han ikke kunne lade være med at rejse sig op og hilse den indtrædende med et glad og også forundret godaften.

"Venter De nogen?" sagde denne og så efter en knage til sit overtøj.

"Nej, solo."

"Så passer det jo udmærket."

Den nysankomne var en doktor Hjerrild, en ung mand, Niels et par gange havde talt med hos etatsrådens, og om hvem han

vidste, ikke fra hans tale, men fra nogle drillende hentydninger fra etatsrådinden, at han var yderlig frisindet i religiøs henseende; fra hans tale derimod vidste han, at Hjerrild i politisk henseende var ganske det modsatte. Dette slags folk traf man ellers ikke hos etatsrådens, der både var kirkelige og liberale, og doktoren hørte da også, både ved sine anskuelser og gennem sin afdøde moder, hjemme i en af hine, den gang ret talrige, kredse, hvor man betragtede den nye frihed med, dels skeptiske, dels fjendtlige blikke, og hvor man i religiøs henseende var mere end rationalistisk, mindre end ateistisk, når man ikke enten var indifferent eller mystisk, hvad der også kunne hænde. Man fandt i disse kredse, der jo for øvrigt var meget forskelligt nuancerede, at Holsten var ens hjerte mindst lige så nær som Jylland, følte slet ikke noget til slægtskabet med Sverrig, og holdt ikke ubetinget af danskheden i dens nydanske former. Endelig kunne man sin Molière bedre end sin Holberg, Baggesen bedre end Oehlenschlæger, og var måske lidt sødlig i sin kunstsmag.

Under påvirkning af sådanne eller i alt fald nærbeslægtede anskuelser og sympatier var det, at Hjerrild havde udviklet sig.

Han sad og så med et usikkert blik på Niels, mens denne meddelte ham sine iagttagelser angående de øvrige gæster, og særligt dvælede ved, hvordan de næsten skammede sig ved at der ikke var et hjem eller hjemligt sted, der havde draget dem til sig denne aften.

"Ja, det forstår jeg så godt," sagde han koldt og næsten afvisende. "Man kommer ikke her juleaften med sin allerbedste vilje, og får nødvendigvis en ydmygende fornemmelse af at være sat udenfor, enten det så er andre eller en selv, der har

gjort det. Vil De sige mig, hvorfor De er her? Vil De ikke, så sig bare nej."

Niels sagde ikke andet, end at han havde tilbragt sidste juleaften sammen med sin afdøde moder.

"Jeg beder Dem om forladelse," sagde Hjerrild, "det var meget venligt af Dem at svare mig, men De må undskylde mig, jeg er så mistroisk. Jeg skal sige Dem, der kunne tænkes folk, som kom her for at give et ungdommeligt spark til julen, og, ved De, jeg er her af respekt for andres julefest. Det er den første jul her, jeg ikke er hos en elskværdig familie, jeg har kendt hjemme fra min fødeby, men jeg har fået den idé, at jeg var i vejen, når de sang deres julesalmer. Ikke sådan, at de generede sig, det var de alt for dygtige til, men det berørte dem uroligt, at have en siddende, for hvem de sange kun var sunget ud i luften, intet steds hen, det tror jeg da."

Næsten i tavshed holdt de deres måltid, fik så cigarerne tændte, og blev enige om at gå et andet sted hen og drikke deres toddy. Ingen af dem havde lyst til i aften at se på de forgyldte spejlrammer og røde sofaer, de så jævnligt havde for øje de andre af årets aftener, og de tyede derfor ind på en lille café, de ellers aldrig søgte.

De så straks, at her ikke var noget blivende sted.

Værten, opvarterne og et par venner sad i stuens indre og spillede trekort med to trumfer; værtens kone og døtre så til, og gjorde opvartning ved bordet, men ikke for dem; en af opvarterne bragte dem deres. De skyndte sig at drikke, da de mærkede, at de bragte forstyrrelse, for man talte straks mindre højt, og værten, der havde siddet i skjorteærmer, havde ikke

kunnet overvinde sig til at blive siddende, men var faret i frakken.

"Vi er nok så temmelig husvilde i aften," sagde Niels, da de gik nedad gaden.

"Ja, det er jo i sin orden," var Hjerrilds lidt patetiske svar.

De kom til at tale om kristendommen. Emnet lå jo ligesom i luften om dem.

Niels talte heftigt, men lidt almindeligt mod kristendommen.

Hjerrild var ked af at gå og træde sporet op påny af diskussioner, der var gamle for ham, og sagde pludseligt, uden alt for nøje tilslutning til det foregående: "Tag Dem i agt, hr. Lyhne; kristendommen har magten. Det er dumt at lægge sig ud med den regerende sandhed ved at agitere for kronprins-sandheden."

"Dumt eller ikke dumt, det hensyn ligger ikke for."

"Sig ikke det så letsindigt; det var ikke min mening at sige Dem den trivialitet, at det i materiel henseende er dumt, ideelt er det dumt og mere end det. Tag Dem i agt; dersom det ikke er uundgåeligt nødvendigt for Deres personlighed, så knyt Dem ikke alt for nøje til just *det* i tiden. Som digter har De jo så mange andre interesser."

"Jeg forstår Dem vist ikke, jeg kan jo dog ikke bære mig ad med mig selv som med en lirekasse, tage et mindre populært stykke ud og sætte et andet ind, som alle går og fløjter på."

"Kan De ikke? der er de, der kan. Men De kunne jo sige: det stykke spiller vi ikke. Man kan i almindelighed meget mere i den retning, end man selv tror. Et menneske hænger ikke *så* nøje sammen. Når De stadig bruger Deres højre arm voldsomt,

så strømmer der et overmål af blod til, og den tager til i vækst på det øvrige legemes bekostning, mens benene, som De kun bruger det aller, aller nødvendigste, bliver lidt tyndladne, ganske af sig selv. De kan jo nok anvende billedet? Se, hvordan de fleste, og vel også de bedste ideelle kræfter herhjemme har vendt sig udelukkende mod den politiske frihed. Se på det, og lad det være Dem en lære. Tro mig, der er en frelsende lykke for et menneske i at kæmpe for en idé, der har fremgang, mens det er så demoraliserende at høre til den tabende minoritet, som livet, ved den retning, i hvilken det udvikler sig, giver uret, punkt for punkt, skridt for skridt. Det kan ikke være anderledes, for det er så bitterlig mismodigt, at se det, man lige ind til sin sjæls inderste stille er overbevist om er sandheden og retten, at se denne sandhed forhånet og slået i ansigtet af hver den usleste trosknægt i den sejrende hær, at høre den smædet med skøgenavne, og så intet at kunne gøre, intet andet end at elske den endnu mere trofast, knæle for den i sit hjerte med endnu dybere ærefrygt, og se dens skønne åsyn lige strålende skønt, lige fuldt af højhed og udødeligt lys, hvor meget støv der så hvirvles mod dens hvide pande, hvor tæt end giftig tåge tyknes omkring dens glorie. Det er bitterlig mismodigt, det kan ikke undgås, at ens sjæl tager skade deraf, for det ligger så nær at hade sit hjerte træt, at kalde foragtens kolde skygger op om sig, og smertesløv lade verden gå sin gang. – Naturligvis, hvis man har det i sig, så man i stedet for at vælge det lettere, at tage sig selv ud af alt forbund med det hele, kan bære sig oprejst, og med alle evner spændte, alle sine sympatier vågne, tage mod nederlagenes mangebråddede svøbeslag, alt som de falder, slag på slag, og dog holde sit blødende håb fra at segne, idet man

lytter efter de dumpe lyde, der varsler omslag i ens tid, og spejder mod det svage, fjerne skær, der er en dag – en gang – måske; hvis man har det i sig! Men prøv det ikke, Lyhne. Tænk Dem, hvad en sådan mands liv måtte være, når han skulle gøre fyldest. Ikke at kunne tale, uden at hujen og hån fråder op i hans tales spor. At få alle sine ord forvrængede, besudlede, vredet af led og lave, vredet til snedige snarer, kastet hen for sine fødder, og så, inden han vel har fået dem sanket op af skarnet og redet dem ud fra hinanden igen, så pludselig at finde alverden døv. Og så begynde pány på et andet punkt med samme resultat, atter og atter. Og så måske det smerteligste af alt, at se sig miskendt og for agtet af ædle mænd og kvinder, som han, trods den forskellige overbevisning, ser op til med beundring og ærefrygt. Og sådan *må* det være, det *kan* slet ikke være anderledes. En opposition *skal* ikke vente at blive angrebet for dét, den virkelig er og vil, men for det magten vil *tro*, den er og agter, og desuden, magten brugt overfor den svagere og misbrug af magten, hvordan skal det blive to ting? Og der er dog vel ingen, der vil forlange, at magten skal gøre sig selv svag for at kunne kæmpe med lige våben over for oppositionen. Men derfor bliver oppositionens kamp lige smertelig, lige oprivende. Og tror De nu virkelig, Lyhne, at en mand kan kæmpe den kamp, med alle de gribbenæb sænket i sig, uden den seje, blinde begejstring, som er fanatisme? Og hvor i al verden skal han blive fanatisk for noget negativt? Fanatisk for den idé, at der *ingen* Gud er til! – Og uden fanatisme, ingen sejr. Tys, hør!"

De standsede udenfor en høj stue, hvor man havde rullet op for et af vinduerne, og gennem den åbnede trækrude lød det, båret af kvinders og børns klare røster, ud til dem:

Et barn er født i Bethlehem,
Bethlehem!
Thi glæder sig Jerusalem.
Halelujah, halelujah!

De gik tavse videre. Melodien, navnlig flygelets toner, fulgte dem nedad den stille gade.

"Hørte De," sagde Hjerrild, "hørte De begejstringen i dette, gamle, hebræiske sejrshurra? – og disse to jødiske bynavne! – Jerusalem, det var ikke blot symbolsk: den hele stad: København, Danmark; det var os, det kristne folk i folket."

"Der er ingen Gud, og mennesket er hans profet!" sagde Niels bittert, men også bedrøvet.

"Ja, ikke sandt!" spottede Hjerrild; lidt efter sagde han: "Ateismen er dog grænseløs nøgtern, og dens mål er jo til syvende og sidst ikke andet end en desillusioneret menneskehed. Troen på en styrende, dømmende gud, det er menneskehedens sidste store illusion, og hvad så, når den har tabt den? Så er den blevet klogere; men rigere, lykkeligere? Jeg ser det ikke."

"Men," udbrød Niels Lyhne, "fatter De da ikke, at den dag, menneskeheden fri kan juble: der er ingen Gud, den dag skabes der som med et trylleslag ny himmel og ny jord. Først da bliver himlen det fri, uendelige rum, i stedet for et truende spejderøje. Først da bliver jorden vor, og vi jordens, når hin dunkle saligheds og fordømmelses verden derude er bristet som en boble. Jorden bliver vort rette fædreland, vort hjertes hjem, hvor vi ikke er som fremmede gæster en stakket tid, men al vor tid. Og hvilken intensitet vil det ikke give livet, når alt skal rummes i det, og intet er lagt hen udenfor. Den uhyre

kærlighedsstrøm, der nu stiger op mod den gud, der troes, når himlen er tom, da vil den bøje sig hen over Jorden, med elskende gang imod alle de skønne, menneskelige egenskaber og evner, som vi har potenseret og smykket guddommen med, for at gøre den vor kærlighed værd. Godhed, retfærdighed, visdom, hvem kan nævne dem alle? Begriber De ikke, hvilken adel det vil brede over menneskeheden, når den frit kan leve sit liv og dø sin død, uden frygt for helved eller håb om himmerig, men frygtende sig selv, og med håb til sig selv? Hvor vil samvittigheden ikke vokse, og hvilken fasthed vil det ikke give, når dådløs anger og ydmyghed intet mere kan sone, og ingen anden tilgivelse er mulig, end at gøre godt med godt, det onde, man forbrød med ondt."

"De må have en vidunderlig tro på menneskeheden; ateismen vil jo komme til at stille større fordringer til den, end kristendommen gør."

"Naturligvis."

"Naturligvis; men hvor vil De få alle de stærke individer fra, som De vil behøve til at sætte Deres ateistiske menneskehed sammen af?"

"Lidt efter lidt, ateismen skal selv opdrage dem; Hverken denne generation eller den næste eller den næste igen vil kunne bære ateismen, det ser jeg godt, men i hver generation vil der altid være enkelte, der ærligt vil kæmpe sig til et liv på den og en død i den, og de vil så i tidernes løb danne en række af åndelige aner, som efterkommerne med stolthed kan se tilbage på, og vinde styrke ved at betragte. I begyndelsen er det, der vil vilkårene være hårdest, der vil flest bukke under i kampen, og de, der sejrer, kun sejre med forrevne faner, for de vil endnu

have traditionerne drukket ind i deres inderste marv, og fordi der er så meget andet end hjernen i et menneske, der skal overbevises, blodet og nerverne, håb og længsler, ja om det så er drømmene, så de også. Men det er det samme, en gang vil det komme, og de få vil blive de mange."

"Tror De? – Jeg leder efter et navn; kunne man ikke kalde dette for den pietistiske ateisme?"

"Al sand ateisme ..." begyndte Niels, men Hjerrild afbrød ham hurtigt.

"Naturligvis!" sagde han, "naturligvis; lad os endelig kun have én eneste port, ét eneste nåleøje for al Jorderigs kameler!"

10

Først på sommeren kom Erik Refstrup hjem efter to års ophold i Italien. Han var rejst bort som billedhugger, men som maler kom han igen, og han havde allerede gjort lykke, solgt sine billeder, og fået bestillinger på flere.

At det nu var kommet sådan ligesom ved det første vink, det skyldtes den sikre selvbegrænsning hvormed han trak sit talent sammen om sig. Han var ikke af de store, løfterige talenter, hvis hænder er så nær ved alle laurer, hvis gang på jorden er som et Bakkus-tog, der jubler frem igennem alle egne, med gyldne sædekast til alle sider og genier på alle deres panthre. Han var af dem, i hvem der er en drøm begravet, som spreder hellighed og fred omkring en lille plet i deres sjæl, hvor de er mest sig selv og mindst sig selv. Og det *de* skaber i den kunst de ejer, gennem dét klinger altid det samme længselsfulde omkvæd frem, og hvert værk af deres, det bærer altid det samme ængsteligt snævre præg af slægtskab, som var det billeder fra det samme lille hjemland, den samme lille lønkrog dybt imellem bjerge. Med Erik var det sådan, – hvor han så dykkede ned i skønhedsoceanet, han hentede altid den samme perle op til lyset.

Hans billeder var små, i forgrunden en enkelt skikkelse, lerblå af sin egen skygge, bag den lynget jord, hede eller campagne, i horisonten rødgult skær af sunken sol. Et af dem var en ung pige, der spår sig selv på italiensk manér. Hun har lagt sig ned på knæ, en plet, hvor mulden kommer brunlig op

mellem det korte græs; hjerte, kors og anker af udbanket sølv har hun løst fra sit halssmykke og strøet ned på jorden, nu ligger hun på knæ, hendes øjne er trofast lukkede, og den ene hånd dækker dem, den anden er strakt søgende ned efter usigelig kærlighedslykke og bitter sorg, som korset mildner, og håbets håbende hverdagsskæbne. Hun har ikke vovet at røre jorden endnu, hånden er så bange i den kolde, hemmelighedsfulde skygge, kinderne blusser og munden er midt mellem bøn og gråd. Der er så højtideligt i luften, solrøden truer så vild og hed derude, kommer så vemodsblød hen over lyngen. "Vidste du blot: – Kærlighedslykke, usigelig, – bitter sorg, som korset mildner, eller håbets håbende hverdagsskæbne?"

Der var et andet et, hvor hun står ret op og ned og længes på den brune hede, med kinden tvunget til hvile mod de foldede hænder, så sød i sin naive længsel, så bitte lidt ulykkelig ved det stygge liv, der lader hende gå. Hvorfor kommer ikke Eros med kyssende roser, tror han hun er for ung! Han skulle blot føle hendes hjerte, hvor det banker, bare komme med sin hånd, å, der er en verden derinde, en verden af en verden, når den bare ville vågne. Hvorfor kalder det ikke også? Det ligger derinde som en knop, foldet sammen om al sin sødme og skønhed, bare til for sig selv, og beklemt af sig selv. For den ved jo det er til, det, den ikke ved, hvad er. Har det ikke været varmt om de dækkende blade, er det ikke kommet ned om den, så den er blevet lys indvendig, lige ind til det inderste, rødeste mørke, hvor duften, anende sig selv, ligger duftløs presset sammen i en sitrende tåre! Vil det aldrig komme? Skal den aldrig ånde ud, hvad den anende ejer, være rig med sin rigdom, skal den aldrig,

skal den ikke, ikke foldes ud og rødme sig vågen, mens stråler af sol suse blinkende ind under alle dens blade! Hun har virkelig ingen tålmodighed med Eros mere, allerede dirrer hendes læber af den kommende gråd, håbløst udfordrende går hendes blik ud i rummet, og det lille hoved synker mere og mere forsagt, drejer langsomt den fine profil ind i billedet, hvor en sagte luftning sejler med rødligt støv, hen over mørkegrønne gyvelbuske, ind mod den sherrygyldne himmel.

Sådan var det Erik malede, og det han ville give, det fandt altid sit udtryk i billeder som disse. Han kunne nok drømme sig andre, kunne længes ud af den snævre kreds, indenfor hvilken han manede dem frem, men kom han udenfor og forsøgte sig på andre felter, fik han snart en kølende, mismodig fornemmelse af, at han var ude på lån hos andre, og at det han gjorde, ikke var hans. Vendte han så tilbage fra en sådan mislykket udflugt, der dog hver gang lærte ham mere, end han selv anede, så blev han endnu mere Erik Refstrupsk end før, gav sig endnu modigere, næsten med en smertelig inderlighed sin ejendommelighed i vold, og holdt sig, hvor han så gik, i en pietetsfuld feststemning, der prægede sig i hver hans mindste handling, viste sig i hele den måde, hvorpå han da omgikkes med sig selv. Det var, som om de skønne skikkelser, der dæmrede for ham, yngre søstre til Parmegianinos slanklemmede kvinder med de langelige halse og de store, smalle prinsessehænder, sad til bords med ham og kredentsede hans bæger med bevægelser, fulde af adel og ynde, og holdt ham i deres skære drømmes magt med Luinis mystiske, indadvendte smil, så uudgrundelig fint i dets hemmelighedsfulde sødme.

Men havde han så tjent guden tro i de elleve dage, kunne det hænde, at andre magter i ham fik overhånd, og han kunne gribes af en rasende trang efter grove nydelsers grove lyst, og kaste sig hen til dem, febertaget af den menneskelige attrå efter selvtilintetgørelse, der, mens blodet brænder, som blod kan brænde, higer efter nedværdigelse, forvendthed, smuds og søle, med just det samme mål af kraft som ejes af hin anden, lige så menneskelige attrå, attråen efter at bevare sig selv, større end sig selv, og renere.

I slige øjeblikke var kun lidet ham råt eller voldsomt nok, og han var længe om at komme i ligevægt igen, når de var draget forbi, thi på en vis måde var det ham egentlig ikke naturligt, han var for sund, for lidt forgiftet af drømme, og det kom næsten som et udslag i modsat retning af hans hengivelse til kunstens højere magter, lignede næsten en hævn, som om hans natur følte sig krænket ved valget af hint ideellere livsmål, som omstændighederne havde tilskyndet ham til at forfølge.

Det var nu imidlertid ikke således, at denne kamp til to sider var på den måde oppe i Erik Refstrup, så at den vendte udad på ham, eller så at det var ham en trang at sætte omgivelserne i forståelse med sig gennem den. Nej, han var den samme usammensatte, livsglade svend som før, lidt kantet ved sin sky for følelser, der talte, lidt fribytteragtig ved sin evne til at gribe til og tage. Men det *var* jo dog dernede i ham, og kunne lade sig mærke i stille timer, ligesom klokkerne, der ringer i den sunkne stad på havets bund; og han og Niels havde aldrig forstået hinanden så godt som nu, det følte de, og sluttede tavse, hver for sig, nyt venskab med hinanden; og da ferietiden kom og Niels endelig en gang måtte gøre alvor af at besøge sin tante

Rosalie, som var gift med konsul Claudi i Fjordby, fulgte Erik med.

Den hovedlandevej, som kommer fra Fjordbys rigeste opland, når byen mellem to mægtige tjørnehække, der er til hegn for konsul Claudis køkkenhave og hans store strandhave. Hvor vejen så bliver af, om den ender lige for med konsulens gårdsplads, der er så stor som et torv, eller det er den, der gør en drejning, og mellem hans lade og tømmerplads løber op igennem byen som gade, det er en skønssag, for mange af de vejfarende gør drejningen og kører videre, men der er også mange der stopper op, og anser målet for nået, når de er kommet indenfor konsulens tjærede port, der altid står vidt åben, med fløjene slået tilbage og med udspilede skind til tørring på fløjene.

Gårdens bygninger var alle gamle, med undtagelse af det høje pakhus, hvis kedelige, døde skifertag var Fjordbys nyeste nyt på bygningskunstens område. Det lange, lave forhus så ud som om det blev trykket i knæ af tre store kviste, og gik i en dunkel krog sammen med bryggers og staldlængen, i en lysere krog sammen med pakhuset. I den mørke krog var bagdøren ind til butikken, der tillige med bønderstuen, kontoret og folkestuen dannede en lidt skummel verden for sig selv, hvor en blandet lugt af simpel tobak og jordslåede gulve, af krydderier og ram tørfisk og vådt vadmel gjorde luften tyk og næsten til at smage. Men var man så gennem kontoret, med dets gennemtrængende os af segllak, nået ud i gangen, der dannede skellet mellem forretning og familie, så blev man, ved den her herskende duft af ny damepynt, forberedt på værelsernes milde blomsterluft.

Det var ikke duften af en buket, ikke af en virkelig blomst, det var den mystiske, mindevækkende atmosfære, der dvæler over ethvert hjem, og om hvilken ingen bestemt kan sige, hvorfra den kommer. Hvert hjem har sin, den kan minde om tusinde ting, om lugten af gamle handsker, om nye spillekort eller åbenstående klaverer, men altid er den forskellig. Den kan overdøves med røgelse, parfumer og cigarrøg, men den kan ikke dræbes, altid kommer den igen og er der atter, uforandret som før den var. Her var den som blomster, ikke levkøjer eller roser, ikke nogen blomst, der er til, men som man kunne tænke sig duften af disse fantastiske, safirmatte liljeranker, der snirkler sig i blomst op om vaser af gammelt porcelæn. Og som den passede til disse store, lave stuer, med deres arvede møbler og gammeldags sirlighed! Gulvene var så hvide, som kun bedstemødres gulve er, væggene var ensfarvede, med en let, lys guirlandetegning hen under gesimsen, der var stukrose midt i loftet, og dørene var kanellerede og havde blanke messinggreb i delfiners lignelse. Om de smårudede vinduer hang luftige, filerede gardiner, hvide som sne, folderigt og koket hæftede op med farvede båndsløjfer, som omhænget om en brudeseng for Coridon og Phyllis; og i karmen blomstrede der i grønspraglede potter gamle dages blomster, blå agapanthus, blå pyramideklokker, finløvede myrter, ildrøde verbener og sommerfuglsbrogede geranier. Men det var dog navnlig møblerne, der gav det hele sit præg; disse urokkelige borde med vidtstrakte flader af mørknet mahogni, stole, hvor ryggen krummer sig som en spån sammen om en, skuffemøbler af alle mulige former, kæmpekommoder, indlagte med mytologiske scener i lysegult træ, Daphne, Arachne og Narcissus, eller også

små sekretærer på tynde, snoede ben, hvor hver lille skuffe har et mosaik af dendritisk marmor, forestillende ensomme, firkantede huse med et træ i nærheden, det er alt sammen fra længe før Napoleon. Der er også spejle med blomster i hvidt og bronze malet op på glasset: siv og lotus, der svømmer på den blanke sø, og så er der sofaen, ikke disse småting på fire ben, med plads til to, nej, grundmuret og massiv hæver den sig op fra gulvet, en hel rummelig terrasse, til hver side bygget i ét med et brysthøjt konsolskab, oven på hvilket igen et mindre skab arkitektonisk stiger op til mandshøjde og bringer en kostbar, gammel krukke udenfor menneskebørns rækkevidde. Det var intet under, at der var så mange gamle ting hos konsulens, for hans fader, og bedstefaderen før ham, havde nydt og hvilet ud inden disse vægge, når der var ro for arbejdet på tømmerplads og kontor.

Bedstefaderen, Berendt Berendtsen Claudi, hvis navn forretningen endnu førte, havde bygget gården, og mest interesseret sig for butiks- og produkthandelen. Faderen havde drevet tømmerhandlen op, købt markjorder til gården, bygget laden og anlagt de to haver; den nulevende Claudi var slået stærkt ind på kornhandlen, havde bygget pakhuset op, og forenet virksomheden som engelsk og hannoveransk vicekonsul og som Lloyds-agent med sin købmandsbestilling; og kornet og Vesterhavet gav ham så meget at tage vare, at han kun kunne føre et dilettantisk overopsyn med de øvrige grene af bedriften, der var delt imellem en falleret fætter og en gammel, umedgørlig avlskarl, der hvert øjeblik satte konsulen stolen for døren, ved at hævde, at hvordan det så gik med købmandsforretningen, så skulle markjorden passes, og når

han skulle pløje, så kunne de tage heste til at køre tømmer, hvor de ville, hans fik de dævlen ta' ham ikke. Men da karlen var dygtig, var herved jo ingen ting at gøre.

Konsul Claudi var et par år oppe i halvtredserne, en ret anselig mand, med regelmæssige, lige indtil plumphed kraftige træk, der lige så let tog sig sammen til et udtryk af energi og lunken kløgt, som de slappedes til et næsten forsorent udtryk af slikken, smagende nyden, og han befandt sig også lige godt i sit rigtige element, enten han lirkede en handel igennem med lune bønder, eller akkorderede med en flok stædige bjergere, eller han, ved en sidste flaske portvin, mellem grånende syndere lyttede til mer end slibrige historier, eller selv fortalte dem, på den uforbeholdent udmalende måde, han var berømt for.

Dette var imidlertid ikke hele manden.

Den uddannelse han havde fået, førte det med sig, at han udenfor spørgsmål af rent praktisk natur befandt sig på fremmed grund, men derfor lod han ikke hånt om det, han ikke forstod, skjulte ikke heller, at han ikke forstod sig på det, og endnu mindre faldt det ham ind at snakke med og fordre sin snak respekteret, af hensyn til, at han var en ældre, praktisk erfaren, højtbeskattet borger. Tværtimod kunne han med en næsten rørende andagt sidde og høre på damers og unge menneskers samtaler om sådanne emner, og nu og da med en omstændelig undskyldning fremsætte et beskedent spørgsmål, der så godt som altid blev besvaret med den største omhyggelighed, og så takkede han for svaret med hele den forbindtlighed, den ældre så kønt kan lægge i sin tak til den yngre.

Der kunne i det hele taget i enkelte heldige øjeblikke være noget overraskende sart over konsul Claudi, et længselsfuldt udtryk i hans klare, brune øjne, et vemodigt smil om hans stærke læber, et søgende, erindringsfuldt tonefald i hans stemme, som om han havde længsler mod en, i hans øjne, bedre verden end den, hans venner og bekendte troede ham givet i vold med hud og hår.

Mellem hin bedre verden og ham bar hans kone bud. Hun var en af disse blege, blide jomfrunaturer, der ikke har mod eller måske ikke instinkt til at elske deres elskov ud til der ikke er selv tilbage i det dybeste dyb af deres sjæle. End ikke det flygtigste moment kan de gribes således, at de blindt betagne kaster sig hen under hjulene på afgudsbilledets vogn. Det kan de ikke, men ellers kan de gøre alt for den de elsker, de tungeste pligter kan de opfylde, til de smerteligste ofre er de rede, og der er ikke den ydmygelse, de er bange for at bære. Sådan er de bedste af dem.

Der blev nu ikke stillet *så* store fordringer til fru Claudi, men helt uden sorg var hendes ægteskab heller ikke gået hen; det var nemlig en offentlig hemmelighed i Fjordby, at konsulen ikke var eller, i alt fald indtil for få år siden, ikke havde været den aller troeste ægtemand, og at han havde flere uægte børn både i byen og på landet. Naturligvis var det en stor sorg for hende, og det havde ikke været hende let at tvinge sit hjerte til at holde fast og ikke slippe, i det oprør af skinsyge, foragt og vrede, skam og sygnende skræk, som da havde ladet hende føle al fast grund borte under hendes fødder. Men hun stod imod. Der kom ikke blot ikke et bebrejdende ord over hendes læber, men hun forhindrede enhver tilståelse fra mandens side, enhver tydelig

bøn om tilgivelse og hver den ting, der kunne se ud som et angrende løfte. Hun følte, at hvis det kom til ord, ville de rive hende med sig, bort fra ham. Tiende skulle det bæres, og i tavsheden søgte hun at gøre sig medskyldig i mandens brøde, ved at anklage sig selv for den selvforskansning, hendes kærlighed ikke havde været stærk nok til at få hende til at opgive. Det lykkedes hende at gøre denne synd så stor, at hun kunne føle en ubestemt trang til tilgivelse, og i tidens løb kom hun så vidt med sig selv, at det rygte kunne opstå, at de piger konsul Claudi havde forført, for dem og deres børn blev der sørget anderledes end med penge, der måtte være en skjult kvindehånd, som værnede om dem, holdt onde ting borte fra dem, holdt dem oppe og førte dem.

Således gik det til, at synder vendtes til det gode, og at en synder og en helgen kom til at gøre hinanden bedre.

Claudis havde to børn, en søn, der var på et handelskontor i Hamborg, og en nittenårig datter, som hed Fennimore, efter heltinden i *St. Roche*, en af fru v. Palzows romaner, der havde været meget yndet i fru Claudis pigetid.

Fennimore og konsulen var nede at tage mod damperen den dag, den bragte Niels og Erik til Fjordby, og Niels blev behageligt overrasket ved at se, at hans kusine var smuk, thi han havde hidtil kun kendt hende fra et skrækkeligt, gammelt familiedaguerreotypi, hvor hun i en dampfyldt atmosfære dannede gruppe sammen med sin broder og sine forældre, alle sammen med hektisk karmin på kinderne og med stærk forgyldning på deres guldstads. Og nu var hun så nydelig som hun stod der i sin lyse formiddagsdragt, med smalle bandolersko og sorte korsbånd op over den hvide strømpevrist,

stod der med den ene fod oppe på kanten af bolværksbjælken og bøjede sig smilende frem for at række ham sit parasolhåndtag til goddag og velkommen, inden damperen rigtig havde fået lagt til. Hvor var hendes læber ikke røde og hendes tænder hvide, og hvor hendes pande og tindinger tegnede sig fint under den brede eugeniehat, gennem skyggens langt nedhængende, sorte knipling, tung af stenkulsblanke perler. Endelig kom landgangsbroen ud, og konsulen trak af med Erik, for hvem han allerede havde forestillet sig, mens der var seks alen vand imellem dem; straks derpå havde han råbende indviklet ham i en skæmtsom samtale om søsygens kvaler med en vissen hattemagerenke, der var om bord på damperen, og nu var han i færd med at henlede hans beundring på de store lindetræer udenfor amtsforvalterens, og på den nye skonnert, der stod i spanter på Thomas Rasmussens værft.

Niels fulgtes med Fennimore. Hun gjorde ham opmærksom på, at der var flag oppe i strandhaven til ære for ham og hans ven, og så begyndte de at tale om etatsrådens derovre. De var straks enige om, at etatsrådinden var lidt – en lille smule – de ville ikke sige ordet, men Fennimore satte et stramt smil op, idet hun gjorde en katteagtig bevægelse med hånden, og det var åbenbart tilstrækkeligt betegnende for dem begge, sådan som de smilede, og så straks så alvorlige ud. Tavse gik de videre, stærkt optaget af tanken om, hvordan de tog sig ud i hinandens øjne.

Fennimore havde tænkt sig Niels Lyhne anseligere, mere udpræget i væsen, mere bestemt karakteriseret, ligesom et ord med en sort streg under. Men Niels derimod havde fundet så meget mere, end han ventede sig, han fandt hende indtagende,

næsten bedårende, til trods for hendes dragt, der havde så meget af provinsdamens alt for store fikshed, og da de kom ind i konsulens entre, og hun tog sin hat af, og, idet hun beskæftiget så ned, rettede på sit hår med sådanne vidunderlig gratiøse, lade, bløde bevægelser i hånd og håndled, følte han sig så taknemmelig for disse bevægelser, som om det havde været kærtegn, og hverken den dag eller den næste kunne han komme bort fra denne, ham selv lidt gådefulde taknemmelighed, der undertiden blev så sælsom svulmende, at han tænkte, det ville være den største lykke, at turde takke hende med ord, fordi hun var så smuk og så sød.

Snart fandt Erik såvel som Niels sig hjemme i konsulens gæstfri hus, og var efter et par dages forløb fuldstændig optaget af det hyggeligt ordnede driveri, som er det rigtige ferieliv, og som det er så vanskeligt at beskærme mod gode menneskers venskabelige overlast; og de måtte opbyde alt, hvad de havde af diplomatiske evner, for at undgå alle de beklumrede aftenselskaber, store havture, sommerballer og dilettantforestillinger, der stadigt truede deres fred. De var ved at ønske, at konsulens gård og haver lå på en øde ø; og Robinson var ikke mere betagen af frygt, da han fandt fodsporene i sandet, end de var, når de så fremmede paletoter hænge i entreen, eller opdagede ukendte rèdiculer på dagligstuebordet. De ville meget hellere være ene, for de var jo ikke kommet over midten af den første uge, inden de var forelskede i Fennimore. Ikke med den fuldmodne forelskelse, som skal og må vide sin skæbne, som higer efter at eje og favne og være tryg; endnu ikke den, endnu den første kærlighedens dæmring, der ligger som underlig vår i luften og svulmer med en længsel, der er vemod,

med en uro, der er sagte bankende lykke. Sindet er så blødt og let bevæget, så beredt til at give sig hen. Et lys over søen, en susning i løvet, ja blot en blomst, der spreder sig i blade, det har alt sammen fået sådan en sælsom magt. Og ubestemte håb foruden navne bryder pludseligt frem og breder solglans ud over alt i verden, og lige så pludseligt, så er der ingen sol: en blød forsagthed sejler skybred over glansen og maler håbets funker ned i sit kølvands grå. – Så modløs, smeltende modløs, og smertesødt hengiven i sin skæbne, med hjertet fuldt af selvmedlidenhed, og en forsagelse, der holder ad sig selv, og spejler sig i stille elegier, og dåner i et suk, der halvvejs er forstilt ... og så igen, så rasler det med roser: drømmelandet dukker op af tågen med gulddis over bløde bøgekroner og duftrigt sommermørke under løvet, der hvælver sig om stier, som ingen ved om, hvor de ender.

En aften efter thetid var de alle sammen i dagligstuen. Der kunne slet ikke være tale om haven eller noget andet uden døre, for det øste vande ned. De var spærret inde, men var ingenlunde misfornøjede for det; det bredte noget af en vinteraftens hygge over stuen, sådan at være lukket inde mellem fire vægge, og desuden var det så godt med den regn, alting trængte så forskrækkeligt til vand, og når det rigtig skyllede ned og trommede løs med tunge dråber på reflektionsspejlets kasse, så kaldte lyden, flygtigt, vage billeder frem af frodigt grønne marker og forfrisket løv, og en og anden udbrød for sig selv: "Hvor det dog regner!" og så mod ruderne med en følelse af velbehag og med et lille glimt af nyden, i halvbevidst forståelse med det derude.

Erik havde hentet en mandolin, han havde bragt med fra Italien, og havde sunget om Napoli og lysende stjerner, og nu sad en ung dame, der var til the, ved fortepianoet, og akkompagnerede sig selv til: "*Min lille vrå blandt bergen*", og satte a'er ind i alle endelserne, for at det skulle lyde rigtig svensk.

Niels, der ikke var synderlig musikalsk, lod sig gøre blidt melankolsk af musikken, og faldt i tanker, indtil Fennimore begyndte at synge.

Det vakte ham.

Men ikke behageligt; hendes sang fyldte ham med uro. Det var ikke mere den samme lille provinspige, når hun gav sig hen til sin stemmes klang; – som hun dog også lod sig tage af disse toner, og som hun åndede ud i dem, så uforbeholdent og frit, ja, han følte det næsten som ublufærdigt, det var som hun sang sig nøgen for ham. Han blev så hed om hjertet, hans tinding bankede, og han slog øjnene ned. Var der ingen af de andre, der så det? Nej, de så det ikke. Hun var jo ude af sig selv, borte fra Fjordby, fra Fjordby-poesi og Fjordby-følelser. Hun var taget bort til en anden, mere forvoven verden, hvor lidenskaber voksede vildt på store bjerge og gav de røde blomster hen til stormen.

Mon det var fordi han havde så lidt forstand på musik, at han fik så meget ud af hendes sang? Han kunne ikke tro det helt, men han håbede det, for han holdt meget anderledes af hende, sådan som hun ellers var. Når hun sad med sit sytøj og talte med denne blide, rolige stemme, så op med disse klare, trofaste øjne, så droges hele hans væsen ind imod hende, med en stærk og stille hjemves uimodståelige magt. Han trængte til at ydmyge sig for hende, bøje knæ og kalde hende hellig. Altid

havde han sådan en underlig længsel ind imod hende, ikke blot som hun var, men mod hendes barndom og alle de dage, han ikke havde kendt hende; og når de var ene, kunne han stedse få fortiden frem i deres tale, og få hende til at fortælle sig om hendes små lidelser, små forvildelser, små besynderligheder, sådanne som enhver barndom er fuld af. Og han levede i disse minder, bøjede sig hen mod dem, med en urolig, skinsyg smægten, en vag attrå efter at gribe, dele, blive et med disse fine, svagtfarvede skygger af et liv, der var blusset op til rigere og modnere lød. Men nu pludselig denne sang, der var så stærk, der kom på ham så overraskende, som en vid horisont kan komme på en ved en drejning af stien, og gøre den hyggelige skovkrog, der var en hele verden, til et hjørne i landskabet, og lade dens fine, krusede linjer blive små og ubetydelige, overfor bakkernes og de fjerne mosers storstilede drag! – Å, men det var kun et fatamorgana, det landskab, fantasteri kun, det, han havde fået ud af sangen, for nu talte hun jo igen som hun altid talte, og var så dejligt sig selv igen. Han vidste det jo også på hundrede måder, hvad for stille et vand hun var, uden storm og uden bølger, spejlende himlen, blå med stjerner.

Således elskede han Fennimore, sådan så han hende, og sådan blev hun efterhånden også overfor ham. Ikke med nogen bevidst forstillelse, for der var så meget sandt deri, på en måde, og det faldt så naturligt, når hvert hans ord og udtryk, hans drøm og tanke, hver og én, kom med ønske, bøn og hylding til netop den side hos hende, så faldt det så naturligt at være sig selv i den ham, han ligesom nødte hende på. Hvor kunne hun også passe på, at alle og enhver fik et aldeles rigtigt indtryk af hende som hun var, nu, da hendes tanker var fulde af kun en

eneste, Erik den Eneste, hendes elskovskårne herre, ham, hvem hun elskede med en vildhed, der ikke var af hende selv, og med en afgudisk tilbedelse, som forfærdede hende. Hun havde troet, at kærligheden var en sød værdighed, ikke sådan en fortærende uro, fuld af frygt og af ydmygelse og af tvivl. Mange gange, når det syntes hende, hun så tilståelsen arbejde sig op til Eriks læber, kunne det komme over hende, som om det var hendes pligt, at lægge sin hånd på hans mund, at advare ham imod at tale, og at anklage sig selv for ham og sige, at hun bedrog ham, sige ham, hvor lidt hun var hans kærlighed værd, hvor jordisk lille, hvor tøseagtig hun var, så langt fra ophøjet, ak, så usselig lav og hverdagsagtig styg. Hun følte sig så falsk under hans beundrende blikke, så beregnende, når hun lod være med at undgå ham, og så brødefuld, når hun ikke kunne bringe det over sit hjerte, i sin aftenbøn at bede Gud vende hans sind fra hende, så der kunne blive idel dag over hans skæbne og højhed og herlighed. For hun ville drage ham ned med hendes lavbårne elskov.

Det var næsten modstræbende, at Erik elskede hende. Hans ideal havde altid været fornemt, stort og stolt, med stille tungsind over blege træk og tempelkølig luft om gevandtets strenge folder; men Fennimores sødhed havde betvunget ham. Han kunne ikke modstå hendes skønhed. Der var sådan en frisk, ubevidst sanselighed over hele hendes skikkelse; når hun gik, så hviskede hendes gang om hendes legeme, der var en nøgenhed over hendes bevægelser, en drømmerisk veltalenhed over hendes hvile, som hun ikke kunne gøre for, hverken det ene eller det andet, som det ikke havde stået i hendes magt at skjule eller bringe til tavshed, om der hos hende havde været en anelse

derom. Ingen så dette bedre end Erik, og han vidste fuldt ud, hvor stor en del hendes rent legemlige skønhed havde i hans tilbøjelighed; derfor stred han imod, for der var høje, sværmeriske ideer om kærlighed i hans sjæl, ideer, han måske ikke blot havde fra tradition og poesi, men fra dybere lag i hans natur end de, der i almindelighed vandt sig udtryk i hans væsen. Hvorfra de så var, de måtte vige.

Endnu havde han ikke tilstået Fennimore sin kærlighed, men så var det, at "Berendt Claudis Minde" kom og lå derude på rheden. Den skulle losse længere oppe i fjorden, derfor gik den ikke ind i havnen, og da konsulen var meget stolt af sin skonnert og ville vise sine gæster den, roede man derud en aftenstund for at drikke the.

Vejret var dejligt, ganske blikstille, og alle var de opsat på at more sig. Tiden gik også godt, de drak engelsk porter, bed i engelske beskøjter, så store som måner, og spiste ræsede makrel, der var fangede på farten over Nordsøen. De pumpede med skibspumpen til den frådede, vippede med kompasset, trak vand op af vandfadene med den store blikhævert, og hørte styrmanden spille på en ottekantet håndharmonika.

Det var helt mørkt, da de blev færdige til at tage hjem.

De roede af i to hold, Erik, Fennimore og et par ældre i skibsjollen, resten i konsulens egen båd. Den første båd skulle ro i forvejen og først gøre et slag ud efter, og så langsomt ro ind, mens den anden i lige linje søgte land; og grunden til denne ordning var den, at man ville høre, hvordan sangen lød hen over vandet på sådan en stille aften som det var. Derfor sad Erik og Fennimore sammen på agtertoften i den første båd, og havde mandolinen med. Men sangen blev længe glemt, for da årerne

kom ud, viste det sig, at der var usædvanlig stærk morild i vandet, og det optog dem aldeles. Sagtelig gled båden frem, og den glansløs glatte flade rifledes op i bortglidende linjer og kredse af et mildt, hvidt lys, der lige lyste den linje, det gik, og kun, hvor det var stærkest, sendte et fint, mat skær, ligesom en lysrøg, fra sig henover omgivelserne. Hvidt skar det op om årerne, og gled bagud i sitrende ringe, der voksede sig svagere og svagere, og i lyse dråber stænkede det frem fra årens blad i en fosforregn, der sluktes i luften, men tændte vandet, dryp ved dryp. Der var så stille over fjorden, og åreslagets takt blot ligesom målte stilheden af i lige store pauser. Tystnende og blød lå den grå skumring over det tyste dyb, og båd og folk var samlet til en dunkel enhed, hvoraf det svage morildsskær kun friede de ilende årer ud, og en gang imellem et tov, der slæbte, og matrosens rolige, brune ansigt. Ingen talte, Fennimore kølede sin hånd i vandet, og hun og Erik sad, vendt tilbage, og stirrede efter det fosfornet, der drog sig lydløst efter båden og fangede deres tanker i sit lyse væv.

Et råb om sang inde fra land vakte dem, og de sang et par italienske romancer sammen, til akkompagnement af mandolinen.

Så blev de igen stille.

Endelig lagde de til ved den lille landingsbro, der skød ud fra strandhaven. Konsulens båd lå tom ved broen, og selskabet var gået op i huset. Tanten og den anden gik også opefter, men Erik og Fennimore blev stående og så efter båden, der roede tilbage til skibet. Klinken på havelågen deroppe faldt i, lyden af årerne blev svagere og svagere, og bevægelsen i vandet omkring broen døde hen. Så gik der et pust igennem det mørke løv omkring

dem, ligesom et suk, der havde gemt sig, og nu ganske sagte løftede bladene op og fløj hen og lod dem ganske ene.

Lige på samme tid vendte de sig mod hinanden, bort fra vandet. Han greb hendes hånd, drog hende langsomt, ret som spørgende, til sig, og kyssede hende så. "Fennimore," hviskede han, og de gik gennem den mørke have.

"Du har vidst det så længe," sagde han. Hun sagde ja. Så gik de atter, og så faldt klinken til igen.

– Erik kunne ikke sove, da han omsider kom ind på sit værelse, efter at have drukket kaffe med selskabet og sagt godnat til det ved gadedøren.

Der var ingen luft derinde: han slog vinduerne op; så kastede han sig på sofaen og lyttede.

Han ville ud igen.

Hvor lydt det hus dog var! Han kunne høre konsulens morgensko, og nu gik fru Claudi med køkkendøren for at se efter, om ilden var ude. – Hvad Niels kunne ville i sin kuffert på den tid af natten! – Så. – Der var en mus bag panelet. Nu gik der en i strømpefødder over loftet. – Nu gik der to. – Endelig! Han lukkede døren op til gæsteværelset bagved og lyttede. Så listede han vinduet åbent der og skrævede over karmen ud i gården. Gennem rullestuen kunne han nemlig komme ud i strandhaven. Dersom nogen så ham, ville han sige, han havde glemt mandolinen nede ved broen og ville frelse den fra duggen. Derfor havde han den nu på ryggen.

Haven var lysere nu; det luftede lidt, og der var en smule måne, som lagde en sitrende sølvstribe fra landingsbroen ud til "Berendt Claudis Minde".

Han gik udenfor, ud på dosseringen, som værnede haven, og som derfra i skarpe vinkler trak sig udenom en stor opdæmmet plads, helt ud til enden af havnens mole. Hele vejen blev han ved at balancere sig frem på de ubekvemme, store, skrå sten.

Lidt forpustet nåede han havnehovedet, og satte sig på bænken der.

Højt over hans hoved rokkede havnefyrets røde lygte sagte med en sukkende lyd af jern, og flaglinen klappede blidt imod sin stang.

Månen var blevet klarere, men ikke meget, og kastede et forsigtigt, gråhvidt lys over de stille fartøjer i havnen og over byens virvar af tagfirkanter og hvide, mørkøjede gavle. Og bagved, op over det hele, hævede kirketårnet sig lyst og roligt.

Han lænede sig drømmende tilbage, og en bølge af uendelig fryd og jubel svulmede til i hans hjerte, og lod ham føle sig så rig og fuld af magt og livsens varme. Det var ham som om Fennimore kunne høre hver elskovstanke, der groede af hans lykke, ranke i ranke og blomst over blomst, og han rejste sig, slog raskt henover mandolinen, og sang i triumf imod den slumrende by derinde:

Vågen så ligger min terne,
Hun lyder der op på!
Vågen så ligger min terne,
Hun lyder der op på!

Atter og atter gentog han, når hans bryst blev for fuldt, de gamle folkeviseord.

Efterhånden blev han roligere; minder om de timer i forsvundne dage, hvor han havde følt sig svagest, ringest og mest forladt, trængte sig frem med en lille, spændende smerte,

lig den, hvormed de første tårer bliver til i ens øjne, og han satte sig på bænken, og mens hans hånd lå tystnende hen over mandolinens strenge, stirrede han ud over den blågrå fjords vidtstrakte flade, hvor månebroen blinkende bar forbi det mørke skib over til Morsø bakkers fine, melankolske linje, draget af skyblåt land gennem dis af hvidt. Og minderne drev på, mildere og mildere, løftende sig i lysere lande, ligesom strålede på af en morgenrøde af roser.

– – – – – – min terne!

Han sang det for sig selv:

Vågen så ligger min terne,
Hun lyder der op på.

11

Tre år er forløbne, Erik og Fennimore har været gifte i to, og de bor i et lille landsted ved Mariagerfjord. Niels har ikke set Fennimore siden den sommer i Fjordby. Han lever i København og kommer meget ud imellem folk, men har ingen intim omgang med nogen, uden med doktor Hjerrild, der kalder sig gammel, fordi der begynder at vise sig grå stænk i hans mørke hår.

Det var et hårdt slag for Niels denne uventede forlovelse, og han er blevet lidt sløvet deraf, også lidt bitrere og mindre tillidsfuld. Han har ikke mer så megen begejstring heller at sætte imod Hjerrilds mismod. Han er stadig i sine studier, men de er mere planløse, og tanken om at blive færdig til at træde frem og tage fat har kun et usikkert, flakkende liv.

Han lever meget mellem folk, men han lever ikke med dem, de interesserer ham nok, men han bryder sig ikke det mindste om, at de skal have nogen interesse for ham, og svagere og svagere, mærker han, bliver den magt i ham, som skulle drevet ham frem til at gøre sit, med de andre eller imod dem. Han kan vente, siger han, selv om han skal vente, til det bliver for silde. *Den, som tror haver ingen hast,* det er hans undskyldning. For han har tro nok, føler han, når han endelig skal gå til bunds i sig selv, tro nok til at flytte bjerge, men han kan ikke overkomme at få ryggen sat til. Engang imellem vælder det op i ham med trang til at skabe, med længsel efter at se en part af sig selv gjort fri i et arbejde af hans, og i hele dage kan hans væsen være

spændt af glade titaniske anstrengelser med at age leret sammen til hans Adam, men han får ham aldrig dannet til i sit billeds lignelse: den selvkoncentrering, som dertil udfordres, har han ikke udholdenhed nok til at holde ved lige. Han er uger om at opgive arbejdet, men han opgiver det dog, og spørger irritabel sig selv, hvorfor han skulle blive ved: Hvad har han mere at vinde? Han har nydt undfangelsens lykke, opfostringens møde er tilbage, at hæge, nære og bære det fuldt – hvorfor? for hvem? han er ingen pelikan, siger han. Men han kan sige, hvad han vil, han er dog misfornøjet og føler, at han ikke har gjort skel for de fordringer, han har til sig selv, og det hjælper ham ikke, at han går i rette med disse fordringer og forsøger på at tvivle om, at deres krav på ham er begrundet. Han står overfor et valg, og han må vælge; for det er jo sådan, at når den første ungdom er forbi, sent eller tidligt, efter som naturgrunden er i et menneske, sent eller tidligt, så gryr der en dag, hvor resignationen kommer til en som en frister og lokker for en, at man skal sige farvel til det umulige og nøjes. Og resignationen har så meget for sig, thi hvor ofte er ikke ungdommens idealske fordringer blevet vist tilbage, dens begejstring blevet beskæmmet, og dens håb lagt øde! – Idealerne, de lyse, de fagre, de har vel ikke tabt noget af deres glans endnu, men de vandrer ikke længere på Jorden, midt iblandt os, som i vor ungdoms første dage; ad verdensklogskabens bredt baserede trappe er de, trin, for trin, blevet ledet tilbage til den himmel, hvorfra vor enfoldige tro havde hentet dem ned, og der sidder de, strålende, men fjerne, smilende, men trætte, i guddommelig uvirksomhed, mens en

dådløs tilbedelses virak stødvis hvirvler sig op mod deres trone i festlige bugter.

Niels Lyhne var træt; disse idelige tilløb til et spring, der aldrig blev sprunget, havde mattet ham, alting blev hult og værdløst for ham, forvrænget og forvirret, og så småt desuden; det syntes ham naturligst at stoppe sine øren og stoppe sin mund, og så sænke sig ned i studier, der ikke havde noget med verdenskvalmet at gøre, men var som et stille havdyb for sig selv, med fredelige tangskove og kuriøse dyr.

Han var træt, og det var fra hans fejlslagne elskovshåb, at træthedens rod var rundet, det var derfra, at den hurtigt og sikkert havde bredt sig gennem al hans væsen, alle hans evner og al hans tanke. Nu var han kold og lidenskabsløs nok, men i hin første tid, da slaget havde ramt ham, var hans kærlighed vokset, dag for dag, med en febersots ustandselige magt, og der havde været stunder, hvor hans sjæl, trængt af afsindig lidenskab, havde svulmet til som en bølge i uendelig længsel og frådende higen, havde rejst sig og var blevet ved at stige og stige, til hver en fiber i hans hjerne, hver streng i hans hjerte havde været strammet til spændingens yderste grænse. Så var det trætheden var kommet, sløvende og lægende, og havde gjort hans nerver døve imod smerten, gjort hans blod for koldt til begejstring, hans puls for svag til handling. Og mere end det, den havde værnet ham mod at falde tilbage, ved at give ham hele en rekonvalescents forsigtighed og egoisme, og når han nu tænker tilbage på dagene i Fjordby, så er det med den samme følelse af tryghed, som den, der nys har gået en svær sygdom igennem, finder i den tanke, at nu, da han har lidt sin liden og

feberen har brændt sig selv til aske i hans legeme, nu vil han være fri for lange, lange tider. –

Så var det, da Erik og Fennimore, som sagt, havde været gift i to år, at han en sommerdag fik et halvt ynkeligt, halvt pralende brev fra Erik, hvori han anklagede sig selv for at have spildt sin tid nu på sidstningen, men han vidste ikke, hvordan det var, han fik ingen ideer mere. Det var meget friske, muntre folk, dem han omgikkes der på egnen, slet ikke snerpede eller vrøvlede, men de græsseligste dromedarer overfor kunst. Der var ikke et menneske, han kunne snakke ordentligt med, og han var kommet ind i en døs af dovenskab og uoplagthed, som han ikke kunne få bugt med, for han så aldrig en idé eller stemning, sådan som før, eller blev inspireret, så han tit var både angst og bange for, at det var sluppet op for ham, og at han aldrig skulle komme til at gøre noget mere. Men det kunne dog umuligt vare sådan ved bestandigt, det måtte komme igen, han havde været alt for rig, til at det kunne ende således, og da skulle han vise dem, hvad der var kunst, de andre, som gik der og malte væk, som om det var noget, de havde lært udenad. Foreløbig var det imidlertid, som om der var en trolddom over ham, og det ville være et venskabsstykke af Niels at komme til Mariager fjord, han skulle få det så godt som omstændighederne tillod, og han kunne jo ligeså gerne holde sommer der som et andet sted. Fennimore hilste og ville blive meget glad.

Det lignede Erik så lidt det brev, og der måtte virkelig være noget alvorligt i vejen, siden han kunne klage således. Det så Niels straks, og han vidste også godt, hvor lidet mægtig kilden var til Eriks produktion, – en spinkel bæk kun, som ugunstige forhold nemt kunne udtørre. Han ville rejse straks, hvad der

end var sket, Erik skulle finde ham en fuldtro ven, og hvad så end årene havde løsnet af bånd og rykket op af illusioner, hint venskab fra deres barndomsdage, det i det mindste, skulle han vide at værne. Han havde støttet Erik før, han ville støtte ham nu. En fanatisk venskabsfølelse betog ham. Han ville give afkald på fremtid, på berømmelse, ærgerrige drømme, alting, for Eriks skyld. Alt, hvad han ejede af ulmende begejstring og af gærende skaberkraft, ville han sætte ind på Erik, han ville gå op i Erik, hans selv og hans ideer, det var alt sammen rede, intet skulle være hans, og han drømte sig den stor, der havde grebet så ublidt ind i hans liv, og sig selv slettet ud, overset, fattig, uden åndelig eje, og han drømte videre, hvordan det, Erik havde fået, omsider ikke blev et lån mere, men virkelig hans, ved det stempel, han gav det, ved at mønte det ud i dåd og værk. Erik i højhed og ære, og han blot en af de mange, mange almindelige, virkelig ikke mere. Nødtvungen fattig til sidst, ikke frivillig; virkelig stodder og ingen prins i pjalter … og det var sødt at drømme sig så bittert ringe.

Men drøm er drøm, og han lo ad sig selv og tænkte på, at folk, der forsømmer deres eget, altid har så godt råd til at ofre en uendelighed af interesse på andres arbejde; og han tænkte også på, at Erik, når de stod ansigt til ansigt, naturligvis ville fornægte sit brev, slå det hen i spøg og finde det uhyre komisk, hvis han virkelig der kom og meldte sig parat til at hjælpe ham til hans talent igen. Alligevel rejste han; inderst inde troede han, han kunne gøre nytte, og hvordan han så søgte at forklare det bort og sætte det i tvivl, han kunne dog ikke blive fri for at føle at det virkelig var det gamle drengevenskab, der var vågnet igen

i hele sin naivitet og al sin varme, årene til trods og hvad årenes var.

Landstedet ved Mariager fjord tilhørte et par ældre folk, der af sundhedshensyn var blevet nødt til, på ubestemt tid, at fæste bo i syden. De havde ikke ventet at komme til at leje stedet ud, da de, den gang de rejste, troede, de kun skulle blive et halvtårstid borte, og de havde derfor ladet alting stå, så da Erik lejede huset fuldt møbleret, var dette i så bogstavelig forstand tilfældet, at han fik det med nips, familieportrætter og det hele, ja, om det så var med et pulterkammer, fuldt af skramleri, og med gamle breve i skrivebordsskufferne.

Erik havde opdaget stedet, da han efter sin forlovelse rejste fra Fjordby, og da her var alt hvad de behøvede, og mere til, og da han tænkte på, når et par år var gået, for en tid at bosætte sig i Rom, havde han fået konsulen til at opsætte at købe udstyr, og de var taget ind på Marianelund ligesom på et hotel, blot at de havde lidt flere kufferter end rejsende i almindelighed.

Stedet lå med facaden mod fjorden, ikke ti alen fra vandet; det var af et meget almindeligt udseende, med altan foroven og veranda forneden, og havde en ung have bag sig, hvis træer ikke var meget tykkere end spadserestokke, men til gengæld gik man så fra haven lige ud i en prægtig bøgeskov med åbne lyngpletter og side kløfter mellem hvidlersbakker.

Sådan var Fennimores nye hjem, og en stund var det så lyst, som lykke kunne gøre det, for de var jo unge og forelskede, sunde og friske og uden bekymringer for deres udkomme, det åndelige så lidt som det legemlige.

Men hvert lykkeslot, der rejser sig, det har sand blandet ind i den grund, hvorpå det hviler, og sandet vil samle sig og rinde bort under murene, langsomt måske, umærkeligt måske, men det rinder, rinder korn for korn … og kærligheden? – ikke heller kærligheden er en klippe, hvor gerne vi så vil tro det.

Hun elskede ham af hele sin sjæl, med angstens heftighed og sitrende glød; og han var hende mere end en gud, langt nærmere – en afgud, hvem hun tilbad, uden forbehold og over måde.

Hans kærlighed var stærk som hendes, men den manglede den fine, mandige ømhed, der værner den elskede kvinde mod hende selv og våger over hendes værdighed. Det mindede ham vel som en dunkel pligt, kaldte som en sagte røst, men han ville ikke høre, for hun var så bedårende i sin blinde elskov, og hendes skønhed, der var af en slavindes ubevogtede yppighed og ydmyge ynde, æggede og sporede ham til en lidenskab, uden grænser og uden nåde.

I den gamle myte om Amor, står der ikke der etsteds, at han lægger sin hånd over Psyches øjne, før de, sødt berusede, suser hen i den glødende nat?

Stakkels Fennimore! om hun havde kunnet fortæres af ilden i hendes eget hjerte: den, der skulle have beskærmet hende, ville have pustet til flammen, thi han var lig hin drukne hersker, der, med mordbrandsfaklen i hånd, jublede ved at se sin kongestad brænde, fordi han øgede sin rus ved synet af de spillende luer, indtil asken gjorde ham ædru.

Stakkels Fennimore! hun vidste ikke, at lykkens svulmende hymne kan synges så tit, at der hverken bliver melodi eller ord tilbage, men kun et bavl af trivialitet; hun vidste ikke, at den

rus, der løfter i dag, den tager sin kraft fra i morgens vinger; og da omsider ædrueligheden tungt tog til at gry, da begyndte hun skælvende at forstå, at de havde elsket sig ned til en sød foragt for sig selv og for hinanden, en sød foragt, der dag for dag blev svagere i sødme, og bedsk til sidst. De vendte sig bort fra hinanden så langt, det lod sig gøre, han for at drømme om et sveget ideal af hånlig højhed og kølig ynde, hun for med fortvivlet længsel at stirre mod sine pigedages blege, stille, nu så uendeligt fjerne kyst. Dag for dag blev det tungere for hende; skammen brændte vildt i hendes årer, og en kvælende lede ved sig selv gjorde alting ulykkeligt og håbløst for hende. Der var et lille, øde kammer, hvor der ikke fandtes andet end de kufferter, hun havde haft med fra hjemmet, og der sad hun ofte, time efter time, til solen sank derude over verden og fyldte kammeret med rødligt lys; der martrede hun sig selv med tanker, stindere end torne, og slog sig selv med ord, langt hvassere end svøber, til hun forvirredes af kval og pine og søgte en døvende trøst i at slænge sig henad gulvet som en ting, for fuld af ækel råddenskab og bærme, et ådsel af sig selv, for væmmeligt til sæde for en sjæl. – Sin mands skøge, den tanke var aldrig af hendes hjerte, med den smed hun sit selv foragteligt ned i støvet under hendes fødder, med den stængede hun ude hvert håb om genoprejsning, med den forstenede hun hvert lykkeminde.

Efterhånden kom der en hård, en brutal ligegyldighed over hende, hun holdt op med at fortvivle som hun var holdt op med at håbe, hendes himmel var styrtet sammen, og hun følte ingen trang til at drømme den i hvalv igen, hun gjorde ingen fordring på salighed, hun var ikke for god til Jorden og Jorden ikke til

hende, de var hinanden værd; hun kastede intet had på Erik, ikke heller trak hun sig i rædsel tilbage for ham, hun tog mod hans kys tværtimod, thi hun havde alt for megen foragt for sig selv til at hun skulle unddrage sig dem, hun var jo hans kone, en mands kone!

Også for Erik var det bittert at vågne, skønt han med en mands prosaiske fremsynethed havde sagt sig selv, at det nødvendigvis ville komme således en gang. Men da det kom, da kærligheden ikke længere var bod for alle savn, og det tindrende guldslør, hvori den var steget ned på Jorden til ham, da det var viftet bort, da fornam han det som en slappelse af alle livsånder, en synken af alle hans evner, der gjorde ham fortrydelig og bange, så han med en feberagtig ivrighed vendte sig imod sin kunst, for at få vished om, at der ikke også var andet, han havde sat til, end lykke. Men han fik ikke det svar, han havde håbet, han kom ind på et par uheldige ideer, han ikke kunne komme afsted med, og som han dog ikke kunne bekvemme sig til helt at opgive. Han kunne ikke rigtig få noget ud af dem, men alligevel blev de ved at beskæftige ham, og hindrede andre ideer i at trænge sig frem og drage ham til sig, og han blev modløs og misfornøjet, og faldt hen i grublende lediggang, fordi arbejdet var så dræbende vrangvilligt, og fordi han tænkte, at han bare behøvede at vente, så ville ånden nok komme over ham igen. Men det trak ud og trak ud, hans talent blev ved at være goldt, og her ved den stille fjord var der intet i hans omgang, der kunne indvirke befrugtende på ham, og her var heller ingen kunstfæller, ved synet af hvis sejre han kunne ægges, enten til kappestrid eller til skabende opposition. Denne uvirksomhed blev uudholdelig for ham, og han længtes hidsigt efter at føle

sig selv, lige meget hvordan eller ved hvad; og da intet andet frembød sig, begyndte han at søge sammen med en kreds af ældre og yngre landboere, der, under anførsel af en tresindstyveårig jagtjunker, mildnede landlivets tristhed ved sådanne udskejelser, som deres ikke alt for rige fantasi kunne komme efter, stærkt begrænset som den var af deres temmelig ensidige smag. Adspredelsernes egentlige kerne var drik og kortspil, og så nogenlunde ens, hvad enten den skal, der omgav den, kaldtes for en jagttur eller for en markedsrejse. Heller ikke gjorde det nogen synderlig forskel, at man nu og da henlagde scenen til en af de nærmere liggende købstæder og der i løbet af en eftermiddag indledte virkelige eller indbildte forretninger med købmændene, thi afgørelsen fandt altid sted om aftenen på gæstgivergården, hvis vært med stor skønsomhed viste alle folk af den rigtige farve ind til dem på nummer sikker. Var der omrejsende skuespillere i byen, lod man købmændene slippe, for skuespillerne var meget mere omgængelige, ikke så tilbageholdne over for flasken, og i almindelighed villige til at underkaste sig den, desværre sjældent med fuldstændigt held gennemgåede, mirakelkur: at lade sig drikke ædru, nemlig, i genever, efter at man var blevet drukket fuld i champagne.

Kredsens hovedstamme var proprietærer og småherremænd af alle aldre, men der fandtes også en massiv, ung laps af en brændevinsbrænder og en hvidhalset huslærer, der ikke havde været huslærer i de sidste tyve år i det mindste, men var gået på omgang som gæst tillige med en sælskindsvadsæk og en grå kule, som han skæmtvis sagdes at have stjålet hos en hesteslagter. Han var en tavs dranker, stor virtuos på fløjte, og antoges at kunne arabisk. Til hvad jagtjunkeren kaldte sin stab

hørte også en prokurator, der altid fortalte nye historier, og så en doktor, der kun kunne en eneste, fra anno seks om Lybeks belejring.

Meget vidt strakte denne kreds sig, og det traf sig vel så godt som aldrig, at de alle var samlede, men dersom nogen alt for længe svigtede kompagniet og holdt sig hjemme, udstedte junkeren et opråb til alle trofaste, og man tog da hen at se den frafaldnes stude, hvorved der forstodes, at man for et par døgn eller tre indkvarterede sig på den ulykkeliges gård og så vidt muligt satte den på den anden ende med svir og spil og sådanne andre landlige løjer, hvortil årstiden kunne indbyde. Under et sådant straffebesøg var det en gang, at hele selskabet sneede inde så længe, at kaffe, rom og sukker efterhånden slap op for værten, så man til sidst måtte nøjes med en kaffepunsch, kogt af cikorie, sødet med sirup og gjort stærk med brændevin.

Det var i det hele taget en slem grovkornet bande, Erik kom i lag med, men folk af en så jætteagtig livskraft kunne ganske vist ikke få luft i mere civiliserede fornøjelser, og det uopslidelige humør, de havde, og deres brede, bamseagtige gemytlighed tog virkelig meget af råheden bort. Havde Eriks talent blot været i slægt med Brouwers eller Ostades, så ville denne udsøgte samling sviregaster have været en ren guldmine for ham, men sådan som det var, blev udbyttet for ham som for de andre, kun det, at han morede sig fortræffeligt. Alt for meget, thi snart blev denne kåde sviren ham ganske uundværlig og optog lidt efter lidt næsten al hans tid, og om han også nu og da bebrejdede sig sin uvirksomhed og lovede sig selv, at det skulle have en ende, så dreves han dog af den tomhed og den åndelige afmagt, han

følte, hver gang han forsøgte at arbejde, stadig tilbage til det gamle liv.

Det brev han havde skrevet til Niels, en dag, da hans evindelige goldhed, ved det at den aldrig ville holde op, havde gjort indtryk på ham af at være ligesom en tæring, der havde angrebet hans talent, det brev angrede han så snart det var sendt afsted, og håbede, at Niels ville lade hans klager gå ind ad det ene øre og ud ad det andet.

Men Niels han kom, venskabets vandrende ridder i egen person, og fik da også den halvt afvisende, halvt ynksomme velkomst, som vandrende riddere altid har fået af dem, for hvis skyld de har trukket Rosinante ud af den lune stald. Da Niels imidlertid var forsigtig og ventede, tøede Erik snart op, og den gamle fortrolighed imellem dem vaktes igen til live. Og Erik trængte til at tale ud, til at klage og til at bekende, trængte med en næsten fysisk trang dertil.

En aften, det var over sengetid og Fennimore var gået til ro, sad de over deres cognacsvand i den mørke dagligstue. Kun gløden af deres cigarer viste hvor de var, og så en enkelt gang imellem, når Niels helt lænede sig tilbage i sin stol, så kom hans opadstirrende profil hel sort imod de dunkle ruder. De havde drukket en del, navnlig Erik, imens de talte om gamle dage på Lønborggård, den gang de var drenge. Nu var der ved Fennimores bortgang blevet en pause, som ingen af dem syntes at have lyst til at bryde, for tankerne kom rullende så behagelig blødt imens de døsigt lyttede til at blodet, varmt af den gryende rus, sang for deres øren.

"Hvor man var tosset, da man var tyve år!" lød det omsider med Eriks røst. "Gud ved, hvad det var man ventede, og hvor

man havde fået sat sig i hovedet, at sådant noget var til? Vi havde jo nok de samme navne til det, som de virkelige ting har, men det vi mente, det var noget så helt ovenud i sammenligning med den tamme gudsvelsignelse vi fik. Der er ikke meget ved livet, egentlig. Synes du?"

"Å, jeg ved ikke, jeg lader det gå for det, det er, I almindelighed lever man jo ikke sådan videre. Det meste af tiden er man bare til. Når man kunne få sig livet udleveret i en hel, stor, appetitlig kage, som man kunne hugge løs på ... men sådan billingvis! – det er ikke morsomt."

"Sig mig, Niels – det er kun dig man kommer til at tale med om sådanne løjerlige ting, men jeg ved ikke, du er så underlig i det. Sig mig – har du noget i dit glas? – Godt! – Har du nogensinde tænkt på døden?"

"Jeg? Å ja, har du?"

"Jeg mener ikke ved begravelser, du, eller når man er syg, men ellers når man sidder allerbedst, så kan det komme over mig, ligesom en ... ligesom en fortvivlelse ligefrem. Jeg sidder der og måber og får ingenting gjort, *kan* ingenting få gjort, og så er det, så ligesom mærker jeg, hvordan tiden glider fra mig, timer, uger, måneder! Med ingenting i sig kører de forbi mig, og jeg kan ikke nagle dem til pletten med et arbejde. Jeg ved ikke, om du forstår, hvad jeg mener, det er jo bare sådan en følelse af mig, men jeg ville have tag i den med noget, jeg havde gjort. Ser du: et billede jeg maler, den tid, det tager, den bliver altid min, eller den har jeg noget ud af, den er ikke forbi, fordi den er gået. Jeg kan blive syg, når jeg tænker over dagene som de går – ustandselige. – Og jeg *har* ingenting, eller jeg kan ikke komme til det. Det er en pine. Jeg kan blive så tindrende, at jeg

må gå op og ned ad gulvet og synge et eller andet idiotiskt, for at jeg ikke skal græde af arrigskab, og så er jeg ved at blive gal, når jeg standser igen og tænker på, at tiden er gået imens, og går imens jeg tænker, og går og går der er ingenting så usselt som at være kunstner; her står jeg sund og stærk; jeg kan se; mit blod er varmt og rigt; mit hjerte banker, der er ingenting i vejen med min forstand og jeg *vil* arbejde, men jeg kan ikke alligevel, jeg kæmper og griber efter noget usynligt, som ikke vil lade sig gribe, som ingen anstrengelse kan hjælpe mig til, om jeg så sled, så blodet sprang ud af mine neglerødder. Hvad skal man gøre for inspiration, for at få en idé? Jeg kan tage mig sammen så meget jeg vil, jeg kan forsøge på at lade som ingenting og gå ud og se mig om, uden at søge, men nej! aldrig, aldrig noget som helst, bare fornemmelsen af, at nu står tiden derude i evighed til midt på livet, og haler timerne til sig, så de rutscher forbi, tolv hvide og tolv sorte, uden ophør, uden ophør. Hvad skal jeg gøre, der må være noget man gør, når det er sådan fat, jeg kan da ikke være den første, hvad? ved du ingenting?"

"Rejse."

"Nej ikke det, hvor falder du på det? Du tror da ikke, jeg er forbi!"

"Forbi! Nej, men jeg mente de nye indtryk ..."

"De nye indtryk! Det er netop det. Har du aldrig hørt tale om folk, der havde fuldt op af talent, så længe som de var i deres første ungdom og de var friske og fulde af håb og planer, men så, da det tabte sig, så var deres talent borte også – og kom aldrig igen."

Han tav længe.

"*De* rejste, Niels, efter nye indtryk. Det var deres fikse idé. Syden, Orienten, det var alt sammen forgæves, det gled af dem ligesom af spejle. Jeg har set deres grave i Rom. To af dem, men der er mange, mange. – Han blev gal den ene."

"Jeg har aldrig hørt det om malere før."

"Jo. – Hvad tror du det kan være? En hemmelig nerve, der er gået itu? eller man er selv skyld i det? Noget, man har svigtet, eller forbrudt måske, hvem ved! En sjæl, det er sådan en skrøbelig ting, og ingen ved *hvor* langt at sjælen går i et menneske. – Man skulle være god ved sig selv. – – Du!" hans stemme var blevet lav og blød. "Jeg har også somme tider denne længsel efter at rejse, fordi jeg føler mig så tom; Jeg har den i en grad, du ikke gør dig nogen forestilling om, men jeg tør ikke, synes jeg, for sæt nu det hjalp ikke, og at jeg var en af dem, jeg talte til dig om. Hvad så! Tænk, om jeg kom til at stå ansigt til ansigt med den vished, at jeg var forbi, ikke havde det bitterste, ingenting, ikke kunne, tænk dig: ikke kunne; en pjalt af et menneske, den fordømteste hund af en krøbling, en sølle kastrat! – Hvor ville jeg synke hen, tror du? og ser du, det var jo ikke umuligt; den første ungdom er man jo af med, og illusioner og den slags, dem har jeg sku ikke mange af. Det er svært som man sætter til af dem, og jeg har dog aldrig været af de folk, der er glade ved at blive dem kvit, det var ikke med mig, som med jer andre, der kom hos fru Boye, I havde så travlt med at nappe pyntefjerene af hinanden, og jo mere skaldede I blev, jo kryere var I. Men det er jo lige meget for resten, en gang går man alligevel i fjertab."

Så tav de. Luften var besk af cigarrøg, vammel af cognac, og de sukkede tungt af al den kvalm derinde, og så af deres meget

tunge hjerter.

Der sad han nu, Niels, som var rejst tresindstyve mil for at hjælpe, sad og måtte skamme sig for den koldere del af hans natur. For hvad kunne han gøre, når det kom til stykket? Skulle han give sig til at tale malerisk til Erik, mange ord med purpur og ultramarin, dryppende af lys og vadende i skygge! Der havde været en drøm om sådan noget i hans hjerne, den gang han rejste. Hvor det var latterligt! Hjælpe! – Man kunne måske jage gudinden med de lukkede hænder bort fra en kunstners dør, men det er virkelig også det allermeste; man kan ikke mere hjælpe ham til at skabe, end man, hvis han var lam, kunne hjælpe ham til selv at løfte hans lillefinger. Ikke om man så var aldrig så fuld af hjerte og medfølelse og beredvillighed til ofre, og alt andet hvad generøst er. – Passe sig selv, det var det man skulle, det var sundt og det var nyttigt, men det var jo ganske vist lettere at være hjertemenneske ud i luften, helt op til de højeste himle. Der var blot det, at det var så grænseløst upraktisk og så bedrøvelig resultatløst. – Passe sig selv og gøre det godt, det blev man ikke salig på, men man behøvede ikke at slå sine øjne ned for nogen så, hverken for Gud eller mennesker.

Niels fik rig lejlighed til at anstille mismodige betragtninger over det gode hjertes afmagt, thi al den nytte han gjorde, var at holde Erik mere hjemme end sædvanligt en månedstid eller så. Imidlertid havde han ikke lyst til at tage tilbage til København sådan lige midt i den varme tid, men han holdt heller ikke af at blive ved at være gæst i det uendelige, og lejede sig derfor ind hos en familie udenfor bondestanden ovre på den anden side fjorden, ikke længere borte, end at han i et kvarterstid kunne ro over til Marianelund. Han kunne jo lige så gerne være her som

et andet sted, nu var han desuden kendt med egnen, og han var af de folk, som stedsomgivelserne let får hold på, og så havde han jo sin ven her, og sin kusine Fennimore; der var grunde nok, især da der ikke var det menneske til i verden, der ventede på ham noget steds.

Den gang, da han rejste derover, havde han nøje overtænkt, hvordan han ville stille sig overfor Fennimore, navnlig hvordan han skulle vise, at han havde glemt så fuldstændigt, at han ikke en gang erindrede, at der var noget at glemme; fremfor alting: ingen kulde, en hjertelig ligegyldighed, en overfladisk imødekommen, en høflig sympati, sådan skulle det være.

Det blev imidlertid overflødigt alt sammen.

Den Fennimore han traf var en helt anden end den han havde forladt. Hun var smuk endnu, hendes skabning var yppig og skøn som før, og hun havde de samme lade, dvælende bevægelser, han fordum havde beundret; men der var en sørgelig tankeløshed i udtrykket om hendes mund, som hos en, der har tænkt alt for meget, og der var en stakkels, kummerlig, forpint grusomhed i hendes blide øjne. Han forstod det slet ikke, men det blev ham i alt fald tydeligt, at hun havde haft andet at gøre end at mindes ham, og at hun var fuldstændig følesløs overfor de minder, han nu kunne vække. Hun så ganske ud som en, der havde taget sit parti og gjort det værste ud af det hun kunne.

Lidt efter lidt begyndte han at stave og lægge sammen, og en dag, de spadserede sammen ved stranden, begyndte han at forstå.

Erik var ved at gøre orden i sit atelier, og mens de gik der langs med vandet, kom pigen ned med et helt forklædefuldt

opryd, og kastede det i stranden. Gamle pensler var det, brokker af afstøbninger, brækkede spateler, skårede olieflasker og tomme farveblærer, en stor dynge. Niels sparkede om i den med foden, og Fennimore så til, med den vage opdagelseslyst, folk altid føler overfor skrammel. Med et trak Niels foden til sig, som om han havde brændt sig, tog sig i det straks og kørte hurtigt rundt i bunken.

"Å, lad mig se den," sagde Fennimore, og lagde hånden på hans arm, som for at standse ham.

Han bukkede sig og trak en gipsafstøbning frem, en hånd, der holdt et æg. "Det må være en fejltagelse," sagde han.

"Nej, den er jo i stykker," sagde hun roligt, og tog den ud af hånden på ham. "Se, pegefingeren er borte," viste hun, men da hun i det samme blev var, at gipsægget var skåret igennem og at der var malt blomme i det med gul farve, blev hun lidt rød, og hun bøjede sig forover og huggede ganske langsomt og sindigt hånden i små stykker mod en sten.

"Kan du huske den gang den blev støbt?" spurgte Niels for at sige noget.

"Jeg kan huske, jeg blev gnedet ind i grøn sæbe, for at gipsen ikke skulle hænge ved min hånd. Er det det, du mener?"

"Nej, jeg mener den gang Erik lod afstøbningen af din hånd gå rundt ved thebordet, husker du ikke, da den så kom til din gamle tante, hvordan hun fik tårer i øjnene, og at hun i den dybeste medlidenhed med dig trykkede dig ind til sig og kyssede dig på panden, som om der var blevet gjort dig fortræd."

"Ja, folk er så følsomme."

"Å nej, vi lo såmænd nok af hende, men der var noget fint i det alligevel, uagtet det var så meningsløst."

"Ja, der er meget til af denne meningsløse finhed."

"Du vil i klammeri med mig, tror jeg."

"Nej jeg vil ikke, der er blot noget, jeg gerne ville sige dig. Du bliver vel ikke vred over en smule åbenhjertighed! – Nå, så sig mig da, tror du ikke, når nu en mand for eksempel vil fortælle noget, der er lidt grovt, i sin kones påhør, eller også ellers, efter hvad du nu kunne mene, er vel lidt hensynsfuld over for hende, tror du så ikke, det er overflødigt, at du protesterer derimod ved at vise dig outreret delikat og ganske forskrækkelig ridderlig? Man må jo dog antage at manden bedst kender sin egen kone og ved, at det ikke kan gøre hende fortræd eller såre hende. Ellers ville han jo ikke gøre det. Ikke sandt?"

"Nej, det er nu ikke sandt, sådan i sin almindelighed, men her og på din autoritet kan jeg jo gerne sige ja."

"Ja, gør det, du kan være overbevist om, at kvinderne ikke er så æteriske væsner, som mangen god ungersvend drømmer; de er virkelig ikke sartere end mændene, og de er slet ikke anderledes end mændene er; tro mig, det har været lidt snavset, det ler, hvoraf de er dannet begge to."

"Kæreste Fennimore, du ved gudskelov ikke, hvad du selv siger, men du er meget uretfærdig mod kvinderne, mod dig selv; jeg tror på kvindens renhed."

"Kvindens renhed, hvad mener du med kvindens renhed?"

"Jeg mener … ja …"

"Du mener – jeg skal sige dig det, du mener ingenting, for det er også en af disse meningsløse finheder. En kvinde kan ikke være ren, hun skal ikke være det, hvor skulle hun kunne

det! Hvad er det for noget unatur? Er hun fra Vorherres hånd bestemt til at være det? Svar mig! – Nej, og titusinde gange nej. Hvad er det så for vanvid? Hvorfor skal I så med den ene hånd kaste os op imod stjernerne, når I dog med den anden må trække os ned. Kan I ikke lade os gå på Jorden ved siden af jer, menneske ved menneske, og ikke det mindste mere. Det er jo umulig for os at træde sikkert til på prosaen, når I gør os blinde med jeres lygtemænd af poesi. Lad os være, lad os for Guds skyld være!"

Hun satte sig ned og græd.

Niels forstod meget, Fennimore ville have været ulykkelig ved at vide hvor meget. Det var jo til dels den gamle historie om kærlighedens festret, der ikke vil blive til dagligt brød, men bliver ved at være festret, kun fadere, dag for dag vamlere, mindre og mindre nærende. Og den ene kan ikke gøre miraklet, og den anden kan ikke heller, og der sidder de endnu i deres højtidsklæder og passer på at blive ved at smile til hinanden og at bruge festlige ord, men i deres indre er der pine af hunger og tørst, og deres blikke begynder at blive bange for hinanden, thi naget spirer i deres hjerter. Var det ikke først det, og var det så ikke den anden, lige så triste historie om en kvindes fortvivlelse over, at hun ikke kan tage sig selv igen, når hun opdager, at den halvgud, hvis brud hun så gladelig var, kun er en ganske almindelig dødelig? Først fortvivlelsen, den unyttige fortvivlelse, og så den nyttige sløvhed, var det ikke det? Han troede, det var det, og han forstod det alt sammen, hårdheden hos hende, den beske ydmyghed og hendes råhed, den, der var hende den beskeste dråbe i det hele bæger. Efterhånden begreb han også, hvordan hans hensynsfuldhed, hans ærbødige

hylding, måtte være hende til besvær og irritere hende, fordi det for en kvinde, der fra sine drømmes purpurseng er blevet styrtet ud på stenbroen, ligger så nær næsten at hade hver den, der vil lægge tæpper over stenene, for i den første bitterhed vil hun netop føle hårdheden i hele dens styrke, hun vil ikke nøjes med at gå vejen på sine fødder, hun vil krybe den på sine knæ, og det just der, hvor den bedst er brat og hvor stenene er de spidseste. Hun vil ingen hånd eller hjælp, vil ikke løfte sit hoved, lad det tynge til alt, hvad tynge vil, hun vil have sit ansigt helt ned i støvet og smage det med sin tunge.

Niels havde så ondt af hende, men han lod hende i fred, sådan som hun ville.

Det var så tungt at se hende lide, ikke at måtte hjælpe, sidde langt borte og drømme hende lykkelig i dumme drømme, eller i kølig lægekløgt vente og beregne, sigende sig selv, så trist og så klogt, at før blev der ingen lindring, før hendes gamle håb til livets fine, funklende rigdom havde forblødt sig helt, og en dorskere livsstrøm havde fået gang gennem alle hendes væsens årer, og gjort hende sløv nok til at glemme, tung nok til at nøjes, og endelig, endelig grov nok til at glædes ved en tyklufts salighed, mange himle lavere end den, hun havde haft i forventning, og som hun havde bedt om, så bønligt og så bange, at få vinger til at nå. – Han blev så fuld af lede til alverden, når han sådan tænkte på, at hun, for hvem han en gang i sit hjerte havde knælet ydmyg og tilbedende, at hun skulle tvinges ned så dybt, stædes i trællekår, stå ved leddet og fryse, mens han red forbi hende, højt til hest, med livets store penge ringlende i hans lomme.

En søndageftermiddag sidst i august roede Niels over fjorden. Fennimore fandt han ene hjemme, hun lå på en sofa, da han kom, inde i hjørnestuen, og klagede sig ved hvert åndedrag med den korte, regelmæssige stønnen, der synes at lette en smerterne, når man er syg. Hun havde sådan en frygtelig hovedpine, sagde hun, og der var slet ingen hjemme til at hjælpe hende; pigen havde fået lov til at gå hjem til Hadsund, og lidt efter at hun var gået, var der kommet nogen og havde hentet Erik; hun kunne ikke begribe, hvor de var kørt hen i det regnvejr. Nu havde hun ligget her i et par timer og forsøgt på at sove, men det var der slet ikke til at tænke på for pine. Hun havde aldrig haft det før, og det var kommet så pludseligt, – i middags fejlede hun ingenting, – først i tindingen og så længere og længere ind, ligesom det var bagved øjet; – blot det ikke var noget farligt. Hun var slet ikke vant til at være syg, og var meget forskrækket og ulykkelig.

Niels trøstede hende det bedste, han kunne, sagde, hun skulle ligge stille, lukke sine øjne og tie stille. Han fandt et tykt sjal til at svøbe om hendes fødder, hentede eddike i buffeten, og fik et vådt omslag lavet i stand, som han lagde på hendes pande. Så satte han sig stille hen ved vinduet og så ud på regnen.

Fra tid til anden listede han sig på tåspidsen hen til hende og skiftede omslaget uden at tale, blot nikkende til hende, når hun taknemmeligt så op til ham mellem hans hænder. Somme tider ville hun tale, men han afværgede alle ord med en tyssende mine, rystende på hovedet. Så gik han hen på sin plads igen.

Omsider faldt hun i søvn.

En time gik og en endnu, og hun blev ved at sove. Det ene kvarter gled langsomt over i det andet, mens det sørgmodige

dagslys mere og mere tog af, og stuens skygger voksede lidt og lidt og groede ud fra møbler og fra vægge. Og regnen blev ved derude, jævn og stadig, dæmpende alt, hvad der levede, af lyd, med sin rislende susen.

Hun sov endnu.

Eddikedampene og vanillelugten fra heliotroperne i vindueskarmen gik sammen til en syrlig vinduft og fyldte luften, som, lun af deres ånde, drog en tættere og tættere dug over de grålige ruder, alt som aftenens kølighed tog til.

Han var langt borte nu i minder og drømme, mens dog hele tiden en del af hans bevidsthed holdt vagt ved den sovende og fulgte hendes søvn. Lidt efter lidt, som mørket drev på, blev fantasien træt af at nære de stadigt opblussende, stadigt hendøende drømme, ligesom et jordsmon bliver træt af evindeligt at bære den samme afgrøde frem; og drømmene blev mattere, mere golde, uden frodige enkeltheder, og stive, mistede deres langt henskydende, sælsomt bugtede ranker. Og sindet slap det alt, det fjerne, og vendte hjem. – Hvor der var stille! var de ikke der, både han og hun, som på en ø af tavshed, der løftede sig op over regnens ensformige lydhav? Og deres sjæle var stille, så stille og trygge, mens fremtiden syntes at sove i en vugge af fred.

Gid den aldrig måtte vågne og alting blive som nu, ikke det mindste mere lykke end den, der var i freden, men så heller ingen kummer, ingen rullende uro. At det kunne lukke sig sammen, dette livsnu, som en knop er lukket sammen om sig selv, og der så ingen vår ville komme!

Fennimore kaldte; hun havde ligget vågen en stund, så lykkelig ved at finde sig fri for smerte, at hun ikke havde tænkt

på at tale. Nu ville hun rejse sig og tænde lys, men Niels blev ved at være doktor og nødte hende til at blive liggende. Hun havde ikke godt af at komme op endnu; han havde svovlstikker, og skulle nok finde lampen.

Da han havde tændt den, stillede han den hen på blomstertrappen i krogen, sådan at den runde, hvidtlysende kuppel halvvejs var skjult af en akacies fine, slumrende løv, og der blev just så lyst derinde, at de kunne se hinandens ansigter.

Han satte sig hen foran hende, og de talte om regnen, om hvor godt det var, Erik havde sin regnkappe med, og om hvor våd den stakkels Trine ville blive. Så gik samtalen i stå.

Fennimores tanker var lidt søvnige endnu, og den mathed, der var over hende, gjorde det så behageligt at ligge sådan og halvtænke uden at tale, og Niels var heller ikke snaksom stemt, han var endnu under indflydelse af eftermiddagens lange tavshed.

"Kan du lide det hus her?" sagde Fennimore endelig.

Å ja, han kunne.

"Kan du! Husker du møblerne hjemme?"

"I Fjordby? – Ganske tydeligt."

"Hvor jeg holder af dem, og hvor jeg somme tider længes efter dem! Dem, vi har her, det er jo ikke vores, de er bare lejede og kommer os slet ikke ved, de har ingen minder for os om nogen ting, og vi skal heller ikke leve med dem længere end vi bliver her. Du synes nok, det er underligt, men jeg forsikrer dig, jeg føler mig tit så ensom mellem alle de fremmede møbler, der står her så ligegyldige og så dumme og lader mig gå for den, jeg er, uden at bryde sig det mindste om mig. Og da de ikke skal følge mig, men bare blive, til der kommer andre og vil leje dem,

så kan jeg slet ikke slutte mig til dem heller, eller interessere mig for dem, som jeg kunne, når jeg vidste, at mit hjem altid skulle være deres hjem, og at hvad der så ville komme af godt og ondt, det ville komme til mig midt imellem dem. Er det barnagtigt, finder du? Måske det er det, men jeg kan ikke gøre for det."

"Jeg ved ikke, hvad det er, jeg kender det fra mig selv den gang, jeg blev ene i udlandet. Mit ur ville ikke gå, og da jeg så fik det fra urmageren og det gik igen, så var det ... det, du mener. Jeg kunne godt lide det, der var noget eget i den følelse – rigtig noget godt."

"Ja, ikke sandt! Å, jeg ville have kysset det, havde jeg været dig."

"Ville du?" –

"Sig mig," sagde hun pludseligt, "du har aldrig fortalt mig noget om Erik som dreng. Hvordan var han egentlig?"

"Alt, hvad der var godt og smukt, Fennimore. Prægtig, brav, en drengs ideal af en dreng i enhver henseende, ikke just en moders eller en lærers ideal, men det andet, som er så meget bedre."

"Hvordan kom I ud af det, holdt I meget af hinanden?"

"Ja, ser du, jeg var aldeles forelsket i ham, og han havde ikke noget imod det, sådan var det omtrent; vi var så forskellige, skal jeg sige dig. Jeg gik nu altid og skulle være digter og blive berømt, men ved du, hvad han sagde, han helst ville være, en dag jeg spurgte ham om det? – Indianer, en rigtig rød indianer, med krigsmaling og det hele! Jeg kunne slet ikke forstå det, husker jeg, jeg begreb ikke man kunne ønske at være en vild, så civiliseret var nu jeg."

"Men var det så ikke underligt, at han ville være kunstner?" sagde Fennimore, og der var noget koldt og fjendtligt over den tone hvori hun spurgte.

Niels mærkede det og studsede.

"Å nej," sagde han så, "det er egentlig sjældent, at folk bliver kunstnere på hele deres natur. Og netop sådanne frejdige, livsvante mennesker som Erik, de har tit en uendelig længsel efter hvad der er sart og fint: det fine, jomfrueligt kolde, det søde høje, jeg ved ikke, hvad jeg skal kalde det. Udadtil kan de være robuste og fuldblodige nok, ja endogså grove kan de være, og ingen aner hvad for underlige, romantiske og følelsesfulde hemmeligheder de har med sig selv, fordi de er så blufærdige, sjæleligt blufærdige mener jeg de er, disse store, hårdttrinende mandfolk, så ingen bleg lille jomfru kan være mere bly over sin sjæl end de. Forstår du, Fennimore, at sådan en hemmelighed, der ikke kan fortælles med jævne ord ud i den almindelige, dagligdags luft, at den kan stemme et menneske til kunstner? Og de kan ikke sige det, hører du, de kan ikke, man må tro på, at det er der og lever stille derinde, ligesom et løg nede i jorden, for en gang imellem sender det jo sin duftende, farvefine blomsterskat op i lyset. Forstår du, forlang intet af blomsterkraften for dig selv, tro på den, vær glad ved at nære den og ved at vide, at den er til. – Bliv ikke vred, Fennimore, men jeg er bange for, at du og Erik ikke er rigtig gode mod hinanden. Kan det ikke blive anderledes? Tænk ikke på, hvem der har ret, eller på urettens størrelse, du skal ikke være retfærdig mod ham, for hvor ville de bedste af os komme hen med retfærdighed, nej, men tænk på ham som han var den time, du elskede ham højest, tro mig, han er det værd. Du skal

ikke måle, ikke veje, der er øjeblikke, ved jeg, i kærligheden fulde af en lys, højtidelig ekstase, da man ville give sit liv hen for sin elskede, om det forlangtes. Ikke sandt? Husk på det nu, Fennimore, glem det ikke, både for hans skyld og for din egen."

Han tav.

Heller ikke hun talte, hun lå stille hen, med et tungt smil om sine læber, bleg som en blomst.

Så rejste hun sig halvt, og rakte sin hånd ud imod Niels.

"Vil du være min ven?" sagde hun.

"Det er jeg Fennimore," og han tog hendes hånd.

"Vil du, Niels?"

"Altid," svarede han, og førte ærbødigt hendes hånd til sine læber.

Så rejste han sig, rankere syntes det Fennimore, end hun havde set ham nogensinde før.

Lidt efter kom Trine ind og meldte, at hun var kommet hjem, og så var der the, og endelig en rotur gennem den triste regn.

Hen på den lyse morgen kom Erik hjem, og da Fennimore i det kolde, sanddru dagsskær så ham lave sig til at gå i seng, tung og usikker af drik, glasøjet af spil og skidenbleg af den gennemvågede nat, da blev de fagre ord, Niels havde talt, helt fantastiske for hende, og de lyse løfter, hun i sit stille sind havde lovet, dånede blegnende hen for den voksende dag, drømmegøgl og tanketant: en adelsflok af løgne.

Hvad kunne det hjælpe at stride imod, med den håbløse tyngsel, der var over dem begge. Det var så unyttigt at lyve sig let, deres liv kom dog aldrig mere til at gå på fjer. – Frosten havde været der, det brus af ranker og rankers ranker, med klynger af roser og bedre endnu, som havde slynget sig om dem

og bundet dem til hinanden, det havde fældet hvert lille løv og mistet hver blomst, der var kun tilbage de nøgne, seje vidjer, der holdt dem sammen i et uopløseligt tøjr. Hvad kunne det hjælpe, at hun ved mindernes varme vakte følelser fra fordums dage op til et kunstigt liv, og fik sin afgud op på hans sokkel igen, og fik beundringens glans i sine øjne, tilbedelsens ord på sine læber, og lykkens rødme på sine kinder, hvad kunne det hjælpe, når *han* ikke ville tage sig på at være afgudens præst og hjælpe *hende* med et fromt bedrag! Han! Han kendte ikke en gang hendes kærlighed igen, der var ikke et af hendes ord blevet tilbage i hans øre, ikke en dag af deres dage gemt hen i hans sjæl.

Nej, død og stille var deres hjerters svulmende elskov; duften, lyset og de sitrende toner, det var vejret hen alt sammen, og der kunne de sidde, af gammel vane, han med armen om hendes liv, hun med sit hoved lænet mod hans skulder, sådan sad de tungt nedsænkede i tavshed, glemmende hinanden; hun for at mindes hint herlige, han dog aldrig havde været, han for at drømme hende om til det ideal, han nu altid så stråle i sky, højt over hendes hoved. – Det var deres samliv, og dagene kom og gik igen, og bragte ingen forandring, og dag efter dag stirrede de ud over livets ørken, og sagde til sig selv, at det var en ørken, at der ingen blomster var og heller ingen udsigt til blomster, til kilder eller grønne palmer.

Jo mere efteråret skred frem, desto hyppigere blev Eriks svirefarter. Hvad kunne det nytte, sagde han til Niels, at han sad hjemme og ventede på ideer, der aldrig kom, indtil tankerne blev til sten i hovedet på ham. For øvrigt havde han ikke megen trøst af Niels' selskab, han trængte til folk med

krummer i, folk, som var brølende kød og blod, og ikke spilleværk af spæde nerver. Niels og Fennimore var derfor ofte ene sammen, thi Niels tog hver dag over til Marianelund.

Den venskabspagt de havde sluttet med hinanden, og de ord, der var faldet imellem dem, hin søndagaften, havde gjort dem mere utvungne og helt trygge i deres forhold til hinanden, og de sluttede sig sammen, ensomme som de begge var, i et varmt og inderligt venskab, der snart fik stor magt over dem og optog deres sind således, at deres tanker, enten de var sammen eller de var adskilte, altid bar hen imod dette venskabsforhold, ligesom fugle, der bygger på den samme rede, ser på alting, både det, de samler, og det, de forkaster, med det ene hyggelige mål for øje, at gøre reden rigtig lun og blød for hinanden og for dem selv.

Kom Niels over og Erik var ude, gjorde de næsten altid, enten det så regnede eller blæste, lange ture rundt i den skov, der stødte op til haven. De havde forelsket sig i denne skov, og alt som dens sommerliv mere og mere sluktes, blev den dem mere og mere kær. Der var jo også tusinde ting at se der. Først hvordan løvet det blev gult og rødt og brunt, så hvordan det faldt af, en blæstdag, fygende i gule stimer, når det var stille, blad og blad og blad, svagt raslende imod og ned imellem de stive grene og de svaje, brune kviste. Og som nu løvet faldt af træer og af småris, hvor kom da ikke sommerens lønligste hemmeligheder frem i rede på rede, og hvad lå og sad der ikke rundt omkring af sirligt frø og farverige bær, brune nødder, blanke agern og nydelige agernkopper, duske af koral på berberissen, blanksorte vrietornsbær og hybenrosens skarlagensrøde urner. De bladløse bøge var prik ved prik af

piggede boghuse, og rønnen ludede tung af røde klaser, syrlige af duft som most af æbler. Sildige brombær lå sorte og brune i vejkantens våde løv, der var tyttebær i lyngen, og det vilde hindbær bar for anden gang frem af sine matrøde frugter. Bregnerne, de havde vel hundrede farver som de visnede, og så mosset, det var en hel opdagelse, ikke blot det kraftige stormos i lavninger og på skrænter, det, som kunne ligne både graner og palmer og strudsfjer, men også det fine mos på træstammerne, det, der var som man kunne tænke sig alfernes kornmarker, sådan skød det op i fine, fine strå, med mørkebrune knopper, ligesom aks, oppe i spidsen.

På kryds og tværs strejfede de skoven igennem, ivrige som børn efter at finde dens skatte og mærkværdigheder, og de havde delt den imellem sig, også ligesom børn gør, sådan at det, der var på den ene side kørevejen, var Fennimores, det på den anden side Niels', og de sammenlignede tit deres riger og stredes om, hvis der var størst i herlighed. Det havde også navne, alting derinde, kløfter og bakker, stier og stenter, grøfter og damme; og var der hist og her et særlig stort eller prægtigt træ, så havde det også navn. Sådan havde de taget den i besiddelse på hver mulig måde, og sådan havde de fået sig skabt en lille verden for dem selv, som ingen andre kendte og som ingen kunne færdes i sådan som de, og dog havde de ikke en hemmelighed sammen, som ikke alverden måtte have hørt.

Endnu havde de det ikke.

Men kærligheden var i deres hjerter, og var der dog virkelig ikke, ligesom krystallerne er i en overmættet opløsning, og er der dog ikke, ikke før en splint eller blot et fnug af det rette sænker sig i væsken, og ligesom med et trylleslag skiller de

slumrende atomer ud, så de farer imod hinanden til møde, kilende sig sammen, nit i nit, efter usporlige love, og er i et nu krystal … krystal.

Sådan var det også en ubetydelighed, der lod dem føle, at de elskede.

Der er ingenting at fortælle, det var en dag som alle andre, de var ene i dagligstuen som hundrede gange før, og deres samtale havde været ganske ligegyldig, og det der skete udadtil var så sædvanligt og hverdags som muligt, det var ikke andet, end at Niels stod ved vinduet og så ud, og Fennimore kom hen og så ud også, det var det hele, men det var nok, for ligesom i et lynglimt forvandledes før og nu og fremtid for Niels Lyhne, ved bevidstheden om, at han elskede den kvinde, der stod der ved hans side, ikke som noget lyst og sødt og lykkeligt og fagert, der kunne hæve ham til salighed og til henrykkelse, sådan var hans kærlighed ikke; som det der var ligeså umuligt at være foruden som livsens ånde, sådan elskede han hende, og han greb som en, der er ved at drukne, griber for sig, og trykkede hendes hånd imod sit hjerte.

Og hun forstod ham. Næsten med et skrig og i en tone, fuld af rædsel og af jammer, råbte hun til ham som et svar og en bekendelse: "O *ja*, Niels!" og rykkede hånden til sig i det samme.

Så stod hun bleg og flygtende et øjeblik, sank så med det ene knæ ned på en udpolstret stol, skjulte sit ansigt mod dens fløjlshvasse ryg, og hulkede højt.

Niels var som blind i nogle få sekunder, og hans hænder famlede imellem zwiebelglassene efter støtte.

Det var kun meget få sekunder, så trådte han hen til stolen, hvor hun lå, og bøjede sig over hende, uden at røre hende, med

den ene hånd støttet mod stolens ryg.

"Vær ikke så fortvivlet, Fennimore, se op og lad os tale sammen. Vil du, vil du ikke? Du skal ikke være bange, lad os bære det sammen, min elskede egen, lad os! Forsøg om du kan."

Hun løftede hovedet lidt, så hun så op på ham. "Å Gud, hvad skal vi gøre! – Er det ikke frygteligt, Niels! Hvorfor skulle det gå mig sådan her i verden? Og hvor dejligt det kunne have været – så lykkeligt!" og hun hulkede igen.

"Skulle jeg have tiet," klagede han, "stakkels Fennimore, ville du ønske du aldrig havde fået det at vide?"

Hun løftede hovedet igen og greb efter hans hånd. "Jeg ville ønske jeg vidste det og var død, gid jeg lå i min grav og vidste det, det ville være så godt, å, så rart og godt ...!"

"Det er bittert for os, Fennimore, at det første vor kærlighed skal bringe os, er ene angst og tårer. Synes du ikke?"

"Du må ikke være hård imod mig, Niels, jeg kan jo ikke andet. Du kan ikke se det som jeg, det er mig der skulle være stærk, fordi det er mig der er bundet. Gid jeg kunne tage min kærlighed med magt og stænge den inde i det hemmeligste dyb i min sjæl og være døv for al dens jamren og dens bønner, og så sige til dig, at du skulle rejse langt, langt bort, men jeg kan ikke, jeg har lidt så meget, jeg kan ikke lide det også, jeg kan ikke, Niels. Jeg kan ikke leve uden dig, se, kan jeg? Tror du jeg kunne!"

Hun rejste sig og knugede sig ind til hans bryst.

"Her er jeg, og slipper dig ikke, jeg *vil* ikke lade dig gå og selv blive siddende tilbage i det gamle mørke. Det er som et bundløst dyb af lede og af pine, jeg *vil* ikke kaste mig ned i det, før springer jeg i stranden, Niels; og om også det ny liv vil

bringe smerter, så er det dog nye smerter, som ikke har de gamles sløve bråd, og som ikke kan træffe så sikkert som de gamle, der kender mit hjerte så grusomt nøje. Taler jeg vildt? – Ja vist, men det er så godt at kunne tale til dig uden forbehold, uden at jeg behøver at vogte mig mere for alt det meget, det ikke var ret at sige dig. Men nu har du jo ret fremfor alle! Gid du kunne tage mig helt, så jeg var ganske din, og jeg ikke det mindste var nogen andens, gid du kunne løfte mig ovenud af hvert et forhold, der hegner om mig."

"Vi må bryde igennem dem, Fennimore. Jeg skal indrette det så godt, vær blot ikke bange, en dag, inden nogen aner det mindste, er vi langt borte."

"Nej, nej, vi må ikke løbe bort, bare ikke det, heller alt andet, end at mine forældre skulle høre, at deres datter var løbet bort, det er umuligt og jeg gør det aldrig, ved Gud i Himlen Niels, jeg gør det aldrig!"

"Å, men du må, min pige, du må, ser du ikke al den styghed og lavhed, der rejser sig om os på alle sider, hvis vi bliver, al den modbydelige list og falskhed og forstillelse, der vil snære os, og tynge os ned og gøre os elendige! Jeg vil ikke lade dig plette af alt det, det skal ikke æde sig ind på vor kærlighed som en giftig rust."

Men hun var ubevægelig.

"Du ved ikke, hvad du fordømmer os til," sagde han bedrøvet, "det var langt bedre, om vi nu trådte til med jernhæle, i stedet for at skåne. Tro mig, Fennimore, når vi ikke lader vor kærlighed være os alting, det eneste og det første i verden, det som må frelses før alt andet, så vi hugger til, hvor vi hellere ville læge, og sender sorg, hvor vi så langt hellere ville holde hver

skygge af sorg borte, dersom vi ikke gør det, så skal du se hvor alt det, vi bøjer os ind under, vil læsse sig tungt på vore skuldre og tvinge os i knæ, så ubarmhjertigt og ubønhørligt. – En kamp på knæ, du ved ikke hvor den er tung at kæmpe. – Du må ikke græde. Skal vi kæmpe den alligevel, min pige, side om side, op imod det altsammen!"

I de første dage blev Niels ved med sine forsøg på at overtale hende til flugt, så begyndte han at udmale sig, hvor voldsomt det ville ramme Erik, om han kom hjem en dag og fandt ven og kone borte med hinanden, og lidt efter lidt fik det helt et unaturligt, tragisk umulighedspræg i hans øjne, og han vænnede sig af med at tænke på det, som på så meget andet, han ønskede anderledes, og gav sig med hele sin sjæl hen til forholdene, som de var, uden noget bevidst forsøg på at digte dem om, eller på med fantastiske festons og guirlander at lyve manglerne bort. Men hvor var det ikke også sødt at elske, elske en gang den virkelige livets elskov; for det var jo ikke kærlighed, det, han havde troet var kærlighed før, hverken den ensommes tungt svulmende længsel, eller fantastens glødende savn, eller barnets anelsesfulde nervøsitet. Det var strømme i kærlighedens store ocean, enkelte reflekser af dens fulde lys, splinter af kærligheden, ligesom meteorerne, der raser gennem luften, er splinter af en klode, for det var kærligheden: en verden, der var hel, noget fyldigt, stort og ordnet. Der var intet forviltret, meningsløst jag af følelser og stemninger; kærligheden var som en natur, evigt skiftende og evigt fødende, og der døde ikke stemning, der visnede ikke følelse, uden for at give liv til den spire, de bar i sig, til noget endnu fuldkomnere.

Roligt, sundt og med dybe åndedrag, sådan var det skønt at elske, elske ud af hele sin sjæl. Og dagene faldt ny og blanke ned fra selve Himlen nu, kom slet ikke trækkende selvfølgeligt efter hinanden som de forslidte billeder i en kukkasse. Hver af dem var en åbenbarelse, thi på hver af dem fandt han sig selv større og stærkere og mere stor i stilen. Han havde aldrig kendt en sådan følelsens inderlighed og vælde, og der var øjeblikke, hvor han syntes sig selv titanisk, langt mere end menneske, sådan en uudtømmelighed fornam han i sit indre, så vingebred en ømhed svulmede fra hans hjerte, så vidt var hans syn, så kæmpemilde var hans domme.

Dette var begyndelsen og lykken, og de var lykkelige længe.

Den daglige falskhed og forstillelse, den luft af uære, hvori de færdedes, alt dét havde ingen magt endnu, det kunne ikke nå dem i den ekstatiske højde, hvortil Niels havde hævet deres forhold og dem med dét; for han var ikke simpelthen en mand, der forførte sin vens kone, eller rettere han var det, han sagde med trods, han var det, men han var også den, der derved havde frelst en skyldfri kvinde, som livet havde såret, stenet og besudlet; en kvinde, der alt havde lagt sig ned for at lade sin sjæl dø, hende havde han givet tillid til livet igen, og givet hende tro igen på dets bedste magter, løftet hendes ånd til adel og til højhed, givet hende lykken. Hvad var så bedst, hin skyldfri elendighed eller det, han havde vundet hende? Han spurgte ikke om det, han havde jo gjort sit valg.

Helt mente han ikke dette. Mennesket bygger sig så tit teorier, som det dog ikke vil bo i, tankerne går så tit langt længere frem end følelsen for ret og uret har lyst til at følge dem. Men den var til for ham, denne forestilling, og betog den

stadigt nødvendige træskhed, falskheden, lavheden, stygheden meget af deres evindelig ædende eddergift.

Omsider måtte det dog mærkes, det åd på alt for mange fine nerver til, at det ikke snart skulle gøre skade og volde smerte, og tiden fremskyndedes meget ved at Erik lidt efter nytår mente, at han havde fået en idé, noget med en grøn særk, fortalte han Niels, og en truende position. Kunne han huske det grønne i Salvator Rosas *Jonas*? Noget der henad. –

Skønt nu Eriks arbejden mest kom til at bestå i at ligge på sofaen i atelieret og ryge shag og læse Marryat, holdt det ham dog for en tid meget hjemme, tvang dem derved til ny forsigtighed, og gjorde nye påfund og nye løgne nødvendige.

Det at Fennimore var så opfindsom i den retning, satte den første sky på himlen. Den var som ingenting i begyndelsen, ikke andet end en fnugflygtig, forbi jagende tvivl hos Niels, om hans kærlighed ikke var ædlere end den, han elskede. Men det var ikke rent og klart denne tanke, blot en uklar anelse, der pegede den vej hen, en utydelig svigten i hans sind, synkende til den side.

Men det kom igen og med mere i følge, først også vagt og ubestemt, så skarpere og skarpere gang for gang. Og det var forbavsende, med sådan en rivende hastighed som det kunne undergrave, gøre lavt, og tage bort af glansen. Deres kærlighed blev ikke mindre, tværtimod, alt som den sank, blev den mere lidenskabelig og glødende, men disse håndtryk, stjålne under tæpper, disse kys i entreer og bag døre, disse lange blikke lige under den bedragnes øjne, det tog helt den store stil bort. Lykken stod ikke mere stille over deres hoveder, de måtte rapse dens smil og dens lys, hvor bedst de kunne, og listen og

snedigheden blev ikke sørgelige nødvendigheder mere, men fornøjelige triumfer, falskheden blev deres rette element og gjorde dem så usle og så små. Der var også nedværdigende hemmeligheder, de før havde sørget over, hver for sig, holdende sig uvidende i hinandens øjne; dem måtte de nu dele, for Erik var ikke bly af sig, og det kunne tit falde ham ind at kæle for sin kone i Niels' nærværelse, kysse hende, tage hende på skødet og omfavne hende, og Fennimore turde ikke afvise eller havde ikke myndighed til at afvise disse kærtegn, sådan som før; bevidstheden om hendes skyld gjorde hende usikker og bange.

Sådan sank og sank deres kærligheds høje slot, det, fra hvis tinder de havde skuet så stolt ud over verden, og hvor de havde følt sig så stærke og så store.

Men de var glade mellem dets ruiner.

Når de spadserede i skoven nu, så var det mest på mørke dage, hvor tågen hang i de brune grene og tættede til imellem de våde stammer, så ingen kunne se dem, når de kyssedes hist og favnedes her, og ingen kunne høre dem, når deres letsindige tale klang hen i kåde latterfanfarer.

Det præg af evighedens melankoli, der havde været over deres elskov, var slettet ud; idel smil og skæmt var der mellem dem nu, og der var sådan en feberhast over dem, en griskhed efter lykkens ilende sekunder, som om de skulle skynde sig at elske, og ikke havde hele livet for dem.

Det bragte ingen forandring, at Erik efter en måneds tids forløb blev træt af sin idé og atter begyndte på sine farter, så ivrigt, at han kun sjældent var hjemme to døgn i træk. Hvor de var faldet hen, der blev de. Måske de en enkelt gang, i ensomme timer, med beklagelse stirrede tilbage til den højde, hvorfra de

var faldet, måske de undredes kun på, hvor anstrengende det måtte have været at holde sig deroppe, og følte sig lunere lejret der, hvor de var. Der kom ingen forandring. Ikke da ad gamle dage til, men den slappe gemenhed, der var i at leve som de levede, og så dog ikke løbe bort med hinanden, blev dem mere og mere bevidst, og koblede dem tættere og laveligere sammen i en fælles følelse af skyld; for ingen af dem ønskede tingene anderledes, end de var. Heller ikke skjulte de dette for hinanden, thi det var kommet til en kynisk fortrolighed imellem dem, sådan som den gerne vil opstå mellem medskyldige, og der var intet i deres forhold, som de var bange for at røre ved med ord. De nævnte med en sørgelig frejdighed tingene ved deres rette navn, og så dem i øjnene, sagde de, sådan som de var.

Det havde set ud i februar som om vinteren skulle være forbi, men så kom martsmo'er i sin hvide kappe med dens løse fo'r, og snefog på snefog dækkede jorden til med tykke lag. Længere hen blev det så stille med skingrende frost, og fjorden lagde til med kvartertyk is, der blev liggende længe.

Sidst i måneden, en aften efter thetid, sad Fennimore ene i sin dagligstue og ventede.

Der var meget lyst derinde, fortepianoet stod åbent med tændte lys, og sløret var taget af lampen, så guldlisterne og hvad der hang på væggene trådte tydeligt og årvågent frem. Hyacinterne var ryddet af vinduerne og sat hen på skrivebordet, og stod nu der, en klynge af skære farver, og fyldte luften med deres rene, ligesom køligt stærke duft. I

kakkelovnen brændte ilden med en dæmpet, velfornøjet snurren.

Fennimore gik op og ned ad gulvet, næsten balancerende på en af tæppets mørkerøde striber. Hun havde en lidt gammeldags, sort silkekjole på, der, tung af garneringer, slæbte efter hende, og lagde sig fra den ene side til den anden, alt som hun gik.

Hun nynnede, og havde med begge hænder fat i den bleggule krans af store ravperler, hun bar om halsen, og når hun vaklede på sin røde stribe, holdt hun op at nynne, men blev ved at holde fast i kransen. Måske hun tog varsel af sin gang, sådan, at hvis hun kunne gå så og så mange gange over gulvet, uden at komme udenfor striben og uden at slippe med hænderne, så ville Niels komme.

Han havde været der om formiddagen, da Erik tog bort, og var blevet til hen imod aften, men han havde lovet at se over igen, så snart månen kom frem og det blev lyst nok til at han kunne vare sig for vågerne derude på fjorden.

Fennimore var færdig med sin spådom, hvad resultatet så var blevet, og trådte hen til vinduet.

Det så slet ikke ud til, der skulle komme nogen måne i aften, så sort som himlen var, og der var meget mørkere ude på den gråblå is end inde på land, hvor sneen lå. Det var vist bedst, om han blev borte. Og hun satte sig med et resigneret suk hen til klaveret, men rejste sig igen for at se på taffeluret. Så kom hun tilbage og satte resolut en stor, tyk bog med noder op foran sig, men hun spillede alligevel ikke, hun bladede åndsfraværende i bogen, og faldt i tanker.

Om han alligevel nu stod derovre ved den anden strand og spændte sine skøjter på, og så var her om et øjeblik! Hun så ham så tydeligt, han åndede lidt tungt efter løbet, og missede med øjnene ad lyset herinde oven på alt det mørke. Der kom sådan en kulde ind med ham, og hans skæg var ganske fuldt af små bitte, blinkende dråber. Så ville han sige – hvad ville han sige?

Hun smilte og så nedad sig.

Og der var ingen måne endnu.

Hun gik hen til vinduet igen og blev stående og så ud i mørket, til det blev fuldt af hvide, små gnister for hendes øjne, og af regnbuefarvede ringe. Men de var der så ubestemt. Hun ville ønske, der var et fyrværkeri derude, raketter, der gik til vejrs i en lang, lang stribe og så blev til små orme, der borede sig ind igennem himlen og blev borte med et blaf; – eller også en stor, stor, mat kagle, der sitrede op i luften og så langsomt dalede ned i en regn af tusindfarvede stjerner; se! se! så blødt og rundt ligesom en nejen, ligesom en guldregn, der nejede – farvel, farvel! det var de sidste. – Herregud også, at han ikke kom! – og hun ville ikke spille. I det samme vendte hun sig mod klaveret, slog hårdt en oktav an, og blev ved at holde tangenterne nede, til tonen var døet helt, helt hen, og igen, igen og igen. Hun ville ikke spille. Ikke spille, ikke spille. – Men danse derimod! – Et øjeblik lukkede hun sine øjne og brusede i tankerne hen igennem en umådelig sal af rødt og hvidt og guld. – Hvor det ville være dejligt at have danset, være varm og tørstig og drikke champagne! Så kom hun til at tænke på, at den gang hun gik i skole, havde en veninde og hun lavede champagne af

sodavand og eau de cologne, og var blevet så syge af at drikke det.

Hun rettede sig og gik hen i stuen, instinktmæssigt ordnende på sin kjole efter dansen.

"Og om vi *så* blev fornuftige!" sagde hun halvhøjt, tog sit arbejde, og satte sig til rette i en stor lænestol henne ved lampen.

Men hun var ikke flittig, hænderne sank snart ned i skødet, og lidt efter lidt gemte hun sig, med små bevægelser, lunt i den store stol, rundede sig ind i den, med hånden under kind og med kjolen trukket svøbende hen om hendes fødder.

Hun tænkte nysgerrigt på, om de andre koner var ligesom hun, om de havde taget fejl og havde været ulykkelige, og så havde elsket en anden. En for en tog hun damerne hjemme i Fjordby for sig. Så tænkte hun på fru Boye. Niels havde fortalt hende om fru Boye, og hun havde altid været en pirrende gåde for hende, dette fruentimmer, som hun hadede og som hun følte sig ydmyget af.

Erik havde også fortalt en gang, at han havde været rasende forelsket i fru Boye.

Hvem der vidste alting om hende!

– Hun lo ved tanken om fru Boyes nye mand.

Og hele tiden, mens hun var beskæftiget med alt dette, længtes og lyttede hun efter Niels, og tænkte sig ham kommende, stadigt kommende derude over isen. Hun anede kun lidet, at allerede i to timer havde nu en sort, lille prik, en helt anden vej fra, arbejdet sig hen over de snehvide marker med helt andre bud til hende end dem, hun ventede over

fjorden. Det var kun en mand i vadmel og fedtlæder, og nu bankede han på køkkenvinduet og gjorde pigen forskrækket.

Det var et brev, sagde Trine, da hun trådte ind til fruen.

Fennimore tog det; det var en depeche, roligt rakte hun pigen kvitteringen og lod hende gå, hun var slet ikke ængstelig, Erik havde flere gange i den sidste tid telegraferet til hende, at han den næste dag kom hjem med et par fremmede.

Så læste hun.

Hun hvidnede med ét, fo'r forviltret op fra sit sæde ud på gulvet, og stirrede med ventende rædsel imod døren.

Hun ville ikke have det ind, hun turde ikke, og i et spring havde hun kastet sig mod døren, holdt nu på den med sin skulder, og drejede om på nøglen, til det skar i hendes hånd. Men den ville ikke gå rundt, hvor stærkt hun så tog. Så slap hun. Det var jo også sandt, – det var slet ikke her, langt borte fra hende i et fremmed hus.

Hun kom til at ryste, hendes knæ kunne ikke bære hende længere, og langs med døren gled hun ned på gulvet.

Erik var død. Hestene var løbet løbsk, havde kastet vognen ved et gadehjørne, og slængt Erik med hovedet ind mod muren. Hovedet var knust, og nu lå han død i Ålborg. Sådan var det gået til, og det meste af det stod i telegrammet. Der havde ikke været andre med ham på vognen end den hvidhalsede huslærer, araberen, og det var ham, der havde telegraferet.

Hun lå og jamrede stille der på gulvet, og med begge hænder stemmet fladt mod tæppet, med blikket nedad, udtryksløst og stivt, vuggede hun overkroppen hjælpeløst fra side til side.

– Blot for et øjeblik siden havde det været så lyst og duftende omkring hende, og hun kunne ikke slippe det straks alt

sammen for sorgens og angerens begsorte nat, hvor meget hun så end ville. Det var ikke hendes skyld, men i hendes bevidsthed spøgte det endnu med usikre, blændende glimt af elskovs lykke og elskovs lyst; og stærke, tåbelige ønsker ville hvirvle sig frem, higende efter en salighed af glemsel eller efter med krampevilde tag at rykke begivenhedernes rullende hjul tilbage.

Men det var snart forbi.

I sorte sværme, alle steder fra, kom de flyvende ligesom ravne de mørke tanker, lokkede af hendes lykkes lig, og huggede i det, næb ved næb, endnu mens livets varme tøvede i det. Og de flængede og flåede og gjorde det modbydeligt og ukendeligt, hvert træk blev vansiret og forvrænget, til det var helt en ådselhob af ledagtighed og rædsel.

Hun rejste sig og gik omkring, støttende sig som en syg til stole og borde, og hun så fortvivlet op som efter et spindelvæv af hjælp, blot et blik af trøst, et lille kærtegn af medlidenhed, men hendes øje mødte kun de stærkt-oplyste familieportrætter, alle disse fremmede, som havde været vidner til hendes fald og hendes brøde, døsige, gamle herrer, snerpmundede matroner, og så det evindelige gnomebarn, som de havde alle vegne, pigen med de store, runde øjne og det udbulnede pandebjerg. Den havde fået minder nok omsider, al denne fremmede ejendom, det bord der, den stol der, skammelen med den sorte puddelhund på, og den slåbroksagtige portiere, hun havde mættet det med minder alt sammen, boleminder, som det nu spyede fra sig og slængte efter hende – o, det var rædsomt at være stænget inde med alle de spøgelser af synd og med sig selv; hun gøs for sig selv, hun truede ad hende, denne æreløse Fennimore, som krøb sammen ved hendes fødder, hun trak sin

kjole bort imellem hendes bedende hænder. Nåde! Nej, der var ingen nåde, hvor kunne der være nåde for hine døde øjne i den fremmede by, de, som, nu de var brustne, så, hvor hun havde kastet hans ære i skarnet, løjet ved hans læbe, været troløs ved hans hjerte.

Hun kunne føle, hvor de var fæstet på hende, disse døde øjne, hun vidste ikke hvorfra, hun vred sig under dem for at undgå dem, men de blev ved at følge hende, glidende som to isnende stråler henover hende og mens hun sådan stirrede ned, og hver tråd i tæppet, hvert sting på skamlerne blev unaturligt tydelige for hendes øjne i det stærke, skarpe lys derinde, da mærkede hun, hvordan det gik omkring hende med døde mænds skridt og strøg grangiveligt mod hendes dragt, så hun skreg op i rædsel og fo'r til side; men så var det der foran hende som hænder, og dog ikke som hænder, noget, der langsomt greb efter hende, greb hånligt og hoverende efter hendes hjerte, dette vidunder af falskhed, denne gule perle af troløshed! Og hun veg tilbage, til hun stødte mod bordet, men det var der endnu, og hendes bryst var intet værn imod det; det greb igennem hud og kød som … hun næsten døde af angst idet hun stod der, værgeløst krummende sig tilbage over bordet, mens alle nerver krøb sig korte i forventning og øjet stirrede som om det skulle myrdes i sin hule.

Så var det forbi.

Hun så sig med et utrygt blik omkring, sank så ned på knæ, og bad længe. Hun angrede og bekendte, vildt og hensynsløst i stedse voksende lidenskabelighed, med ganske det samme fanatiske had til sig selv som det, der bringer nonnen til at hudflette sit nøgne legeme. Hun søgte begejstret efter lave ord,

og berusede sig i selvfornedrelse og i en ydmyghed, der brændte efter ringhed.

Omsider rejste hun sig. Hendes bryst bevægede sig stærkt og uroligt og der var en svag glans over hendes blege kinder, der syntes at være blevet ligesom fuldere under bønnen.

Hun så sig omkring i stuen med et blik, som om hun svor noget stille hos sig selv, så gik hun ind i det mørke sideværelse, lukkede døren efter sig, stod et øjeblik stille for at vænne sig til mørket, og famlede sig så frem til den dør, der førte ud til den lukkede glasveranda, og gik derud.

Der var lysere dér, månen, som nu var kommet frem, skinnede ind gennem den tilfrosne glasvægs gnidder af krystaller, gulligt gennem selve ruderne, rødt og blåt igennem de rektangler af farvet glas, der dannede ramme om ruderne.

Hun tøede hul etsteds på isen med sin hånd, og tørrede omhyggelig vandet bort med sit lommetørklæde.

Endnu var der ingen at se derude på fjorden.

Så begyndte hun at gå frem og tilbage i sit glasbur. Der var ikke andre møbler derude end en rørsofa af svejfet træ, og den lå fuld af visne vedbendblade fra rankerne deroppe under loftet. Hver gang hun gik forbi den, raslede bladene sagte i lufttrækket, og nu og da fandt hendes kjole også et løv på gulvet og trak det med en kradsende lyd efter sig henover fjælene.

Frem og tilbage gik hun der på sin triste vagt, med armene foldede over brystet, gørende sig hård imod kulden.

Han kom.

Med et ryk havde hun døren oppe, og trådte med sine tynde sko ud i den isnende sne.

Hun undte sig det, hun kunne have gået barfodet til det møde.

Niels var standset i sin fart ved synet af den sorte skikkelse mod sneen og kom med tøvende, undersøgende kast langsomt imod land.

Det var ligesom den brændte hende i øjnene denne snigende skikkelse. Hver bevægelse, hvert træk, hun kendte igen, slog hende som en skamløs forhånelse, ligesom pralede med nedværdigende hemmeligheder. Hun sitrede af had, hendes hjerte svulmede med forbandelser, og hun kunne næppe styre sit sind.

"Det er mig," råbte hun hånende ud imod ham, "skøgen Fennimore!"

"Men i Guds navn, du søde?" spurgte han forundret, nu kun et par skridt borte fra hende.

"Erik er død."

"Død! Hvad tid?" Han måtte træde ind i sneen med sine skøjter for ikke at falde. "Men så sig dog!" og han trådte ivrig et skridt nærmere.

De stod nu ansigt til ansigt, og hun måtte holde sig for ikke at slå med sin knyttede hånd i disse blege, forstyrrede træk.

"Jeg skal nok sige dig," sagde hun, "han er død, som jeg siger, han kørte løbsk i Ålborg, og fik sit hoved knust, mens vi gik her og bedrog ham."

"Det er skrækkeligt," stønnede Niels, og tog sig til tindingerne, "hvem kunne også have anet ... å, gid vi havde været ham tro, Fennimore! Erik, stakkels Erik! – gid det havde været mig!" og han hulkede højt, krummende sig af smerte.

"Jeg hader dig, Niels Lyhne!"

"Å, pyt med *os*," stønnede Niels utålmodigt, "blot vi havde *ham* igen. Stakkels Fennimore," rettede han sig så, "bryd dig ikke om mig. Hader du mig, siger du? Du må godt, ja, du må." Han rejste sig pludseligt. "Lad os gå ind," sagde han, "jeg ved ikke, hvad jeg selv siger. Hvem var det, der telegraferede, du sagde?"

"Ind!" skreg Fennimore, som blev hidsig ved, at han så lidt lagde mærke til hendes fjendtlighed, "derind! Aldrig skal du sætte din feje, æreløse fod mere i det hus. Hvor tør du tænke derpå, din usling, du falske hund, som kom snigende hertil og stjal din vens ære, fordi den var for dårligt gemt. Hvad, stjal du den ikke lige under hans øjne, fordi han troede, du var ærlig, din hustyv!"

"Tys, tys, er du gal! Hvad går der af dig? Hvad er det for ord, du bruger!" Han havde taget hende hårdt i armen og draget hende nærmere, og så forbavset lige ind i hendes ansigt. "Du må fatte dig," vedblev han i en mildere tone, "hvad kan det hjælpe, barn, at slå om sig med stygge ord!"

Hun rev sin arm fra ham, så han vaklede i sit usikre fodfæste.

"Kan du da ikke høre, at jeg hader dig," hvinede hun, "og er der ikke *så* meget blot af en ærlig mands hjerne hos dig, at du kan begribe det. Hvor jeg må have været blind da jeg elskede dig, du sammenløjede menneske, mens jeg havde ham ved min side, som var titusinde gange bedre end du. Jeg skal hade og foragte dig til mit livs ende. Den gang, du kom, var jeg retskaffen, jeg havde aldrig gjort noget slet, men så kom du med din poesi og dit skarn og løj mig ned i sølet til dig. Hvad havde jeg gjort dig, at du ikke kunne lade mig være, mig, der skulle være dig hellig fremfor alle andre. Dag for dag må jeg nu leve med den skamplet på min sjæl, og aldrig kan jeg træffe

sammen med nogen så ringe, at jeg jo ikke må vide med mig selv, at jeg er ringere endnu. Alle mine ungdomsminder har du forgiftet. Hvad har jeg at tænke tilbage på, der er rent og godt, nu! Det er plettet af dig, alt sammen. Det er ikke blot *ham*, der er død, alt, hvad der har været mellem os af lyst og godt, det er dødt også og råddent. Å, Gud hjælpe mig, er det retfærdigt, at jeg ingen hævn kan få over dig, efter alt det, du har gjort mig. Gør mig retskaffen igen, Niels Lyhne, gør mig pletfri og god igen! Nej, nej, – men det *burde* være sådan, at du kunne pines til at gøre din uret god. Kan du, kan du lyve det tilbage? Stå ikke der og kryb ind under din hjælpeløshed, lid her for mine øjne, vrid dig i pine og fortvivlelse og vær elendig; lad ham være elendig, Vorherre, lad ham ikke stjæle hævnen fra mig også. Gå, din usling, gå, jeg kaster dig fra mig, men jeg slæber dig med mig, kan du tro, gennem alle de pinsler, jeg kan hade ned over dig."

Hun havde rakt armene truende ud mod ham, nu vendte hun sig og gik, og verandadøren klirrede sagte efter hende.

Niels stod og så forbavset, næsten vantro, den vej, hun gik. Det syntes ham, som om det var der foran ham endnu, dette blege, hævngerrige ansigt, så forunderlig lavsjælet og råt i sin lidenskabelighed, helt berøvet sin sædvanlige formfine skønhed, som var det blevet pløjet op i alle linjer af en unænsom og barbarisk hånd.

Han stavrede forsigtigt ned til isen, og begyndte at løbe langsomt udefter ad fjordmundingen til, med måneskæret for sig og med vinden på ryggen. Efterhånden løb han stærkere til som tankerne tog hans opmærksomhed fra omgivelserne bort, og isspånerne fra hans skøjtejern rislede klingrende med ham

hen over den blanke flade, førte af den stadigt voksende frostvind.

Så det var enden! Så det var sådan, han havde frelst den kvindesjæl, og hævet den og givet den lykken! Hvor det var skønt, hans forhold til den døde ven, hans barndomsven, for hvem han ville ofret fremtid, liv og alt! Han med hans ofren og hans frelsen! – Himmel og jord skulle se på ham, så kunne de se en mand, der holdt sit liv på ærens højder, uden plet og uden lyde, for at han ikke skulle kaste skygge på den idé, han tjente, og som han var kaldet til at forkynde.

Afsted fo'r han.

Det var nu også en af hans stortalende tanker, at hans sølle liv skulle kunne sætte pletter på ideens sol. Herre Gud, han skulle nu altid tage det så højt, det var ham i kødet båren; kunne han ikke blive noget bedre, så skulle han da i det mindste være en Judas og kalde sig Iscariot i storslået skummelhed. Det lød da af noget. – Skulle han altid gå sådan og skabe sig, som om han var ansvarlig minister hos ideen og medlem af dens gehejmestatsråd, havende alting, menneskeheden anbelangende, fra første hånd! – Mon han da aldrig kunne lære i al tarvelighed at stræbe efter at gøre sin pligt i ideens garnisonstjeneste, som menig af en meget underordnet klasse?

Der var røde blus ude på isen, og han kom dem så tæt forbi, at en kæmpelang skygge et øjeblik skød ud fra hans fødder, drejede sig fremefter og forsvandt.

Han tænkte på Erik og på den ven, han havde været Erik. O, han! Barndomsminderne vred deres hænder over ham, ungdomsdrømme hyllede deres hoveder til og græd over ham, hele hans fortid stirrede efter ham med et langt blik fuldt af

bebrejdelse. Han havde sveget det altsammen for en kærlighed, så lav og lille som han selv. – Der *havde* været højhed i den kærlighed alligevel; Og han havde sveget den også. Hvor skulle han fly hen for disse tilløb, der altid endte i grøften. Hele hans liv havde ikke været andet, og det ville ikke blive anderledes i fremtiden, han vidste det, han følte det så sikkert, og han sygnede ved udsigten til al denne unyttige møde, og ønskede af hele sin sjæl, at han kunne undfly og blive fri for denne meningsløse skæbne. Blot at isen ville briste under ham, som han nu for frem, og alting blive gjort forbi i en gispen og en trækning nede i det kolde vand.

Han standsede udmattet af løbet og så sig tilbage. Månen var gået bort, og fjorden lå mørk og lang imellem landjordens hvide bakker. Så vendte han om og arbejdede sig op mod vinden. Den var så stærk nu, og han var træt. Han søgte indefter for at komme i læ af det høje land, men som han sådan stred frem, kom han ud på en vindvåge, dannet af svøftet fra bakkerne, og den tynde is gav sig under ham med en sej og knitrende knagen.

Hvor han dog følte sig let om hjertet alligevel, da han kom på fast is igen! Det meste af trætheden var gået bort i angsten, og han stævnede kraftigt fremad.

Mens han nu stred derude, sad Fennimore i den stærkt oplyste stue, skuffet og forpint. Hun følte sig bedraget for sin hævn, hun vidste ikke, hvad hun havde ventet, men det havde været noget helt andet; der havde foresvævet hende noget ophøjet og mægtigt, noget som sværd og røde flammer eller ikke det, noget der bar hende og satte hende på en trone, og nu

var det faldet så småt og dagligdags ud, og hun havde følt sig mere som en skændegæst end som en, der forbander …

Hun havde dog lært noget af Niels.

Tidlig den næste dags morgen, mens Niels endnu sov, overvældet af træthed, rejste hun bort.

12

I det meste af to år flakkede Niels Lyhne om i udlandet.

Han var så ensom. Ingen slægt havde han, ingen ven, der var hans hjerte nær. Men der var en større ensomhed over ham end den; thi vel kan den våndes og kende sig forladt, der på hele den uhyre jord ikke har en eneste lille plet, som den kan velsigne og ønske godt for, som den kan vende sit hjerte mod, når hjertet *vil* svulme, som den kan længes imod, når længslen *vil* sprede sine vinger; men har han et livsmåls klare, faste stjerne blinkende over sig, da er der ingen nat så ensom, at han helt er ene. Men Niels Lyhne havde ingen stjerne. Han vidste ikke hvad han skulle gøre med sig selv og sine evner. Det var godt nok han havde talent, han kunne blot ikke bruge det, men gik omkring og følte sig som en maler uden hænder. Hvor han misundte dem de andre, små og store, som, hvor de så greb hen i tilværelsen, altid fik fat i en eller anden hank! – For han kunne slet ingen hanke finde. Han kunne blot, syntes han, synge de gamle romantiske sange om igen, og alt hvad han havde fået gjort, havde da heller ikke været andet. Det var som om hans talent var noget afsides i ham, et stille Pompeji eller ligesom en harpe, han kunne tage frem af en krog. Det var ikke allestedsnærværende, løb ikke ned ad gaden med ham, sad ham ikke i øjnene, kriblede ham ikke i fingerspidserne, slet ikke: Det havde intet tag i ham, hans talent. Undertiden syntes det ham, han var født et halvt århundrede for sent, sommetider igen også, at han var kommet alt for tidligt. Talentet hos ham stod

med sin rod i noget forbigangent, og havde kun liv i det, kunne ikke drage næring af hans meninger, hans overbevisning, hans sympatier, kunne ikke tage det op i sig og give det form; de flød fra hinanden, disse to ting, som vand og olie, de kunne rystes sammen men de kunne ikke blandes, aldrig blive til et.

Efterhånden begyndte han at indse det, og det gjorde ham grænseløs mismodig, og gav ham et spydigt, mistroisk blik på ham selv og på hans fortid. Der måtte være en fejl ved ham, sagde han til sig selv, en uhelbredelig fejl måtte der være ved hans væsens inderste marv, thi et menneske *kunne* leve sig sammen, det troede han.

I den sindsstemning var han, da han det sidste udlændighedsår, først i september, slog sig ned ved Gardasøens bredder i det lille Riva.

Straks efter at han var kommet, lukkede landet sig rundt omkring med en vold af vanskeligheder og rejsebesværligheder, som holdt alle fremmede borte. Der var nemlig udbrudt kolera i det venetianske og sydefter nede i Descensano og nordefter oppe om Trient. Under disse omstændigheder blev Riva ikke synderlig livligt, hotellerne havde tømt sig ved de første rygter, og italiensfarerne drog udenom.

Så meget nærmere kom de få tilbageblevne til at slutte sig sammen.

Den mærkeligste blandt disse var en berømt operasangerinde, hvis virkelige navn var madame Odéro. Hendes teaternavn havde en langt berømtere klang. Hun og hendes selskabsdame, Niels og en døv wienerdoktor var de eneste gæster i hotellet "Den gyldne Sol", byens første.

Niels kom til at slutte sig meget nøje til hende, og hun gav efter for den inderlighed, der var i hans væsen, sådan som der så ofte er hos folk, der lever i ufred med sig selv, og som derfor er henvist til at komme i tryghed hos andre.

Madame Odéro levede her på syvende måned, for i fuldstændig ro at komme sig for eftervirkningerne af et halsonde, der havde truet hendes stemme, og lægen havde for et helt år forbudt hende al sang, og for at hun ikke skulle fristes, al musik overhovedet. Først når året var omme, ville han lade hende prøve på at synge, og hvis det viste sig, at der ikke fulgte mindste spor af træthed efter, ville hun være helbredet.

Niels fik et slags civiliserende indflydelse på madame Odéro, der var en heftig, ildfuld natur, med meget få nuancer. – Det havde jo været en frygtelig dom for hende at høre på, at hun et helt år skulle leve i stilhed, langt borte fra beundring og forgudelse, og i begyndelsen var hun aldeles fortvivlet, og stirrede, slagen af skræk, frem efter denne tolv måneders fremtid, som var det en dyb, sort grav, hun skulle puttes levende ned i; men det lod på alle mennesker, som om det var noget, der ikke kunne undgås, og så var hun en morgenstund pludselig flygtet til Riva. Hun havde godt måttet leve på et livligere og mere besøgt sted, men det ville hun netop ikke. Hun skammede sig og var til mode, som om hun gik og bar på en udvortes synlig, legemlig lyde, og mente hun kunne se på folk, hvordan de ynkede hende for hendes vanførhed, og talte om den med hinanden. Hun havde derfor på sit nye opholdssted skyet al omgang, og for en stor del levet på sine værelser, hvis døre måtte døje meget ondt, når denne frivillige indespærring blev alt for utålelig. Nu, da alle mennesker var taget bort,

dukkede hun frem igen, og kom derved i berøring med Niels Lyhne, for mennesker enkeltvis var hun jo slet ikke bange for.

Man behøvede ikke at være sammen med hende ret tit, for at komme til klarhed om, hvorvidt hun kunne lide en eller ej, thi hun viste det tilstrækkelig tydeligt. Det Niels Lyhne fik at se, var meget opmuntrende, og de havde ikke ret mange dage levet ene sammen i denne prægtige hotelhave, med dens granater og myrter, dens lysthuse af blomstrende nerier og dens herlige udsigt, før de var blevet meget fortrolige.

Der var slet ikke tale om at de var forelskede i hinanden, eller i alt fald var de det da ikke meget; det var et af disse vage, behagelige forhold, der kan opstå mellem mænd og kvinder, som er ude over den første ungdom, dens blussen-op og dens higen-ud-efter mod den ukendte lykke. Det er et slags flyvende sommer, hvor man promenerer sirligt side om side og sanker sig selv i buket, klapper sig selv med en andens hånd, beundrer sig selv med en andens øjne. Alle de smukke hemmeligheder, man har, alle de nydelige, ligegyldige ting, man gemmer på, alt sjælens nips bliver taget frem og går fra hånd til hånd, og holdes prøvende op i en artistisk søgen efter det bedste lys, imens man sammenligner og forklarer.

Det er naturligvis kun når livet har gode stunder, at der er ro til det slags søndagsforhold, men her ved den dejlige sø havde de jo tid nok, disse to. Det var Niels, der havde indledt forholdet, ved i ord og miner at drapere madame Odéro med et klædeligt melankoli. Lige i begyndelsen var hun flere gange på nippet til at rive hele stadsen af sig, og komme frem som den barbar hun var, men da hun fandt den klædte hende fornemt, tog hun fat på melankolien som en rolle, og indskrænkede sig

ikke til at lade være med at slå med dørene, men søgte efter i sig selv efter sådanne stemninger og rørelser, som kunne passe til den nye dragt, og det var forbavsende som hun efterhånden fandt, hvor hun havde kendt lidt til sig selv. Hendes liv havde jo været altfor bevæget og vekslende, til at hun tidligere havde kunnet få tid til at rydde op i sig selv, og egentlig var det jo først også nu, at hun nærmede sig den alder, hvor kvinder, der har levet meget med og set en del til verden, begynder at konservere deres minder, at se tilbage på sig selv og samle sig en fortid.

Fra denne indledning udviklede forholdet sig hurtigt og bestemt, og de blev hinanden ganske uundværlige. Man var kun halvvejs til, når man var ene.

Så var det en morgenstund, som Niels sejlede ud, at han hørte madame Odéro synge i haven. Han var først til sinds at vende om og skænde på hende, men inden han ret havde fået sig betænkt, var han gledet ud af hørevidde; desuden var vinden så fristende til en tur til Limone, og han kunne være tilbage til middag. Så sejlede han da.

Madame Odéro var kommet usædvanlig tidligt ned i haven. Den friske duft som herskede derude, de runde bølger som de, glasklare og blanke, steg og sank under havemuren, og hele denne farvepragt til alle sider, blå sø og solbrændte bjerge, og hvide sejl, der flygtede over søen, og røde blomster i hvalv over hendes hoved, alt det og så en drøm, hun ikke kunne glemme, men som blev ved at vugges imod hjertet … hun kunne ikke tie. Hun måtte være med i alt det liv.

Så sang hun da.

Fuldere og fuldere klang hendes stemmes jubel, hun berusedes i dens velklang, hun sitrede i en vellystig følelse af

dens magt. Og hun blev ved, hun kunne ikke standse, dertil bar det alt for dejligt af sted igennem vidunderlige drømme om kommende triumfer.

– Og der var ingen træthed, hun kunne rejse, rejse straks, ryste alle disse måneders ingenting af sig med det samme, og komme frem igen og være til.

Ved middagstid var alting færdig til afrejsen.

Så ligesom vognene kørte op for døren, kom hun i tanker om Niels Lyhne. Hun rev en ussel lille lommebog, hun gik med, op af lommen, og skrev den fuld af afskedsord til Niels, for bladene var så små, at der kun kunne stå tre, fire ord på hvert; hun lagde den fra sig i en konvolut og tog afsted.

Da Niels ud på eftermiddagen, han var blevet opholdt af sundhedspolitiet i Limone, kom hjem, var hun forlængst i Mori og med banen.

Han blev ikke forundret, blot bedrøvet, slet ikke vred, og havde endogså et lille resigneret smil for denne nye fjendtlighed af skæbnen. Men da han om aftenen sad i den tomme, månelyse have og fortalte værtens lille dreng historien om prinsessen, som fandt sin fjerham igen, og fløj bort fra sin elskede, tilbage til feernes land, fik han en uendelig længsel efter Lønborggård, efter at føle noget slutte sig som et hjem omkring ham, trække ham til sig og holde ham fast, lige meget hvordan. Han kunne ikke holde tilværelsens ligegyldighed ud længere, det at blive sluppet på alle kanter og altid blive kastet tilbage til sig selv. Intet hjem på Jorden, ingen Gud i Himlen, intet mål derude i fremtiden! Han ville have et hjem i det mindste; han skulle elske den til sig, denne plet i stort og småt,

hver sten, hvert træ, livløst og levende, dele sit hjerte ud imellem det alt sammen, så det aldrig kunne slippe ham mere.

13

Omtrent et årstid havde Niels Lyhne boet på Lønborggård, og styret dens drift, så godt han kunne og så meget hans avlskarl ville tillade ham det. Han havde taget sit skjold ned, slettet devisen ud og resigneret. Menneskeheden fik hjælpe sig uden ham, han havde lært den lykke at kende, der er ved det rent legemlige arbejde, dét at se bunken vokse under sine hænder, dét at kunne blive virkelig færdig, sådan så man er færdig, det, når man gik mødig bort, at vide, at de kræfter, man havde sat til, de lå der bag en i ens arbejde og arbejdet ville blive, ville ikke blive ædt op af tvivl om natten, ikke blive blæst fra hinanden af en gnaven morgenstunds kritik. Der var ingen Sisyphus-stene i landbruget.

Og så dét, at have arbejdet sit legeme træt; den nydelse det var at gå til hvile og sove sig kræfter til igen, for atter at sætte dem til regelmæssigt som dag og nat de følger på hinanden, uden at kunne hindres af sin hjernes luner, uden at behøve at tage forsigtigt på sig selv som på en stemt guitar med slidte skruer.

Han var rigtig jævnt lykkelig, og tit kunne man se ham sidde som hans fader havde siddet, på et led eller et markskel, og i en sælsom vegetativ betagenhed stirre ud over den gyldne hvede eller den toptunge havre.

Endnu var han ikke begyndt at søge videre omgang med familierne der på egnen, det eneste sted han kom nogenlunde hyppigt var hos kancelliråd Skinnerups inde i Varde. De var

kommet til byen, endnu mens hans fader levede, og da kancellirådan var en af Lyhnes gamle universitetsvenner, var de to familier kommet meget sammen. Skinnerup, en blid, skaldet mand med skarpe træk og milde øjne, var nu enkemand, og havde huset mere end fuldt af fire døtre, hvoraf den ældste var sytten år, den yngste tolv.

Niels kunne godt lide at få sig en passiar med den meget belæste kancelliråd om allehånde æstetiske emner, thi fordi han var begyndt at bruge sine hænder, var han jo ikke pludseligt blevet til en bonde. Han holdt også af den lidt komiske forsigtighed, hvormed han var nødt til at udtrykke sig, så snart der blev tale om en sammenligning mellem dansk og udenlandsk litteratur, og i det hele taget ellers, når Danmark skulle måles med noget, der ikke var dansk; for det var ganske nødvendigt at være forsigtig, den blide kancelliråd var nemlig en af disse gode, glubende patrioter, der den gang var til, folk, som man kunne få til gnavent at indrømme, at Danmark ikke var den betydeligste af stormagterne, men som så heller ikke gjorde en eneste indrømmelse til, som kunne sætte landet eller noget som helst af hvad landets var andre steder end i spidsen. – Hvad han også holdt af ved disse samtaler, men ganske vagt og uden at lægge mindste vægt derpå, var at se på den glade beundring, hvormed den syttenårige Gerdas øjne fulgte ham, når han talte, og hun søgte altid at være til stede hver gang han var der, og var så inderligt med, at han tit og ofte kunne se hende rødme af henrykkelse, når han havde sagt noget, som hun syntes var særlig dejligt.

Han var nemlig ganske uforskyldt blevet denne unge dames ideal; oprindelig nærmest fordi han, når han kom ridende til

byen, bar en udenlandsk, grå slængkappe af et meget romantisk snit. Så var der også det, at han altid sagde for eksempel Milano og ikke Majland og sådan, det, at han stod ene i verden, og hans lidt sørgmodige ansigtsudtryk. Der var så meget, hvori han var forskellig fra alle andre mennesker i både Varde og Ringkøbing.

En hed sommerdag kom Niels igennem den lille gade bagved kancellirådens have. Solen brændte ned over de teglstensbrune småhuse; der henne i åen lå skuderne med måtter hængt på siden, for at begen ikke skulle smelte ud af nåderne, og rundt omkring ham var der lukket op alle steder for at få en kølighed ind, der ikke fandtes ude. Indenfor de åbne gadedøre sad børnene og læste højt på deres lektier, og summede omkap med bierne derovre i haven, og en sværm spurve svirrede tavse fra træ til træ, alle sammen op på en gang og alle sammen ned med et.

I et lille hus, som stødte op til haven, trådte Niels ind, og blev af konen, som løb for at hente sin mand inde hos naboens, ladt ene i en ren og pæn lille stue, der lugtede af stivelsetøj og gyldenlakker.

Da han var blevet færdig med skilderierne, de to hunde på kommoden og konkylierne på syæskelåget, og han trådte hen til det åbne vindue, hørte han Gerdas stemme lige ved sig, og der stod også alle fire frøkner Skinnerup ganske kort fra huset ude på kancellirådens blegeplads.

Balsaminerne og de andre blomster i vinduet skjulte ham, og han lavede sig til både til at lytte og til at se.

Det var åbenbart, at der var en trætte i gang, og at de tre yngre søskende gjorde fælles sag imod Gerda. Alle sammen

havde de citrongule ringkæppe i hænderne og den yngste havde sat tre, fire af de rødt omvundne ringe på hovedet som et slags turban.

Det var hende, der nu talte.

"Hun siger, han ligner Themistokles inde på kontorkakkelovnen," sagde hun til sine to medsammensvorne, og satte et sværmerisk ansigt op, med himmelvendte blikke.

"Pyt," sagde den mellemste, en bidsk, lille dame, der var blevet konfirmeret i foråret, "mon Themistokles var rundrygget?" og hun efterlignede Niels Lyhnes lidt fremadludende holdning. "Themistokles, en god støvle!"

"Der er noget så mandigt i hans blik, han er virkelig en mand!" citerede den tolvårige.

"Han!" Det var den mellemste igen. "Han går og kommer parfume på sig, er det mandigt? Den anden dag lå hans handsker og lugtede langt væk af Mille Fleur."

"*Alle* fuldkommenheder!" udbrød den tolvårige i mat henrykkelse og vaklede hjertegrebet tilbage.

Alle disse replikker lod de, som de henvendte til hinanden indbyrdes og ikke til Gerda, der stod lidt borte, blussende rød, og borede med sin gule kæp i jorden. Pludselig løftede hun hovedet. "I er nogle uartige tøse," sagde hun, "at tale sådan om en, I ikke var værd, han skulle se på jer."

"Han er jo dog vel kun et menneske som os andre," indvendte nu den ældste af de tre mildt og som om hun ville mægle.

"Nej, det er han *slet* ikke," sagde Gerda.

"Han har jo dog også *sine* fejl," vedblev søsteren, ladende som om hun ikke hørte, hvad Gerda sagde.

"Nej!"

"Kære Gerda! Du *ved* jo, han går aldrig i kirke."

"Hvad skulle han der efter! han er *meget* klogere end præsten."

"Ja, men han tror jo desværre *slet* ikke på nogen gud, Gerda!"

"Å, du kan være overbevist om, min bedste, at hvis han ikke gør det, så har han sine *gode* grunde derfor."

"Fy, Gerda, hvor kan du sige det!"

"Man skulle næsten tro ..." afbrød den konfirmerede dem.

"Hvad skulle man næsten tro?" spurgte Gerda hidsigt.

"Ingen ting, ingen ting, bid mig bare ikke!" svarede søsteren, og lod pludseligt uhyre fredsommelig.

"Vil du nu straks sige, hvad det var!"

"Nej, nej, nej, nej, nej; Jeg skulle vel tro, jeg har lov til at holde min mund, når jeg vil."

Hun gik bort, ledsaget af den tolvårige, og de havde lagt armene om hinandens skuldre i søsterlig samdrægtighed.

Bagefter fulgte den ældste, struttende af indignation.

Gerda stod ene tilbage og så trodsigt ud for sig, mens hun huggede i luften med den gule ringkæp.

Så varede det lidt, så lød det fra den anden ende af haven med den tolvåriges hæse sangstemme:

"Du spørger, min dreng,
hvad jeg vil med den visne fiol,
– – – – – –"

Niels forstod godt drilleriet, han havde nemlig for nylig foræret Gerda en bog med et tørret vindrueblad i, fra den have i Verona, hvor Julies grav er. Han kunne næppe bare sig for at le. Så kom imidlertid konen med sin mand, som hun endelig havde fundet, og Niels fik sin bestilling gjort på det snedkerarbejde, han var kommet for.

Fra den dag af lagde Niels mere mærke til Gerda, og fik gang for gang mere øjnene op for, hvor sød og prægtig hun var, og efterhånden søgte hans tanker tiere og tiere hen mod denne tillidsfulde lille pige.

Hun var nu også nydelig og havde så meget af den blide, rørende skønhed, der næsten bringer tårerne frem i ens øjne. I hele hendes tidligt udviklede skikkelse var det kvindeligt yppige ligesom uskyldiggjort ved noget af barnets fyldighed. Hendes små, blødtformede hænder, der var ved at tabe overgangstidens rosenrøde farve, var så uskyldige også og havde slet ikke noget af dette tidspunkts nervøse, sitrende nysgerrighed. Hun havde sådan en stærk lille hals, så stort henrundede kinder, sådan en lav og drømmende lille kvindepande, hvor tanker, der er store, er så uvante og næsten gør ondt, så at de fulde bryn de rynker sig derved; og øjet, hvor det lå! så mørkeblåt og dybt, men dybt kun som et vand, hvor bunden ses, imellem fyldigt bløde øjenkroge, hvor smilet havde ro og sad så lunt og under låg, der løftedes i langelig forundring. Det var sådan hun så ud, den lille Gerda, hvid og rød og blond med alt sit korte, gyldenblanke hår sat op i en adstadig, sirligt samlet knude.

De taltes ofte ved, Niels og Gerda, og han blev mere og mere indtaget i hende; roligt, fint og åbent først, indtil der så en dag kom den forandring i luften om dem, det lille glimt af, hvad det er for tungt at kalde sanselighed, men som alligevel er det, der driver hænder, mund og øjne til at gribe efter det, som hjertet ikke kan få nær nok til sit hjerte. Og så en anden dag, kort tid efter, gik Niels til Gerdas fader, fordi at Gerda var så ung og fordi han var så sikker på hendes kærlighed. Og faderen gav sit ja og Gerda sit.

Henad foråret blev de gifte.

Det syntes Niels Lyhne som om tilværelsen var blevet så uendelig klar og simpel, livet så lige frem at leve, og lykken så nær og ligeså let at vinde som den luft han med et åndedrag drog til sig.

Han elskede hende, den unge hustru, han havde vundet, med al den tankernes og hjertets finhed, med al den store, ømhedsdybe omhu, der lever hos en mand, som kender kærlighedens hang til at synke og tror på kærlighedens evne til at stige. Han var så varsom med denne unge sjæl, som bøjede sig mod ham i navnløs tillid, og som trykkede sig op til ham med den samme kælne fortrøstning, den samme trygge overbevisning om, at han ikke kunne ville den andet end godt, som hint lam i lignelsen havde til sin hyrde, når det åd af hans hånd og drak af hans bæger. Han nænnede ikke at tage hendes gud fra hende, ikke at landsforvise alle hine hvide skarer af engle, der svæver syngende den ganske dag igennem Himlen, og kommer til Jorden så ved aftenstide og spreder sig fra leje og til leje i en trofast vagt, og fylder nattens mørke med et beskærmende, usynligt lys. Han ville så nødigt, at hans tungere, billedløse livssyn skulle skyde sig ind imellem hende og himlens milde blånen og få hende til at føle sig utryg og forladt. Men hun ville det anderledes, hun ville dele alt med ham; der skulle intet sted være til i himmel eller på jord, hvor deres veje skiltes, og hvad han så sagde for at holde hende tilbage, hun gendrev det alt sammen, om ikke med hin moabitiske kvindes ord, så dog med den samme stædige tanke, som lå i ordene – dit folk skal være mit folk og din gud skal være min gud. Og nu

begyndte han i alvor at lære hende, og han udviklede for hende, hvordan at alle guder var menneskeværk og kunne, som alt, hvad der er af mennesker, ikke bestå til evige tider, men måtte forfalde, gudeslægt for gudeslægt, fordi menneskeheden evindeligt udvikles og forandres og stadigt vokser om sine idealer. Og en gud, i hvem slægternes ædleste og største ikke nedlagde deres rigeste åndelige indhold, en gud, der ikke fik sit lys fra menneskeheden, men som skulle lyse ved sig selv, en gud, der ikke var i udvikling, men var stivnet i dogmernes historiske kalk, han var ikke en gud længere, men en afgud, og derfor havde jødedommen ret overfor Baal og Astarte, og kristendommen ret overfor Jupiter og Odin, thi en afgud er intet i verden. Fra gud til gud var menneskeheden gået fremad, og derfor kunne Kristus på den ene side, vendt imod den gamle gud, sige, at han ikke var kommet for at opløse loven, men for at fuldkomme loven, og på den anden side pege udover sig selv mod et endnu højere gudsideal, ved hine mystiske ord om den synd, der ikke kan tilgives, synden imod den hellige ånd.

Han lærte hende så videre, hvordan at troen på en personlig gud, der leder alting til det bedste og i et andet liv straffer og belønner, hvordan det var en flugt bort fra den barske virkelighed, et afmægtigt forsøg på at tage bråden bort af tilværelsens trøstesløse vilkårlighed. Han viste hende, hvordan det måtte sløve menneskenes medlidenhed med de ulykkelige og gøre dem mindre rede til at sætte alle evner ind på at hjælpe, når de kunne berolige sig med tanken om, at det, der ledes her i dette korte jordliv, banede den lidende vej til en evighed i herlighed og glæde.

Han fremhævede for hende, hvilken kraft og selvstændighed det ville give menneskeslægten, når den i troen på sig selv søgte at leve sit liv i samklang med det, den enkelte i sine bedste øjeblikke satte højest af det, der boede i ham, i stedet for at lægge det uden for sig selv i en kontrollerende guddom. Han gjorde sin tro så skøn og velsignelsesrig han kunne, men han skjulte heller ikke for hende, hvor knugende tung og trøstesløs ateismens sandhed i sorgens timer kunne blive at bære, i sammenligning med hin lyse, lykkelige drøm om en himmelsk fader, som styrer og regerer. Men hun var modig; vistnok rystede mange af hans lærdomme hende lige ind til sjælens inderste, og hyppigt netop de, man mindst skulle have troet det om, men hendes tillid til ham kendte ingen grænser, hendes kærlighed bar med ham bort fra alle himle, og hun elskede sig overbevist. Og da med tiden det nye blev tilvant og hjemligt, blev hun intolerant i høj grad og fanatisk, sådan som det altid er gået med de unge disciple, der elskede deres mester højt. Niels dadlede hende ofte; men det kunne hun aldrig forstå, at når deres var det sande, at så ikke andres var afskyeligt og lastværdigt.

I tre år levede de et lykkeligt liv sammen, og meget af den lykke lyste fra et lille barneansigt, en lille dreng, de havde fået i det andet år at de var gifte.

Lykken gør i almindelighed folk gode, og Niels stræbte ærligt på alle måder at forme deres liv så ædelt, skønt og nyttigt, så at der aldrig kom en standsning i deres sjæles vækst op imod det menneskeideal, på hvilket de begge troede. Men der var for ham aldrig tale mere om nogen tanke om at bære ideens fane ud imellem menneskene, det var ham nok at følge den efter.

Det kunne vel hænde en gang imellem, at han tog de gamle forsøg frem, men han undrede sig stedse over, at det virkelig var ham, der havde skrevet alle disse kønne, kunstfærdige ting, og han fik regelmæssigt tårer i øjnene ved sine egne vers. Han ville imidlertid ikke for alt i verden have byttet med den stakkel, der havde skrevet dem.

Pludseligt, hen på foråret, blev så Gerda syg og kunne ikke leve.

En morgen tidlig, det var den sidste, vågede Niels inde hos hende. Solen var ved at stå op og kastede et rødt skær på de hvide rullegardiner, mens morgenlyset, der trængte ind ved siden af gardinet, endnu var blåt og gjorde skyggen blå imellem sengens hvide folder og under Gerdas blege, tynde hænder, som de lå samlede foran hende på lagenet. Kappen var gledet af hende, og hun lå med hovedet langt tilbage, helt forandret, så underlig fornem ved sygdommens skarpe, spidse træk. Hun bevægede læberne som for at væde dem, og Niels greb efter glasset med den dunkelrøde drik, men hun vuggede benægtende med hovedet. Så drejede hun med et sit ansigt om imod ham og stirrede anstrengt på hans kummerfulde træk. – Jo længer hun så på al den dybe sorg, de viste, og al den håbløshed, de bar til skue, desto mere gik hendes angstfulde anelse over til en frygtelig vished.

Hun stred for at rejse sig, men kunne ikke. Niels bøjede sig hurtigt over hende, og hun greb fat i hans hånd.

"Er det døden?" sagde hun, dæmpende sin svage stemme, som for ikke at få det alt for helt sagt ud.

Han så kun på hende, idet han tungt stødte ånden fra sig i et klynkende suk.

Gerda tog hårdt på hans hånd og kastede sig over til ham i sin angst. "Jeg tør ikke!" sagde hun.

Han lod sig glide ned på knæ ved sengen, og fik sin arm ind under hovedpuden, så han næsten holdt hende ved sit bryst. Tårerne blændede ham, så han ikke kunne se hende, og løb, den ene efter den anden, ned ad hans kinder. Han førte hendes hånd med en flig af lagenet til sine øjne; så fik han stemmen i sin magt. "Sig mig alting, lille Gerda," sagde han, "bryd dig ingenting om. Er det præsten?" Han kunne ikke tro, det var det, og der var lidt tvivl i hans tone.

Hun svarede ikke, hun lukkede sine øjne og trak hovedet lidt tilbage, som for at være ene med sine tanker.

Det varede noget. En solsorts lange, bløde fløjten lød under vinduerne, så fløjtede en anden, og en tredje. En hel række af fløjtetoner blev ved at skyde hen igennem tavsheden derinde.

Så så hun op igen. "Dersom du var med," sagde hun, og lænede sig tungere imod puden, som han støttede. Der var et kærtegn givet i dette, og han følte det ... "Dersom du var med! men alene!" og hun trak sagte i hans hånd og slap den så, "jeg tør ikke." Hendes øjne blev ængstelige. "Du må hente ham, Niels, jeg tør ikke komme derop alene, sådan. Vi havde jo aldrig tænkt på, at jeg skulle dø først, det var altid dig, der gik foran. Jeg ved nok ... men om vi alligevel havde taget fejl, det *kunne* jo dog være, Niels, kunne det ikke? Du tror nej; men det er dog underligt, om alle mennesker tog fejl og det slet ikke var noget, alle de store kirker ... og når de begraver dem, de klokker ... jeg har altid syntes de klokker ..." Hun lå stille hen, som om hun lyttede efter dem og hørte dem.

"Det er umuligt, Niels, at det kan være forbi med døden, du kan ikke føle det, som er rask, du synes det må slå os helt ihjel, fordi man er så mat og alting svinder hen, men det er blot for verden udenfor, derinde er der lige så megen sjæl som før, der er, Niels, jeg har det herinde alt sammen, alt, hvad jeg har fået, den samme uendelige verden, bare mere stille, mere ene med sig selv, ligesom når man lukker sine øjne. Det er bare som et lys, du, de går bort fra dig med, ind i mørket, ind i mørket, og det bliver svagere og svagere og svagere for dig, og du kan ikke se det, men det lyser ligefuldt, der borte, hvor det er. – Langt borte. – – Jeg havde altid troet, jeg skulle blevet sådan en gammel, gammel kone, og blevet her hos jer alle sammen, og så må jeg ikke længere, de tager mig bort fra hus og hjem og lader mig gå ganske alene. Jeg er bange, Niels, der, hvor jeg skal hen, er det Vorherre, der råder, og han bryder sig ikke om vores klogskab her på Jorden, han vil sit og ikke noget andet, og det er så langt borte fra mig, alt hans. Jeg har ikke gjort meget ondt, har jeg vel? Men det er ikke det … hent præsten til mig, jeg vil så gerne have ham."

Niels rejste sig straks og gik efter præsten; han var taknemmelig for at dette ikke var kommet i det allersidste øjeblik.

Præsten kom, og blev alene med Gerda.

Det var en smuk, middelaldrende mand med fine regelmæssige træk og store, brune øjne. Naturligvis kendte han både Niels Lyhnes og Gerdas forhold til kirken, og havde jo også nu og da fået rapporteret forskellige kirkefjendske ytringer af den unge kones fanatisme, men det faldt ham slet ikke ind at tale hende til som en hedning eller en frafalden, han forstod så

godt, at det alene var hendes store kærlighed, der havde ført hende på vildspor, og han forstod også den følelse så godt, der nu, da kærligheden ikke kunne følge hende længere, fik hende til i angst at hige efter forsoning med den gud, hun fordum havde kendt, og han søgte derfor i sin tale mest at vække hendes slumrende erindringer, og læste sådanne steder af evangelierne og sådanne salmer for hende, som han kunne tænke sig hun bedst kendte.

Og han tog ikke fejl.

Hvor klang de ikke, disse ord, så hjemlig festligt, ligesom klokkernes kimen en julemorgen, hvor lå det ikke straks for hendes blik det land, hvori vor fantasi den allerførst blev hjemme, hvor Josef drømte og hvor David sang, og stigen står, som går fra jord til himmel! Med figner og med morbær lå det der, og Jordan blinkede sølvklar frem igennem morgentågen, Jerusalem lå rød og trist i aftenens sol, men over Bethlehem, der var der herlig nat, med store stjerner i det mørkeblå. Hvor vældede ikke barnetroen frem igen! Hun blev den samme lille pige, der gik til kirke med sin moder ved hånden, og sad og frøs og undrede sig over, hvorfor folk de syndede så meget. Så voksede hun til igen under Bjergprædikenens høje ord, og som den syge synderinde lå hun der, da præsten talte om de hellige mysterier, om dåbens og om alterens sakramente. Da vandt den rette trang sig frem i hendes hjerte, hin dybe knælen for den almægtige, dømmende Gud, hine bitre angertårer overfor den forrådte, bespottede og pinte Gud, og hin ydmygt forvovne længsel efter vinens og brødets nye pagt med den løndomsfulde Gud.

Præsten gik; ud på formiddagen vendte han tilbage og berettede hende.

Kræfterne tog hurtigt af i sælsom flakken, men endnu i mørkningen, da Niels for sidste gang tog hende i sine arme for at sige hende farvel, inden dødens skygger blev alt for nære, var hun ved sin fulde bevidsthed. Men den kærlighed, som havde udgjort hans livs bedste lykke, var slukt i hendes blik, hun var ikke hans mere, allerede nu, vingerne var begyndt at vokse, hun længtes kun imod sin Gud.

Ved midnatstid døde hun.

Det var tunge tider de, der kom efter; tiden svulmede op til noget uhyre og fjendtligt, hver dag var en uendelig ørken af tomhed, hver nat et helvede af minder. Først efter måneder, da sommeren var på sit sidste, havde sorgens rivende, frådende elv fået slidt sig en flodseng ned i hans sjæl, så den kunne rinde hen som en mumlende, tungbølget strøm af savn og tungsind.

Da var det, en dag han kom hjem fra marken, at han fandt sin lille dreng meget syg. Han havde skrantet lidt de sidste dage og været urolig natten forud, men ingen havde anet, det havde noget at betyde; nu lå han feberhed og feberkold i sin lille seng og stønnede af smerte.

Vognen blev øjeblikkelig sendt til Varde efter læge, men der var ingen af dem hjemme, og den måtte vente der i mange timer. Endnu ved sengetid var den ikke kommet.

Niels sad ved drengens leje. Hver halve time i det mindste sendte han en ud for at lytte og spejde efter, om vognen ikke kom. Ridende bud blev også sendt af sted for at møde vognen, men det mødte ingen vogn, og red lige til Varde.

Denne venten efter hjælp, der ikke ville komme, gjorde det endnu mere pinagtigt at være vidne til det syge barns lidelser. Og sygdommen gjorde hurtige fremskridt. Henad elleve kom der et første krampetilfælde, og efter den tid blev de ved at gentage sig med kortere og kortere mellemrum.

Lidt over et kom det ridende bud tilbage med den besked, at vognen ikke kunne ventes de første timer, da ingen af lægerne var kommet hjem den gang det red fra byen.

Da brast det for Niels, han havde holdt igen mod fortvivlelsen, så længe det var muligt at håbe, nu kunne han ikke længere. Han gik ind i den mørke stue ved siden af sygeværelset, og stirrede ud igennem de dunkle ruder, imens hans negle trykkede sig ind i vinduespostens træ; hans øjne ligesom åd sig gennem mørket efter håb, hans hjerne krympede sig til spring mod et mirakel, så blev det klart et øjeblik og stille, og i den klarhed gik han bort fra vinduet og kastede sig ned over et bord, der stod, og hulkede uden tårer.

Da han kom ind i sygeværelset igen, havde barnet krampe. Han så derpå, som om han ville dræbe sig dermed, disse små hænder, der knyttede sig sammen, hvide med blegblå negle, disse stive øjne, der drejede sig ud af deres huler, denne fortrukne mund, hvor tænderne skurede imod hinanden med en lyd af jern i sten, det var forfærdeligt og så dog ikke det værste. Nej, men da krampen så holdt op og legemet blev blødt og bøjeligt igen, og gav sig hen i lykken ved den mindre smerte, så den angst, der kom i barnets blik, når det mærkede fjernt, at krampen kom igen, den stigende bøn om hjælp, som pinselen kom mere og mere nær, nej *det*, og så ikke kunne hjælpe, ikke med sit hjerteblod, ikke med alt, hvad han ejede og havde: – han

hævede sine knyttede hænder truende mod himlen, han greb ned om sit barn i en vanvittig tanke om flugt, og så kastede han sig ned på gulvet på sine knæ og bad til den Vorherre der i Himlen, som holder Jorderig i angst ved prøvelser og tugt, som sender nød og sygdom, lidelse og død, som vil, at alle knæ skal bøje sig med skælven, og bort fra hvem der ingen flugt er mulig, hverken til det yderste hav eller ned i afgrundene, han, Gud, som, hvis det ham behager, vil træde ned på den, du elsker højest her i verden, og pine den under sin fod tilbage til det støv, hvoraf han selv har skabt den.

I slige tanker bad Niels Lyhne op til guden, og kastede sig i afmagt ned for himmeltronen, bekendende, at hans var magten, hans alene.

Men barnet blev ved at lide.

Henad morgenstunden, da den gamle krigsråd, gårdens læge, kørte ind ad porten, var Niels alene.

14

Det er efterår nu, der er ingen blomster mere på gravene deroppe på kirkegården, og løvet ligger brunt og muldnende i væden, under træerne i haven på Lønborggård.

I de tomme stuer går Niels Lyhne omkring i et bittert tungsind. Der er noget blevet brudt i ham den nat, da barnet døde, han har mistet tilliden til sig selv, sin tro på menneskets magt til at bære det liv, det får at leve. Tilværelsen var blevet gisten, og dens indhold sivede meningsløst bort til alle sider.

Det kunne ikke nytte, han kaldte hin bøn, han bad, en faders vanvittige råb om hjælp for sit barn, skønt han vidste, at ingen kunne høre råbet. Han havde vidst hvad det var han gjorde midt i sin fortvivlelse. Han var blevet fristet og han var faldet; det *var* et syndefald, et frafald fra sig selv og fra ideen. Det var vel så, at traditionen havde været for stærk i hans blod; menneskeslægten havde i så mange tusind år altid råbt imod himlen i sin nød, og nu havde han givet efter for denne nedarvede trang, men han skulle stået imod som mod et slet instinkt, han vidste jo dog, lige til de inderste fibre i hans hjerne, at guder var drømme og at det var en drøm han flygtede til, så snart han bad, lige så godt som han i gamle dage, når han kastede sig i fantasteriets arme, havde vidst det var fantasteri. Han havde ikke kunnet bære livet som det var, nu havde han været med til at kæmpe om det største, og havde i kampens hårdhed svigtet den fane, til hvilken han havde svoret; thi det nye, ateismen, sandhedens hellige sag, hvad mål havde det alt sammen, hvad var det alt

sammen andet end flitterguldsnavne for det ene simple: at bære livet som det var! bære livet som det var og lade livet forme sig om livets egne love. Det kom ham for, som om hans liv var sluttet af hin kvalfulde nat; det der kom efter, kunne aldrig blive andet end interesseløse scener, der var heftet bag til femte akt, efter at handlingen var spillet til ende. Han kunne jo gerne tage sin gamle livsanskuelse op igen, hvis han havde lyst, men en gang var han faldet *faldet*, og om han senere skulle komme til at gentage det eller ikke at gentage det, det var lige ligegyldigt, det ene som det andet.

Det var den stemning, hvori han hyppigst gik omkring.

Så var det den novemberdag kom, da kongen døde, og krigen mere og mere begyndte at true.

Snart fik han ordnet sine sager på Lønborggård, og meldte sig så som frivillig.

Uddannelsens kedsommelighed var ham såre let at bære, det var jo så overordentlig meget ikke at være et overflødigt menneske længere, og så da han kom over til armeen, den evindelige kamp der med kulden, utøj, ubekvemmeligheder af enhver art, alt dette, som jog tankerne i hus, så de kun kunne beskæftige sig med det, der var lige udenfor døren, det gjorde ham næsten munter, og hans helbred, som havde lidt en del ved det sidste års sorger, blev hel fortræffeligt igen.

En trist dag i marts blev han så skudt i brystet.

Hjerrild, der var læge ved lazarettet, sørgede for, at han blev lagt ind i en mindre sal, hvor der kun var fire senge. Den ene af dem, der var derinde, var skudt i rygraden, og lå ganske stille; den anden havde sit sår i brystet, han havde ligget der et par dage, og fantaserede hele timer i træk med hastigt udtalte,

afsnubbede ord; den sidste, endelig, som lå nærmest Niels, var en stor, stærk bondekarl, med tykke, runde kinder; han var blevet ramt i hjernen af en granatstump, og uafladeligt, time ud og time ind, løftede han, omtrent hvert halve minut, på en gang højre arm og højre ben i vejret og lod dem så straks falde tilbage igen, ledsagende bevægelsen med et lydeligt, men dumpt og tonløst: Håh – hoh, altid i samme takt, altid nøjagtig ens, håh, når han løftede lemmerne, hoh, når de faldt ned.

Der lå Niels Lyhne. Kuglen var gået igennem hans højre lunge og var ikke kommet ud. I krigen kan der ikke gøres mange omsvøb, og han fik at vide, at han ikke havde megen udsigt til at leve.

Det undrede ham, for han følte sig ikke dødsens, og havde ikke store smerter i sit sår. Men snart kom der en mathed, som sagde ham, at lægen havde ret.

Det skulle altså blive enden. Han tænkte på Gerda, han tænkte meget på hende den første dag, men stadigt forstyrredes han af det underlige, kølige blik, hun havde haft, da han sidste gang tog hende i sine arme. Hvor ville det ikke have været skønt, smertelig skønt, om hun lige til det sidste havde klamret sig til ham og ikke sluppet ham med sit øje, før døden gjorde det mat, nøjet med at have levet sit liv ud til dets sidste åndedrag ved det hjerte, der havde hende så kær, i stedet for i den sidste stund at vende sig fra ham, for at frelse sig over til mere liv, mere liv endnu.

Den anden dag på lazarettet blev Niels mere og mere tungsindig af den kvalme dunst derinde, og længselen efter frisk luft og ønsket om at leve var sælsomt snoet sammen for hans tanke. Der havde dog været meget skønt i livet, tænkte

han, når han mindedes det friske pust ved stranden hjemme, det svale sus i Sjællands bøgeskove, den rene bjergluft i Clarens og Gardasøens bløde aftenbrise. Men tænkte han på menneskene, blev han så syg igen i sindet. Han kaldte dem for sig en for en, og alle sammen gik de ham forbi og lod ham ene, og ikke én blev der tilbage. Men hvordan havde også han holdt fast ved dem, havde han været trofast? Det var blot det, han havde været langsommere til at slippe. Nej, det var ikke dét. Det var det store triste, at en sjæl er altid ene. Det var en løgn hver tro på sammensmeltning mellem sjæl og sjæl. Ikke den moder, der tog en på sit skød, ikke en ven, ikke den hustru, der hvilede ved ens hjerte ...

Henimod aften blev der uro i såret, og smerterne tog stadigt til.

Hjerrild kom og sad hos ham et øjeblik om aftenen, og vendte tilbage ved midnatstid, og sad der længe. Niels led meget og stønnede i pine.

"Et ord i alvor, Lyhne," sagde Hjerrild, "vil De se en præst?"

"Jeg har ikke mere med præster at gøre end De," hviskede Niels forbitret.

"Der er ikke tale om mig, jeg lever og er rask, lig ikke og pin Dem med Deres anskuelser, folk, der skal dø, har ingen anskuelser, og det er også lige meget med dem, de har, anskuelser er kun til at leve på; i livet der gør de deres nytte. Kan det hjælpe et eneste menneske, at de dør i én anskuelse eller en anden? Tro De mig, vi har jo alle sammen lyse, bløde minder fra vor barndom, jeg har set så mange snese dø, det trøster altid at få de minder frem. Lad os være ærlige, vi kan være, hvad vi vil kalde det, vi kan dog aldrig få den Gud helt ud

af Himlen, vor hjerne har for mange gange tænkt sig ham deroppe, det er ringet ind i den og det er sunget ind i den, fra vi var ganske små."

Niels nikkede.

Hjerrild bøjede sig ned mod ham, for at høre, om han ville sige noget.

"De mener det godt," hviskede Niels, "men," og han rystede bestemt på hovedet.

Der blev længe stille derinde, kun bondekarlens evige håh-hoh, håh-hoh, hamrede langsomt tiden i stykker.

Hjerrild rejste sig. "Farvel, Lyhne," sagde han, "det er dog en smuk død, at dø for vort stakkels land."

"Ja," sagde Niels, "men det var dog ikke på den måde vi drømte om at komme til at gøre fyldest, den gang, for længe, længe siden."

Hjerrild gik; da han kom ind på sin stue stod han længe ved vinduet og så op imod stjernerne. "Dersom jeg var Gud," mumlede han, og i tankerne fortsatte han, "ville jeg da langt hellere gøre den salig, der ikke omvender sig på det sidste."

Smerterne blev heftigere og heftigere for Niels, huggede og huggede ubarmhjertigt derinde i brystet, blev så ulideligt ved. Det kunne have været så godt at have en gud at klage og bede imod.

Imod morgenstunden begyndte han at fantasere, betændelsen var i fuld gang.

Og sådan, blev det ved i to døgn endnu.

Sidste gang Hjerrild så til Niels Lyhne, lå han og fablede om sin rustning og om, at han ville dø stående.

Og endelig døde han da døden, den vanskelige død.

Om "Niels Lyhne"

Forfatter: J. P. Jacobsen (1847-1885).
Org.udgave: *Niels Lyhne.* Gyldendalske Boghandel København 1880.
Denne udgave baseret på: *Niels Lyhne.* Roman af J. P. Jacobsen. Femte udgave. Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag. København – Kristiania – London – Berlin, 1923.
Redigeret af: Vivi Nygaard Jensen.

ISBN 978-87-7979-968-4
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-197-8 (Ølstykke 2010).

www.ebib1800.dk

